

Det Sociale Indikatorprojekt

Maria Appel Nissen

*Programteori og indikatorer til evaluering af kvalitet og virkninger af indsatsen på sikrede institutioner: SIP-sikret
Institut for Sociologi,
Socialt Arbejde og Organisation*

Det Sociale Indikatorprojekt

*Maria Appel Nissen, Institut for Sociologi, Socialt Arbejde og Organisation,
Aalborg Universitet*

Bestillingsnr.: 6

Pris: kr. 75 inkl. moms + forsendelse

ISBN-nr.: 978-87-92176-00-4

Bestilling af publikationen:

Region Midtjylland

Regionshuset Århus

Center for Kvalitetsudvikling

Olof Palmes Allé 15

8200 Århus N.

Tlf.: 8728 4911 / E-mail: center.kvalitetsudvikling@stab.rm.dk

© Center for Kvalitetsudvikling

April 2007

Tryk: Danske Regioner

Indledning

Denne forskningsrapport formidler det videnskæssige grundlag for en evaluering af kvalitet i og resultater af den indsats, der ydes overfor unge anbragt på sikrede institutioner.

Forskningsrapporten opstiller programteoretiske antagelser om, hvordan og under hvilke betingelser indsatsen på de sikrede institutioner virker. Disse omsættes til sociale indikatorer, der kan bruges til evaluering af kvalitet i og resultater af indsatsen på disse institutioner. De programteoretiske antagelser og de sociale indikatorer er formuleret ud fra teoretisk, forskningsmæssig, socialfaglig og socialpædagogisk viden om indsatsen. De er desuden formuleret i en dialog med de sikrede institutioner. Konkret er det sket på tre arbejdsgruppemøder med deltagere fra de sikrede institutioner i Danmark. Da der endnu er begrænset viden om kvaliteten af indsatsen på disse institutioner, har den praksisviden, som institutionerne har bidraget med, været en uvurderlig kilde i det udviklingsarbejde, som ligger til grund for forskningsrapporten.

Forskningsrapporten er udarbejdet af adjunkt, ph.d. Maria Appel Nissen under forskningsledelse af Lektor, ph.d. Lars Skov Henriksen og Lektor ph.d. Lars Uggerhøj på Institut for Sociologi, Socialt Arbejde og Organisation. Desuden har sociolog Hanne Stevens bidraget med et notat om *Metode- og designovervejelser vedr. SIP-sikret* (Jf. Appendiks).

Rapportens opbygning

I 1. *Indledning* introduceres der til forskningsrapporten og dens opbygning, og tilgangen til det forskningsmæssige udviklingsarbejde præsenteres.

I 2. *Evalueringens fokus* foretages en afgrænsning af indsatsen samt mål for indsatsen og evalueringens fokus beskrives. Der gives nogle begrebsdefinitioner, der opstilles evalueringsspørgsmål, og der udpeges områder for udvikling af indikatorer.

I 3. *Den unges situation ved anbringelsen* indkredses en række forhold hos de unge, som formodes at have betydning for indsatsen, dens kvalitet og resultater. Der opstilles desuden indikatorer til brug for evaluering.

I 4. *Indsatsen på sikrede institutioner* indkredses en række forhold i indsatsen, som formodes at have betydning for indsatsen, dens kvalitet og resultater.

I 5. *Programteori og indikatorer* præsenteres et flowchart og de programteoretiske antagelser om indsatsen. Der opstilles desuden indikatorer til brug for evaluering.

I 6. *Den unges situation efter anbringelsen* diskuteres "den kriminelle karriere" samt forholdet mellem resultat af indsatsen, hvordan det g r den unge og effekt. Derefter præsenteres viden om, hvordan det g r de unge på sigt og antagelser om hvilke forhold, der har betydning for deres udvikling. Disse omsættes til indikatorer til brug for evaluering.

Indholdsfortegnelse

1 Virkningsevaluering	7
2 Evalueringens fokus	11
2.1 Afgrænsning af indsatsen	11
2.2 Afgrænsning af mål for indsatsen.....	13
2.3 Evalueringens fokus og centrale begrebsdefinitioner	19
2.4 Evalueringsspørgsmålet og udvikling af indikatorer.....	24
3. Den unges situation ved anbringelsen.....	25
3.1 Oplysninger om de unge herunder handleplaner	26
3.2. Den unges sociale situation.....	28
3.3 Den unges materielle situation	33
3.4. Den unges kulturelle situation	33
3.5 Forældrenes personlige situation	35
3.6 Den unges personlige situation.....	36
3.7. Indikatorer på den unges situation ved anbringelsen	38
4 Indsatsen på sikrede institutioner.....	41
4.1. Centrale forhold i indsatsen	41
4.2. Sikringen	42
4.3. Fysiske og institutionelle rammer.....	44
4.4. Indsatsprogram.	45
4.5 Behandlingsintegritet	59
4.6 Samspillet mellem de voksne og unge samt de unge indbyrdes	60
4.7 Udslusningen	66
4.8 Resultat	67
5. Programteori og indikatorer	69
5.1 Indikatorer	75
6 Den unges situation efter anbringelsen.....	79
6.1 Afgrænsninger: Resultat, viden om den unge og effekt	79
6.2 Den kriminelle karriere?	82
6.3 Køn	84
6.4 Sociale forhold	85
6.5 Kulturelle forhold.....	86
6.6 Materielle forhold	86
6.7 Personlige forhold.....	87
6.8 Betydningen af indsatsen efter anbringelsen.....	90
6.9 Antagelser om, hvilke forhold, der har betydning for, hvordan det går den unge.	93
6.10 Indikatorer	95
Referencer.....	99
Appendiks	103

1 Virkningsevaluering

Formålet med udviklingsarbejdet i SIP-sikret og hensigten med denne forskningsrapport er at udvikle programteori og indikatorer til brug for evaluering af kvalitet i og resultater af indsatsen på sikrede institutioner. Bag dette formål ligger en tilgang, der er inspireret af principperne i *realistisk evaluering* og *virkningsevaluering*. I det følgende gives en kort præsentation af denne tilgang herunder, hvordan den er anvendt i udviklingsarbejdet.

En virkningsevaluering forudsætter synlige og eksplicitte antagelser om hvordan og under hvilke betingelser, en given indsats virker, dvs. hvordan og hvorfor ønskværdige resultater opnås. Disse antagelser kaldes *programteorien*. Man kan også sige, at programteorien giver en mulig *forklaring* på, hvordan ønskværdige virkninger opnås. På den måde rummer programteorien *antagelser om sammenhænge mellem indsats og virkninger*. Selve virkningsevalueringen går ud på at realitetsteste disse antagelser og er anvendelig, hvis man ønsker at blive bedre til at skelne mellem mere eller mindre hensigtsmæssige elementer i indsatsen (Dahler-Larsen 2003a: 51-52).

Virkningsevaluering udgør et alternativ til klassiske effektstudier. Et klassisk problem er her at fastlægge, om effekter er en funktion af indsatsen. Programteorien løser ikke dette problem, men den opstiller tydelige antagelser om sammenhængen mellem indsats og virkninger, som efterfølgende kan testes. Dvs. at den forsøger at konditionere – eller sætte betingelser – for, at noget kan betragtes som en sandsynlig virkning af indsatsen. Som evalueringsmodel fordrer den, at evalueringskriterierne bygger på *kvalificeret procesviden*, dvs. viden om indsatsens indhold og måde at fungere på. Den fordrer også, at de succeskriterier, der opstilles, er *relevante meningsfulde og opnåelige* i praksis (Dahler-Larsen 2003a: 52).

Virkningsevalueringen kan henføres til den evalueringstilgang, der betegnes som *realistisk evaluering* (Pawson & Tilley 1997). Denne evalueringstilgang udgør ifølge Pawson et alternativ til øvrige strategier og metoder, der anvendes, når man søger et grundlag for evidensbaseret politik (Pawson 2002a, 2002b, Pawson 2006). Pawson beskriver realistisk evaluering som en evalueringstilgang, der har et 'generativt' syn på kausalsammenhænge. Det skal forstås på den måde, at den ikke kun interesserer sig for om programmer producerer en given virkning men også for de underliggende antagelser, begrundelser og ressourcer, som programmer tilbyder de *aktører*, der genererer forandringer. I den realistiske evaluering interesserer man sig for generative mekanismer i konteksten, og analytisk er man interesseret i spørgsmålet: "what works for whom under what circumstances" (Pawson & Tilley 1997: 342). I forhold til evidensbaseret politik tilbyder realistisk evaluering ikke en enkel forklaring, der udpeger ét "best buy". Den tilbyder en realistisk teori om *hvornår*, under *hvilke* betingelser og for *hvem*, en indsats virker. Den bagvedliggende antagelse er, at forskellige indsatser kan være hensigtsmæssige på forskellige måder og i forhold til forskellige målgrupper (Pawson 2002b: 342, Pawson 2006).

Dahler-Larsen opstiller en køreplan for virkningsevalueringen. Den består af 7 trin, som skal ses og vurderes som indbyrdes sammenhængende:

- a) Stille evalueringsspørgsmålet
- b) Finde kilder til programteorien
- c) Opstille programteorien
- d) Gøre programteorien klar til evaluering
- e) Vælge metoder
- f) Indsamle data
- g) Analysere og konkludere (Dahler-Larsen 2003a: 52-53)

I det følgende beskrives trinene herunder, hvordan de er gennemført i SIP-sikret.

Ad a) Stille evalueringsspørgsmålet

Virkningsevalueringens evalueringsspørgsmål skal formuleres på en sådan måde, at det tydeligt spørger til, hvordan indsatsen fungerer og potentielt virker. Ofte og mest hensigtsmæssigt vil evalueringsspørgsmålet indirekte rumme antagelser om sammenhænge mellem indsats og resultater og om ønskværdige mål for indsatsen. Programteorien uddyber så disse antagelser.

Som led i at stille evalueringsspørgsmålet møder man typisk mindst to udfordringer. For det første må indsatsen afgrænses meningsfuldt, dvs. i forhold til, hvordan den i praksis udøves og hvem, den retter sig mod. Det kan være vanskeligt, når der er tale om en indsats, der består af mange elementer og retter sig mod en differentieret målgruppe. For det andet må ønskværdige mål for indsatsen beskrives således, at der kan opstilles meningsfulde og relevante evalueringskriterier, der kan anvendes til at bedømme kvalitet og resultater i praksis. Dette kan være vanskeligt, når der f.eks. er tale om en indsats, hvor det i praksis er sådan, at mål varierer afhængigt af målgruppen, der i sig selv kan variere. Begge disse udfordringer var på spil i SIP-sikret. Vi indledte derfor udviklingsarbejdet med en diskussion om mål for indsatsen, indsatsens grænser og målgrupper samt evalueringsspørgsmålet.

Ad b) Finde kilder til programteorien

Programteorien uddyber den antagelse om sammenhænge mellem indsats og resultater, som evalueringsspørgsmålet antyder. I opbygningen af programteorien anvendes kilder. Dahler-Larsen nævner 7 forskellige former for kilder, der kan anvendes:

- a) officielle politiske dokumenter
- b) udsagn fra politikere
- c) faglig teori
- d) evalueringer, undersøgelser og rapporter
- e) fagfolks erfaringer fra hverdagens praksis
- f) observationer, mens indsatsen foregår
- g) interviews med brugere
- h) workshops hvor man fremkalder programteori gennem dialog, opgaver og forskellige kreative teknikker (Dahler-Larsen 2003a:55)

I SIP-sikret er der anvendt et bredt spektrum af kilder med hovedvægten på kilder, der kan kategoriseres som c) faglig teori, d) evalueringer, undersøgelser og rapporter, e) fagfolks erfaringer fra hverdagens praksis og h) workshops. Kilderne er fremskaffet på følgende måde:

Faglig teori, evalueringer, undersøgelser og rapporter er fremskaffet ved søgning på nationale biblioteksdata-baser Bibliotek og Danbib. Her er der i første omgang foretaget en søgning på indsatsspecifik litteratur f.eks. "sikret/sikrede institution/er", "ungdomssanktionen", "lukket institution". Da der er lavet begrænset forskning om indsatsen på de sikrede institutioner, er der også inddraget litteratur vedr. anbringelser af børn og unge uden for hjemmet i almindelighed - her i særlig grad litteratur om børn og unge anbragt på døgninstitution og/eller opholdssted. Her er der sket en søgning på Bibliotek og Danbib ud fra centrale nøgle ord f.eks. "socialpædagogik", "anbringelser", "socialt arbejde", "døgninstitution", "opholdssted", "behandling" og på en kombination af disse og øvrige nøgleord f.eks. "børn/unge", "kriminalitet/kriminel", "adfærdsvanskelig". For det andet er der læst nyere systematiske nordiske forskningsoversigter med fokus på anbringelse af børn og unge uden for hjemmet og specifikt børn og unge anbragt på sikret institution og/eller børn/unge med adfærdsvanskeligheder. Desuden er der læst nyere litteratur, der formidler international forskning i relation til f.eks. kriminalitet og kriminalitetsforebyggende indsatser.

Fagfolks erfaringer fra hverdagens praksis er fremskaffet på arbejdsgruppemøder, der blev afholdt i forbindelse med udviklingsarbejdet. Der blev afholdt i alt tre arbejdsgrup-

pemøder med deltagere fra de sikrede institutioner i Danmark. Hvert arbejdsgruppemøde blev tilrettelagt som en kombination af mundtlige oplæg, præsentation af udkast til arbejdsplaner, plenumsdiskussioner om programteoretiske antagelser samt gruppearbejde omkring forslag til indikatorer. Der blev skrevet detaljerede referater af møderne, og deltagernes kommentarer blev anvendt i udviklingsarbejdet og er integreret i forskningsrapporten.

Samtlige kilder er analyseret med det formål at opnå viden om indsatsen på sikrede institutioner samt at udlede antagelser om, hvordan og under hvilke betingelser denne indsats fungerer og virker.

Ad c) Opstille programteorien

Den viden om indsatsen på de sikrede institutioner, som kunne udledes af kilderne, blev brugt til at opstille en programteori. Programteorien udtrykker antagelser om sammenhængen mellem indsats og særlige ønskværdige mål: "Kun med en sandsynlig forklaring på, hvordan en bestemt indsats overhovedet skulle kunne føre til ønskede mål er der tale om en rimeligt fuldbyrdet programteori" (Dahler-Larsen 2003a: 55).

Programteorien opstilles f.eks. ved hjælp af flowcharts, der ekspliciterer antagelser om sammenhænge mellem forskellige elementer af indsatsen og resultater. Parallelt med flowcharts eller integreret heri kan der arbejdes med CMO-konfigurationer (Context-mechanism-outcome). En CMO-konfiguration siger, hvordan en bestemt mekanisme under bestemte omgivelsesbetingelser antages at give et bestemt resultat. Den identificerer de(n) formodede *generative mekanisme(r)*, dvs. det, der får en ændring til at indfinde sig. Flowcharts eller CMO-konfigurationer er *arbejdsredskaber*, der *ikke* erstatter en verbal drøftelse af programteorien. (Dahler-Larsen 2003a: 61, 66, 2003c: 137, jf. Pawson 2002b). I SIP-sikret er programteorien beskrevet i et flowchart og skriftligt. De antagelser, som programteorien rummer, blev desuden diskuteret i arbejdsgruppen.

Ad d) Gøre programteorien klar til evaluering

Opbygningen af programteorien kan ikke ske uafhængigt af en refleksion over, hvordan programteorien kan operationaliseres og gøres klar til evaluering. Det trin, der drejer sig om at gøre programteorien klar til evaluering, skal således mere ses som en fortløbende proces, hvor der sker en gradvis operationalisering af teoretiske og empiriske antagelser til konkrete måleparametre. I SIP-sikret blev indikatorerne udviklet processuelt og i konsultation med forskellige kilder.

Ad e) Vælge metode, Ad f) Indsamle data og Ad g) Analysere og konkludere

I princippet kan man ikke vælge metode til dataindsamling, før programteorien er opstillet. Fra opdragsgivers side var der imidlertid en forventning om, at udviklingen af indikatorer skulle danne grundlag for dataindsamling via registreringer i et skema, hvis form gjorde det muligt at generere kvantificerbare data. Udarbejdelsen af disse registrerings-skemaer var ikke indeholdt i den forskningsmæssige opgave, og dette vil således ikke blive berørt i denne rapport. Det gælder også indsamling og analyse af data såvel som den endelige formidling af forskningsresultater.

2 Evalueringens fokus

Virkningsevalueringens evalueringsspørgsmål skal som nævnt i det foregående rumme en antagelse om sammenhængen mellem indsatsen og dens resultater, der så uddybes af programteorien. For at kunne stille evalueringsspørgsmålet skal indsatsen afgrænses, og ønskværdige mål for indsatsen skal beskrives. Dette kan være vanskeligt. De ønskværdige mål og den indsats, der ydes, kan variere afhængigt af den enkelte institution og af den enkelte unges situation, problemstillinger og behov. Derfor indledte vi udviklingsarbejdet med en diskussion om mål for indsatsen samt evalueringsspørgsmålet.

I forhold til indsatsen overfor unge på sikrede institutioner, er der nogle særlige problemstillinger med hensyn til at afgrænse og opstille mål for indsatsen. I det følgende diskuterer vi disse problemstillinger og giver teoretiske og forskningsmæssige begrundelser for den målformulering og det evalueringsspørgsmål, der er valgt. Vi præsenterer også selve målformuleringen, evalueringsspørgsmål og områder for udvikling af indikatorer.

2.1 Afgrænsning af indsatsen

Opdragsgiver ønskede, at den indsats, der skulle evalueres, skulle være de sikrede institutioners indsats som *institutioner*. Set fra det perspektiv er det relativt enkelt at afgrænse indsatsen, og evalueringsmæssigt betyder det, at alle unge, der anbringes på en sikret institution på grundlag af BKG nr. 1309 § 7, er inkluderet i evalueringen. Denne relative enkle afgrænsning dækker dog over en indsats, som i praksis ikke er så enkel at afgrænse. Dette skal vi forsøge at uddybe i det følgende.

Anbringelsesgrundlaget er jf. BKG nr. 1309 § 7, når:

- 1) dette er absolut påkrævet for at afværge, at den unge skader sig selv eller andre, og faren herfor ikke på forsvarlig måde har kunnet afværges ved andre mere lempelige forholdsregler, eller
- 2) det i en indledende iagttagelsesperiode er absolut påkrævet for at tilvejebringe et grundlag for den videre socialpædagogiske behandling, eller
- 3) det på baggrund af den indledende iagttagelse periode, jf. nr. 2, fastslås, at det er absolut påkrævet, at der iværksættes et længerevarende behandlingsforløb på en sikret afdeling, eller
- 4) opholdet træder i stedet for varetægtsfængsling, jf. retsplejeloven § 765, eller
- 5) opholdet er led i afsoning, jf. § 78, stk. 2, i lov om fuldbyrdelse af straf m.v. og betingelserne i nr. 1, 2 eller 3 er opfyldt eller
- 6) opholdet er led i en idømt foranstaltning, jf. straffelovens § 74 a, eller
- 7) der er tale om udlændinge under 15 år uden lovligt ophold i Danmark, jf. §§ 11-13

Anbringelsesgrundlaget rummer 7 anbringelseskriterier. Det betyder, at de sikrede institutioner skal kunne tilbyde en indsats til en gruppe af unge anbragt på forskellige anbringelseskriterier. Den relativt enkle afgrænsning af indsatsen må derfor *ikke* forveksles med, at betingelserne for indsatsen er entydige eller, at de sikrede institutioner står overfor en homogen gruppe af unge, hvis anbringelse har et entydigt mål. I praksis er der ikke tale om en entydigt afgrænset indsats. I praksis skal de sikrede institutioner varetage en kompleks sammenhæng af indsatser. Eftersom virkningsevalueringen søger at danne et realistisk billede af, hvordan indsatsen fungerer og virker, bliver et vigtigt spørgsmål, hvordan institutionerne faktisk organiserer og afgrænser deres indsats.

En mulighed kan være, at den indsats, som en sikret institution yder er relativt differentieret. En mulighed kan også være, at den indsats, som en sikret institution yder, er relativt homogen. Begge dele kan afhænge af, hvordan den faktiske gruppe af unge på en sikret institution er, dvs. om den er relativt differentieret eller homogen. Man kan formode, at hvis målgruppen er meget differentieret, er det nødvendigt med en mere differentieret indsats. Hvis målgruppen omvendt er mere homogen, kan man tillade sig en mere

homogen indsats. Princippet bag dette ræsonnement er, at indsatsen så vidt muligt skal imødekomme, at de unge er anbragt efter forskellige kriterier, der i et eller andet omfang kan afspejle forskellige behov for indsats.

Ovenstående lyder måske kryptisk, men det har stor betydning for at forstå, hvad det er for en balance, de sikrede institutioner skal opretholde i indsatsen; en balance som ikke fremgår af en institutionel afgrænsning. Man kan sige, at institutionerne selv i praksis skal sætte grænser for, hvordan de skal håndtere, at de unge er anbragt efter forskellige kriterier, og man kan formode, at afgrænsningen af indsatsen i praksis er dynamisk, fleksibel og foranderlig afhængigt af, hvordan gruppen af unge fordeler sig.

I perioden 2000-2003, var fordelingen på anbringelseskriterier som følgende:

Fordeling på anbringelseskriterier (Hansen og Zobbe 2006: 37)

	Antal	Procent
Øvrige	9	1
Farlighedskriteriet	30	2
Pædagogisk observation og farlighedskriteriet	11	1
Pædagogisk observation	68	5
Længerevarende behandling	6	0
Varetægtssurrogat	1154	79
Alternativ afsoning	25	2
Ungdomssanktion 1	116	8
Ungdomssanktion 2	46	3
Total	1465	101

Som det fremgår af tabellen, var et stort flertal af de unge på sikrede institutioner i perioden 2000-2003 anbragt i varetægtssurrogat, som man kan formode er ensbetydende med kortere anbringelser, Jf. Bekendtgørelse af Lov om Rettes Pleje nr. 1001 af 5/10 2006 § 767:

§ 767. Bortset fra tilfælde, hvor sigtede ikke er til stede her i landet, fastsættes der i kendelsen en frist for varetægtsfængslingens eller foranstaltningens længde. Fristen skal være så kort som muligt og må ikke overstige 4 uger. Fristen kan forlænges, men højst med 4 uger ad gangen. Forlængelsen sker ved kendelse, medmindre sigtede erklærer sig indforstået med forlængelsen. Reglerne i § 764 finder, indtil dom er afsagt i 1. instans, tilsvarende anvendelse på retsmøder og kendelser om fristforlængelse. Fremstilling af en sigtet, der er varetægtsfængslet eller undergivet anden frihedsberøvende foranstaltning, kan dog undlades, når han giver afkald derpå eller retten finder, at fremstillingen vil være forbundet med uforholdsmæssige vanskeligheder.

Stk. 2. Når den frist, der er fastsat efter stk. 1, udløber, efter at hovedforhandlingen er begyndt, fortsætter varetægtsfængslingen eller foranstaltningen uden yderligere forlængelser, indtil der er afsagt dom i sagen. Tiltalte kan efter udløbet af den før hovedforhandlingen fastsatte frist anmode retten om at ophæve varetægtsfængslingen eller en foranstaltning, der træder i stedet herfor, efter § 766 eller § 768. Hvis tiltalte efter fristens udløb anmoder retten om at ophæve varetægtsfængslingen eller en foranstaltning, der træder i stedet herfor, skal retten inden 7 dage træffe afgørelse herom. Hvis retten ikke imødekommer anmodningen, kan tiltalte tidligst 14 dage efter rettens afgørelse fremsætte en ny anmodning. Hvis der er spørgsmål om varetægtsfængsling efter § 762, stk. 2, træffes afgørelsen om eventuel ophævelse af en dommer eller afdeling, som ikke deltager i hovedforhandlingen, jf. § 60, stk. 3, medmindre en af betingelserne i § 60, stk. 3, 2. pkt., er opfyldt. Tiltaltes anmodning kan efter rettens bestemmelse behandles på skriftligt grundlag, hvis afgørelsen træffes af en dommer eller afdeling, som ikke deltager i hovedforhandlingen.

Stk. 3. Kæres en kendelse om fristforlængelse, hvorved varetægtsfængsling eller anden frihedsberøvende foranstaltning udstrækkes ud over 3 måneder, skal kæremålet efter begæring behandles mundtligt. Når kæremål én gang er blevet behandlet mundtligt, afgør den overordnede ret, om en senere begæring om mundtlig behandling skal imødekommes. Bestemmelsen i stk. 1, sidste pkt., finder tilsvarende anvendelse.

Det er ikke sikkert, at dette mønster gør sig gældende for alle de sikrede institutioner på alle tidspunkter, men det forklarer måske, hvorfor nogle i arbejdsgruppen vurderede, at det i praksis spiller en rolle, at de unge er anbragt i fire-ugers-intervaller, hvor man ikke

kender tidshorisonten for anbringelsen. For de sikrede institutioner kan der være tale om, at man har en relativt homogen gruppe af unge i varetægtssurrogat, der bevirker, at indsatsen tilpasses den relativt korte tidshorisont, der er på spil under dette anbringelseskriterium. På den ene side kan man vurdere dette som et udtryk for en hensigtsmæssig afgrænsning, der er tilpasset de faktiske forhold. På den anden side udelukker det ikke, at der er unge anbragt under andre kriterier f.eks. i længerevarende behandling, og spørgsmålet er, om tilpasningen til fire-ugers-intervaller er hensigtsmæssig for disse unge?

Under alle omstændigheder ser det ud til, at måden, hvorpå afgrænsningen af indsatsen sker i praksis, har betydning for, hvilke mål der opereres med. I arbejdsgruppen talte nogle om, at under fire-ugers-horisonten må man hele tiden "justere på sit ambitionsniveau", hvilket indikerer, at kortere anbringelser giver mere fleksible og/eller kortsigtede mål. Andre talte om, at det optimale for at nå noget med de unge er 2-4 måneder, dvs. at meget korte og meget lange anbringelser kan gøre det svært at opnå de mål, man ønsker. Endelig talte andre om, at nogle unge kan profitere af lange anbringelser "hvor de kan få sat sig nogle mål". Dette er blot eksempler på, at en overordnet afgrænsning af indsatsen i praksis dækker over en kompleks sammenhæng mellem indsats og mål.

2.2 Afgrænsning af mål for indsatsen

Ovenstående har konsekvenser for, hvordan målet med indsatsen kan formuleres. Det betyder, at målet må formuleres sådan, at det både kan bruges til at udstikke succeskriterier for indsatsen og samtidig er åbent for variationer, der udgør faktiske betingelser for indsatsen. Desuden er der nogle yderligere problemstillinger som skal medinddrages.

2.2.1 Fastholdelse og hjælp

Ud fra det retlige grundlag er et overordnet mål at forebygge (afværge), at den situation, en ung befinder sig i, aktuelt og på sigt får risikable konsekvenser for den unge selv eller den unges omverden (jf. § 7, stk. 1). I praksis befinder indsatsen sig i et spændingsfelt mellem forskellige institutionelle målforventninger, der angiver forskellige forventninger til, *hvordan* dette skal gøres. Indledningsvist vil vi beskrive, hvordan vi ser dette spændingsfelt, fordi det er en forudsætning for at forstå betingelserne for indsatsen, og hvorfor målet med indsatsen endeligt er formuleret, som det er.

De forskellige institutionelle målforventninger kommer til udtryk institutionernes lovgrundlag. Institutionerne er etableret med hjemmel i Lov om Social Service § 51 og § 108 (Kapitel 21 Magtanvendelse Børn og Unge) gældende indtil 1. januar 2007, samt Socialministeriets bekendtgørelse nr. 1309 af 14. december 2004 (Magtanvendelsesbekendtgørelsen), hvor sidstnævnte desuden har referencer til straffeloven. Det spændingsfelt, de sikrede institutioner befinder sig i, drejer sig dermed konkret om, hvordan de i praksis gennemfører en indsats, der både har straf og hjælp som perspektiv.

På den ene side forventes det, at de sikrede institutioner skal varetage en strafferetlig funktion. Målet om at forebygge (afværge), at den situation, en ung befinder sig i, akut og på sigt får risikable konsekvenser enten for den unge selv eller den unges omverden, søges her og i første omgang konkret opnået ved at *fastholde* den unge, som følge af, at den unge (potentielt) har handlet i strid med, hvad der strafferetligt accepteres. Sekundært er det, at hjælpe. Den processuelle logik i indsatsen set fra dette perspektiv er: *Sikring som element i at afklare nødvendigheden af og/eller at gennemføre sanktion – evt. effektueret som forebyggende foranstaltning.*

På den anden side forventes de sikrede institutioner at forebygge (afværge), at den situation, en ung befinder sig i, akut og på sigt får risikable konsekvenser - enten for den unge selv eller den unges omverden – gennem *hjælp*. Hjælp kan bestå i at gennemføre

en socialpædagogisk indsats, behandling eller at udrede betingelserne for, at en sådan kan gennemføres. Dette forudsætter en målforventning om, at den unge kan hjælpes, og at en forandring af den unges situation til det bedre er mulig – selv under betingelser, der involverer en grad af tvang. I dette hjælpeperspektiv antages det, at der er noget, der hjælper eller ikke hjælper, og at sikring kan være en nødvendighed for at gøre dét, der er hjælpsomt. Dvs. at den processuelle logik i indsatsen set fra dette perspektiv er: *Sikring som element i at afklare behov for og/eller at gennemføre hjælp evt. for at undgå fremtidig straffemæssig sanktion.*

Det spændingsfelt, som sikrede institutioner befinder sig i, *når de gennemfører indsatsen*, består i, at de skal kunne arbejde med disse forskellige processuelle logikker som en betingelse for indsatsen. De skal kunne operere både med den mulighed, at straf kan være et middel til at initiere og skabe grundlag for hjælp og med den mulighed, at hjælp kan være et middel til at undgå straffemæssig sanktion. Og de skal kunne håndtere, at spørgsmålet om, hvorvidt det er det ene eller det andet, der skal gælde, ikke altid er afgjort, når en ung anbringes.

Alt dette betyder formodentligt, at de sikrede institutioner, hvis de skal kunne levere den indsats, der forventes, må håndtere et grundlæggende paradoks. Paradokset består i, at de *i nogle situationer overfor nogle unge* via hjælp skal forebygge den sanktion, de *i andre situationer overfor andre unge* skal opretholde. Det betyder, at de sikrede institutioner må forsøge at skabe en stabil (målorienteret) indsats på et ustabilt og ikke entydigt grundlag. Det lyder abstrakt, men konkret betyder det, at de sikrede institutioner, måske i højere grad end andre institutioner, ikke har et fast mål. Det betyder måske også, at de sikrede institutioner i højere grad må reflektere over grundlaget for deres indsats, fordi det netop er foranderligt eller ikke entydigt.

I arbejdsgruppen kom dette til udtryk i refleksioner over indsatsen mål og rækkevidde. På den ene side så man, at straf i form af frihedsberøvelse *både* kan være negativt ("skadeligt") og positivt i forhold til at skabe et grundlag for hjælp. På den anden side så man kritisk på en reduktion af institutionens opgave til alene at hjælpe ud fra det perspektiv, at formålet også er fastholdelse. Arbejdsgruppens udsagn kan ses som et udtryk for en refleksion over, hvordan man kan gennemføre en indsats, der kobler et hjælpe- og et straffeperspektiv.

Der er forskning, der har påpeget, at institutionerne baserer sig på et modsætningsforhold mellem hjælp og straf, der gør det ringe sandsynligt, at de i praksis kan indfri målet om at *hjælpe* (Jf. Hansen og Zobbe 2006). I et sådant perspektiv, ligger der en antagelse om, at hjælpeperspektivet fortrænges af et sanktionerende perspektiv. Det er muligt, at dette er tilfældet i praksis.

Vores antagelse er imidlertid, at ovenstående betingelser for indsatsen på sikrede institutioner, reflekterer et samfundsmæssigt problem, der handler om, at vi ikke altid ved, hvad vi skal gøre med personer, der optræder afvigende og konfronterer samfundets normer, og at vi ikke altid ved, om det er hjælpe- eller straffevejen, der er mest hensigtsmæssig. Det retlige grundlag afspejler, at der er tale om et socialt løsningsproblem, hvor der er enighed om, at der er et socialt problem, som skal forebygges, men uenighed om, hvad løsningen består i. Hvis ikke løsningen umiddelbart er givet, kan en samfundsmæssig løsning være, at skaffe sig tid til at finde ud af, hvad løsningen kan være eller sagt i et lidt mere kritisk perspektiv: forskyde løsningsproblemet til en særlig institutionaliseret indsats. De sikrede institutioner skal således ses som et svar på et problem, som samfundet som sådan har svært ved at løse.

Dette er f.eks. helt symptomatisk for hvordan man i loven beskriver betingelserne for idømt foranstaltning (§ 7 stk. 6) i hht § 74 i straffeloven, der drejer sig om anbringelse som led i ungdomssanktionen:

§ 74 a. Hvis en person, der på gerningstiden ikke var fyldt 18 år, har begået grovere personfarlig kriminalitet eller anden alvorlig kriminalitet, kan retten bestemme, at den pågældende skal undergive sig en struktureret, kontrolleret socialpædagogisk behandling af 2 års varighed, hvis det må anses for formålstjenligt for at forebygge yderligere lovovertrædelser.

Stk. 2. Retten kan give den dømte pålæg svarende til de vilkår, der kan fastsættes efter § 57. Længstetiden for ophold i døgninstitution eller godkendt opholdssted er 1 år og 6 måneder, heraf højst 12 måneder i en sikret afdeling på en døgninstitution for børn og unge. Begår en person, der er undergivet en foranstaltning efter stk. 1, ny kriminalitet, kan retten i stedet for at idømme straf forlænge foranstaltningen, herunder længstetiderne efter 2. pkt., med indtil 6 måneder. (Bekendtgørelse af straffeloven, LBK nr 909 af 27/09/2005 (Gældende))

Beskrivelsen af ungdomssanktionen rejser flere spørgsmål end den besvarer, når det kommer til, hvad der er det ønskværdige mål med denne indsats. Helt symptomatisk er det, at de tidsmæssige rammer for, om de unge er egnede til åben eller sikret plads, er meget brede. For de sikrede institutioner rejser det spørgsmål som f.eks. *hvad er struktureret socialpædagogisk behandling? Er indsatsen en sanktion eller en forebyggende hjælp? Hvornår er det ene eller det andet formålstjenligt og af hvilke grunde? Hvad betyder det konkret for varigheden af fastholdelse i en sikret institution?* At svarene på disse spørgsmål ikke fremgår af det retlige grundlag er ikke nødvendigvis negativt. Ifølge Hansen og Zobbe er ledelsen på alle institutionerne tilfreds med det "spillerum", der er, fordi det giver mulighed for selvstændigt at forme indsatsen (Hansen og Zobbe 2006: 61). Dette tyder på, at institutionerne selv har en opfattelse af, at de har et handlerum med hensyn til at formulere mål og indhold i indsatsen.

2.2.2 Institutionernes handlerum i relation til anbringelsens varighed

I arbejdsgruppen var det en klar vurdering, at institutionens handlerum er afhængigt af den tid, den unge er anbragt, og at *varigheden* af anbringelsen har betydning for, hvilke mål, der kan opnås.

I 2003 var varigheden af anbringelser fordelt på følgende måde:

- ¼ anbringelser af varighed 1-20 dage
- ¼ anbringelser af varighed 21-48 dage
- ¼ anbringelser mellem 49 og 86 dage
- ¼ anbringelser mellem 87 og 430 dage (Jf. Hansen og Zobbe 2006: 40)

Fordelingen viser en stor spredning fra meget korte anbringelser til længerevarende anbringelser. En umiddelbar antagelse kunne være, at der for anbringelser af forskellig varighed kunne opereres med forskellige mål f.eks. mål for korte hhv. lange anbringelser.

På det første arbejdsgruppemøde vurderede arbejdsgruppen da også, at der er grænser for hvilken udvikling, man kan forvente og dokumentere hos den unge, når anbringelserne er relativt kortvarige. Dette blev reflekteret i lyset af den målformulering, der blev anvendt i SIP-åben, som omhandlede indsatsen overfor unge anbragt på åben døgninstitution eller socialpædagogisk opholdssted. Her var målet en "forbedring af den unges sociale, materielle, kulturelle og personlige handlemuligheder". På det første møde blev det derfor foreslået, at der i målformuleringen blev differentieret mellem målforventninger til korte hhv. lange anbringelser. På det andet arbejdsgruppemøde blev der således præsenteret en målformulering, der differentierede mellem mål for kortere hhv. længere anbringelser, som bl.a. baserede sig på et forsøg på en definition af, hvad kortere/længere anbringelser er. Antagelsen i målformuleringen var, at under længere anbringelser ville institutionerne have bedre muligheder for at opnå en egentlig forbedring af den unges sociale, materielle, kulturelle og personlige situation. Denne differentiering og antagelse satte flere i arbejdsgruppen imidlertid spørgsmålstegn ved.

De, der stillede spørgsmålstegn, vurderede, at det ikke nødvendigvis er sådan, at man kan nå mere under længere anbringelser end i kortere, fordi længere anbringelser under frihedsberøvelse kan være skadeligt. Eller sagt med andre ord: man kan ikke slutte, at

fordi man ikke kan nå så meget under kortere anbringelser, så kan man nå mere under længere anbringelser. I stedet vurderede man, at den mest optimale anbringelsestid er 2-4 måneder, fordi det indenfor den tidshorisont er muligt at "opretholde motivation og gejst". Man kan diskutere, om evnen til at opretholde motivation og gejst er en tilstrækkelig begrundelse for eller kan være en indikator på, om anbringelsestiden er optimal. Det egentlige succeskriterium må være, at det der gøres og sker i et anbringelsesforløb er med til at understøtte en ønskværdig proces hos den unge.

Ovenstående betød imidlertid, at arbejdsgruppen besluttede, at man ikke kunne lave en fast differentiering mellem mål for kortere hhv. længere anbringelser, men at de mål, der i øvrigt var opstillet, godt kunne anvendes som mål, der *successivt* ønskes opnået.

Arbejdsgruppens refleksioner tyder på, at anbringelsens varighed har en betydning for opnåelige mål, men at *den konkrete relation* mellem varighed og mål ikke kan defineres fast, fordi det i praksis er sådan, at man må indstille sig på, at anbringelsen f.eks. pludselig kan ophøre eller kan blive længere end forventet. Her kan det spille en rolle, at institutionerne faktisk har forskellige tidshorisonter.

Man kan antage, at nogle institutioner i et vist omfang 'indstiller' deres indsats på det forhold, at man ofte ikke ved, hvor længe en ung skal være på institutionen. Det kan betyde, at sådanne institutioner i praksis varierer indsatsen efter det 'flow', der er i anbringelserne og måske i højere grad er orienteret imod de mål, der er 'realistiske' her-og-nu overfor en ung eller i den konkrete situation. Forklaringen kan måske være, at sådanne institutioner har mange kortere anbringelser og/eller erfaringer med, at anbringelsers tidshorisont kan ændre sig pludseligt. Modsat kan man antage, at nogle institutioner i højere grad er orienteret imod 'idealistiske' mål, der ikke blot er mulige at realisere nu men også i fremtiden. En forklaring på dette kan måske være, at disse institutioner i praksis har flere unge, der er i længere anbringelser og/eller i anbringelser, hvor den estimerede varighed af anbringelsen i praksis viser sig at holde. I arbejdsgruppen var der nogle, der vurderede, at det kan have en betydning for indsatsen, om der er åbne institutioner/pladser knyttet til den sikrede institution. Antagelsen var, at hvis en institution er orienteret mod et indsats i åbent regi, kan det give en mulighed for at lægge kontinuitet ind i indsatsen på den sikrede institution. Andre i arbejdsgruppen var ikke enige i dette.

Det er vigtigt at bemærke, at der er tale om antagelser, at man kan formode, at en konkret institution kan falde inden for begge 'kategorier', og at det sandsynligvis har at gøre med de konkrete anbringelsesforløb, som institutionen har i særlige perioder. Det er også vigtigt at bemærke, at en betoning af idealistiske hhv. realistiske mål ikke nødvendigvis kan udlægges som positivt eller negativt. Men det kan måske forklare, hvorfor det ikke er enkelt at opstille mål for indsatsen, og hvorfor der heller ikke var fuldkommen enighed i arbejdsgruppen om, hvilken anbringelsesvarighed, der er optimal. Evalueringsmæssigt betyder det, at det er meget vigtigt at se institutionernes indsats i tæt sammenhæng med den tid, som den unge er anbragt på en institution.

2.2.3 Målformulering

I deres anbefalinger til kvalificering af det pædagogiske arbejde foreslår Hansen og Zobbe, at der arbejdes med en faseinddeling af opholdet i en første, anden og tredje periode. I den første periode bør målet være *modtage, udrede og planlægge* et forløb for den unge og denne periode må max vare 2 uger. I anden periode bør målet være at *gen-nemføre den planlagte indsats*, og i den *tredje periode*, at *foretage en planlagt udslusning* (Hansen og Zobbe 2006: 199-205). Dette er et bud på, hvordan indsatsen kan differentieres eller struktureres tidsmæssigt. Men Hansen og Zobbe giver ikke konkrete bud på, hvad det ønskværdige mål er i forhold til den unge, dvs. *hvad* der skal opnås. Der

kan i praksis være stor forskel på, *hvad* man skal udrede, *hvilken* indsats, der skal planlægges og *hvilke* typer indsatser, der skal gennemføres overfor en ung.

Et fælles mål, uafhængigt af den konkrete unge, er *fastholdelse*, dvs. at sikre, at den unge fysisk er et bestemt sted. Det var arbejdsgruppens opfattelse, at det mest klare mål i loven er sikrings-elementet: at den unge skal sikres på forsvarlig vis, og at samfundet skal sikres mod, at den unge færdes frit og evt. begår ny kriminalitet (Jf. også Hansen og Zobbe 2006:61). Dette stemmer i øvrigt overens med, at flertallet af de unge ser ud til at være anbragt i varetægtssurrogat.

Et fælles mål med indsatsen, der er uafhængigt af den konkrete unge, er også at yde en eller anden form for hjælp til den unge. Ifølge Hansen og Zobbe er der ingen af institutionerne, der alene ser det som et mål med indsatsen at fastholde (Hansen og Zobbe 2006:62). Heri ligger foreløbig ingen fast definition af, hvad hjælpen kan eller skal bestå i, eller om den opleves som en hjælp af f.eks. den unge.

Set ud fra ovenstående, kan man sige, at det overordnede mål for indsatsen er at forebygge (afværge), at den situation, en ung befinder sig i, aktuelt og på sigt får risikable konsekvenser for den unge selv eller den unges omverden ved i indsatsen at fastholde den unge fysisk og ved at yde hjælp til den unge.

Målet for indsatsen bør dog konkretiseres, hvis det skal danne udgangspunkt for et evalueringsspørgsmål. Det skal beskrives, *hvad* der ønskes opnået. I virkningsevalueringen er det desuden et krav, at mål for indsatsen er realistiske med hensyn til opnåelse. Det er et krav, at mål er rimelige, begrundede og realistiske.

I loven er det beskrevet, at fastholdelse har til formål at sikre, at den unge ikke udøver skade på sig selv eller omverdenen. Indsatsen skal forebygge, at en unge skader sig selv og/eller, at en ung skader omverdenen f.eks. ved at begå nye lovovertrædelser. I loven er det desuden beskrevet, at det, vi kalder hjælp i bredeste forstand, har til formål at "tilvejebringe et grundlag for" eller at gennemføre en egentlig "socialpædagogisk behandling" af "længerevarende", "struktureret" og "kontrolleret" karakter. Derimod er det uklart i loven, hvad hjælpen mere konkret skal føre til, dvs. hvilke resultater, der ønskes opnået i en anbringelse, hvad enten denne er af kortere eller længere varighed.

I SIP-Åben blev der opereret med en målformulering, som lød som følgende: *"Målet med indsatsen anbringelse på døgninstitution er at skabe en forbedring af den unges sociale, materielle, kulturelle og personlige situation, således at den unge opnår bedre handlemuligheder set i forhold til den situation, den unge befandt sig i ved anbringelsen"* (Nissen 2005). Nogle i SIP-sikrets arbejdsgruppe syntes, at denne formulering kunne bruges med den begrundelse, at det er det, man stræber efter, på trods af, at det ikke altid er muligt at opnå i praksis. Andre syntes, at det var nødvendigt at graduere målformuleringen, hvis den skal sætte realistiske mål, der er mulige at realisere i praksis.

Denne uklarhed omkring målet for indsatsen afspejler formodentligt igen, at der er lokale institutionelt betingede målformuleringer. Hansen og Zobbe vurderer, at der er usikkerhed og stor uenighed mellem institutionerne, når der tales om formålet med unges ophold og indholdet i opgaven (Hansen og Zobbe 2006:193). Men man kan også sige, at arbejdsgruppens udtalelser tyder på, at der er forskel på, om institutionerne i deres praksis er orienteret efter at realisere idealistiske mål, eller om de varierer mål efter, hvad der i praksis er muligt at realisere (jf. forrige afsnit).

Dette skisma mellem ideal og praksis blev også diskuteret under det udviklingsarbejde, der fandt sted i SIP-åben (Jf. Nissen og Møller 2006). Den endelige målformulering blev her besluttet ud fra en forventning om, at det i praksis er realistisk, at indsatsen *i nogle men ikke i alle tilfælde*, kan bidrage til en forbedring af den unges sociale, materielle, kulturelle og personlige situation. For at afgøre om et lignende ræsonnement kan gælde

for indsatsen på de sikrede institutioner, kan det være relevant at se på, hvordan de sikrede institutioner selv differentierer mellem ideal og praksis.

Hansen og Zobbe beskriver de sikrede institutioner som institutioner, der har til formål at indgå i en forebyggende proces, hvor den unge får en 'chance' for ikke at blive inkluderet til straf under 'almindelige' betingelser, og alternativt at inkludere den unge til hjælp gennem indsats (Hansen og Zobbe 2006:62).

I SIP-sikrets arbejdsgruppe var der enighed om, at det optimale langsigtede mål er at skabe et "180 grader mønsterbrud" og en "varig" forbedring for den unge. Dvs. idealistisk set er målet at skabe en forbedring, der radikalt ændrer den unges handle-mønster.

I praksis oplever arbejdsgruppen ofte, at dét, der er muligt at realisere under de givne rammer, er en "positiv påbegyndt udviklingsproces" eller at "tage de første skridt på vejen". Når arbejdsgruppen taler om, hvad der ligger i det, drejer det sig om at opstille konkrete og enkle mål for den unge. Det kan f.eks. dreje sig om at hjælpe den unge til at få en normal døgnrytme, et mere hensigtsmæssigt sprog, at få den unge til at forholde sig til sin aktuelle situation, at forberede den unge til på sigt at kunne og at have mod og selvværd til at fungere under mere ukontrollerede rammer f.eks. på en åben institution. Ifølge Hansen og Zobbe kan målet også bestå i at sørge for, at der er en plan for den unge, der på sigt kan understøtte en forbedring af den unges situation, at bidrage til udredning, at tolke den unges behov og at oversætte det til andre aktører. Dvs. at få indflydelse på, hvad der skal gøres for og med den unge i fremtiden (Hansen og Zobbe 2006:62).

I SIP-sikret har vi valgt at målformulere med udgangspunkt i ydelsen omkring fastholdelse og hjælp. I dette ligger en antagelse om, at det er muligt at gennemføre en hensigtsmæssig indsats under hensyn til både fastholdelse og hjælp. I målformuleringen har vi valgt yderligere at præcisere hvilke mål, der ønskes opnået. De præciserede mål relaterer sig til den unges sociale, materielle, kulturelle og personlige situation (jf. SIP-Åbens målformulering), men skal læses på en bestemt måde. De skal læses som successivt opnåelige forbedringsmål, hvor mål 1. skal forstås som et minimumsmål, og hvor mål 5. skal forstås som det optimale mål. Målformuleringen er således åben for en realistisk vurdering af, hvad der er muligt at opnå i indsatsen, set ud fra de problemstillinger, vi har diskuteret. De skal også læses som forbedringsmål, hvor der ikke på forhånd er en antagelse – og dvs. viden om - hvornår og for hvem, disse mål kan opnås. Dvs. at målformuleringen lægger op til, at forskellige mål kan opnås for forskellige unge. Endelig skelner målformuleringen mellem mål for indsatsen og mulige ønskværdige mål på sigt (dvs. effektmål). Dermed inddrager målformuleringen, at indsatsen på en sikret institution (blot) er et element i en proces, som måske, men ikke nødvendigvis, kan bidrage til at øge sandsynligheden for, at den unges situation forbedres på sigt. Den inddrager således, at der er forhold uden for indsatsen, som kan have betydning for, hvordan det går den unge efter anbringelsen. Dette udelukker dog ikke, at indsatsen på en sikret institution *kan* have en mere eller mindre positiv og/eller negativ betydning for den unge.

Målformuleringen er som følgende:

"Målet med indsatsen anbringelse på sikret institution er at forebygge (afværge), at den situation, en ung befinder sig i får risikable sociale, kulturelle, materielle og personlige konsekvenser for den unge selv eller den unges omverden, ved i indsatsen at fastholde og yde hjælp til den unge. Målet med indsatsen er mere præcist at:

1. Sikre, at den unge ikke skades, skader sig selv eller skader andre herunder begår ny kriminalitet
2. Give den unge mulighed for at praktisere et hverdagsliv, der understøtter den unges sociale, materielle, kulturelle og personlige udvikling.
3. Få et kendskab til den unges behov og situation og - såfremt det skønnes nødvendigt - opstille mål for, hvordan man på institutionen kan bidrage til at påbegynde en proces i retning af en forbedring af den unges sociale, kulturelle, materielle og personlige situation
4. At påbegynde en forbedring af den unges sociale, kulturelle, materielle og personlige situation

5. At skabe en forbedring af den unges sociale, kulturelle, materielle og personlige situation, således at den unge har bedre handlemuligheder ved anbringelsens afslutning set i forhold til den situation, den unge befandt sig i ved anbringelsen.

For pkt. 3-5 desuden:

- At skabe et grundlag for udslusning og/eller en eventuel efterfølgende og mere langvarig indsats, ved at hjælpe, forberede og motivere den unge til at forbedre sin sociale, materielle, kulturelle og personlige situation og – såfremt det er aktuelt - at indgå i en efterfølgende indsats.

Indsatsens successive opfyldelse af disse mål øger *sandsynligheden* for, at indsatsen udgør et virksomt *bidrag* til at den unge sociale, materielle, kulturelle og personlige situation forbedres på sigt:

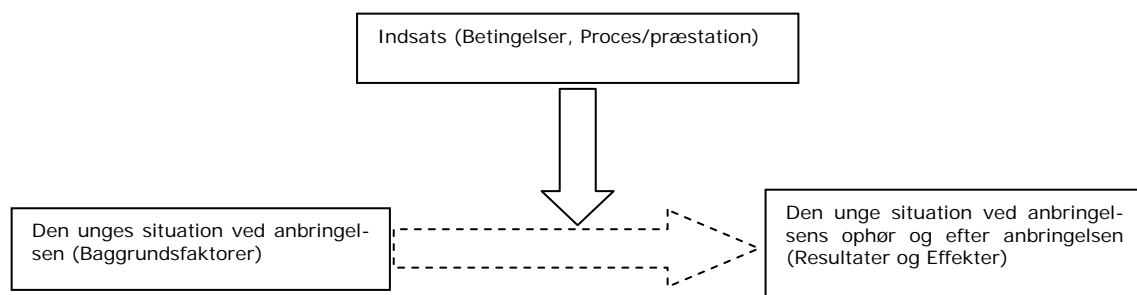
- At den unges risikable adfærd aftager
- At den unge opnår deltagelse i, motivation for og evne til at mestre skolegang, uddannelse og/eller et arbejde
- At den unges fysiske og psykiske trivsel forbedres
- At den unges sociale netværk styrkes, så det udgør en ressource for at opretholde en ikke-*risikabel* adfærd, for fysisk og psykisk trivsel og for at den unge opretholder deltagelse i skole, uddannelse og/eller arbejde

Når vi i ovenstående skelner skarpt mellem mål for indsatsen og mål for, hvordan det går den unge på sigt, så skyldes det de problemstillinger, der er forbundet med at antage, at måden hvorpå det går den unge på sigt – hvad enten det er positivt eller negativt - alene er en funktion af indsatsen.

I arbejdsgruppen lagde man netop vægt på, at et ophold på en sikret institution ikke er en garanti for, at den unge ikke begår ny kriminalitet efter anbringelsen, og at man ikke som institution kan love eller stå til regnskab for, at afvigende adfærd aftager, fordi man ikke har indflydelse på, hvad der sker efter anbringelsen. Fordi der er tale om, at de unge er anbragt under særlige rammer og ofte i kortere perioder, kan man f.eks. ikke hindre, at den unge vender tilbage til et problematisk eller kriminalitetsfremmende miljø. Derfor skelner målsætningen mellem mål for indsatsen og mål for den unge på sigt. Det betyder på den ene side, at man højst kan tale om, at der er en *sandsynlighed* for, at indsatsen udgør et virksomt *element i en proces*. På den anden side betyder det også, at såfremt der sker en forbedring af den unges situation på sigt f.eks. i form af aftagende risikabel adfærd, så kan man også højst tale om, at der er en sandsynlighed for, at indsatsen har bidraget til det og kun under forudsætning af, at der i indsatsen successivt er påbegyndt eller skabt en egentlig forbedring af den unges situation (Jf. også senere under "Den unges situation efter anbringelsen")

2.3 Evalueringens fokus og centrale begrebsdefinitioner

Bag målformuleringen ligger et særligt evalueringsspektiv. Formålet med SIP-sikret er at opbygge en programteori og at opstille indikatorer, der kan bruges til at evaluere, hvordan indsatsen virker ind/ikke virker ind på den unges situation og hvilke betingelser i indsatsen, der ser ud til at virke for hvem. Følgende figur illustrerer evalueringens fokus.

Figur 1. Evalueringens fokus

Modellen skal forstås på den måde, at SIP-sikret sætter sig for at opstille teoretisk og forskningsmæssigt begrundede indikatorer, der kan anvendes til at undersøge virkningen af indsatsen set i lyset af faktorer hos den unge ved anbringelsen, faktorer i indsatsen, og faktorer hos den unge ved anbringelsens ophør og efter anbringelsen.

Det skal understreges, at SIP-sikret her beskæftiger sig med et problemkompleks, hvorom der eksisterer begrænset viden. Egelund og Hestbæk siger i denne forbindelse, at:

"Man kan ikke ud fra eksisterende forskning med sikkerhed sige, om det er anbringelsen som sådan, der stiller børnene dårligt i voksen alder, eller om det er de baggrundsfaktorer, der gav anledning til anbringelsen. Et afbalanceret forskningsmæssigt skøn taler mest for en kombination af de to ting" (Egelund og Hestbæk 2002:323).

Af den grund, og fordi evalueringen er teoribaseret, kan det være hensigtsmæssigt at præcisere nogle teoretiske perspektiver, der ligger til grund for målformuleringen, før vi præsenterer det endelige evalueringsspørgsmål.

2.3.1 Teoretiske perspektiver

Unge, der anbringes på sikrede institutioner, er som alle andre unge i gang med en socialiseringsproces. Særligt for flertallet af de unge på sikrede institutioner er, at de har praktiseret en afvigende og problematisk adfærd, der giver samfundet anledning til at reagere med fastholdelse og at stille spørgsmål ved, om den unge har behov for en resocialiserende og normaliserende indsats.

Socialisering og social integration kan i første omgang betragtes som fænomener, der hver især afhænger af samfundsmæssige forhold herunder hvilke sociale forventninger til individer, et samfund har over tid. Teoretisk set refererer de imidlertid til noget forskelligt. Dencik definerer *socialisering* som:

"Den proces, hvorigennem et individ internaliserer de vurderinger og adfærdsmønstre der er gældende i samfundet. Begrebet har især gyldighed for de unge, der endnu ikke er blevet "en del af samfundet" og dem der ved på en eller anden måde at bryde med en gældende norm har anbragt sig selv "uden for samfundet" – og derfor må anses for at have behov for "resocialisering" (Dencik 1999:21).

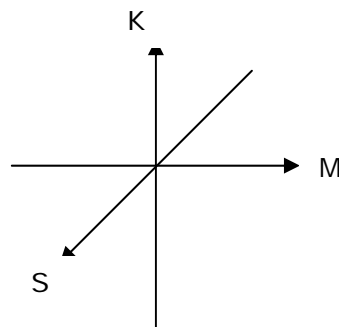
At socialisering ses som en *proces* understreger, at det er noget, der finder sted over tid. Ligeledes angiver citatet, at socialisering sker og må forstås i reference til de værdier og normer, der socialt set er gældende på et givet tidspunkt. Det vil sige, at selve betingelserne for socialisering må ses som foranderlige. Sat på spidsen betyder det, at målet for socialisering - hvad der forekommer ønskværdigt og ikke-ønskværdigt som forudsætning for at blive accepteret af 'normalsamfundet' - kan forandre sig. Det er således ikke kun den unge, der via socialisering forandrer sig; betingelserne for socialisering forandrer sig også. Dette er alment anerkendt i sociologiske teorier om socialisering, normalitet og afvigelse (jf. Rubington og Weinberg 1995, Downes og Rock 1998).

Begrebet *social integration* peger mere direkte på samfundets strukturer og forudsætningerne for samfundsmæssig sammenhængskraft. Den måde, vi indretter vores samfund og vores institutioner på, sætter betingelser for individets socialisering helt konkret ved, at de sociale sammenhænge, som det er muligt at deltage i for individet, er formet af samfundet og bidrager til at forme socialiseringsprocesser. Samfundet og dets institutioner bidrager ikke blot til deltagelse (inklusion) men også udelukkelse (eksklusion). Set fra individets perspektiv drejer social integration sig om at være *integreret*:

"En forudsætning for at en person skal kunne føle sig "integreret", er, at personen kan genkende sig selv i den sociale helhed, vedkommende indgår i, og at personen accepteres som den, han eller hun er, i sit livsmiljø, i samfundet – ellers kan personen heller ikke opleve dette samfund som sit" (Dencik 1999:21).

I integrationsbegrebet ligger således en forestilling om, at deltagelse og oplevelse af at være en del af samfundet er nødvendigt og godt for den enkelte. Det rummer også en antagelse om, at samfundet, dets institutioner og de "livsmiljøer", vi indgår i, sætter betingelser for hvornår og på hvilke præmisser, et individ kan anerkendes eller accepteres.

Dencik foreslår med inspiration fra socialpsykologen Kurt Lewin, at man ser barnets/den unges udvikling som noget, der er præget af barnets eller den unges livsrum (life space). Livsrummet er præget af tre dimensioner, der vedrører materielle, sociale og kulturelle forhold, men disse forhold er ikke lig med livsrummet. Livsrummet er det hverdagslige livsrum, som et barn/en ung oplever og erfarer. En følge af dette er, at børn og unge ses som personer, der ikke alene *bliver* socialiseret ud fra ydre materielle, sociale og kulturelle forhold. Livsrumsbegrebet rummer en antagelse om, at barnet/den unge aktivt deltager i eller er en aktør i sin egen socialisations- og udviklingsproces, f.eks. i den måde, hvorpå barnet erfarer sin hverdag og meningsfuldt former sig selv. Dencik foreslår i forlængelse heraf, at barnets/den unges oplevelser i højere grad inddrages i forskningen netop med det formål at indfange netop dette aspekt. Samtidig udgør dimensionerne tilsammen en socialisationskonfiguration, der kan forandre sig over tid, og i det betyder en ændring i barnets livsrum, kan det skabe særlige *udviklingsudfordringer*. (Dencik 1999:30-31, 34-38).¹ Tankegangen kan illustreres på følgende måde:

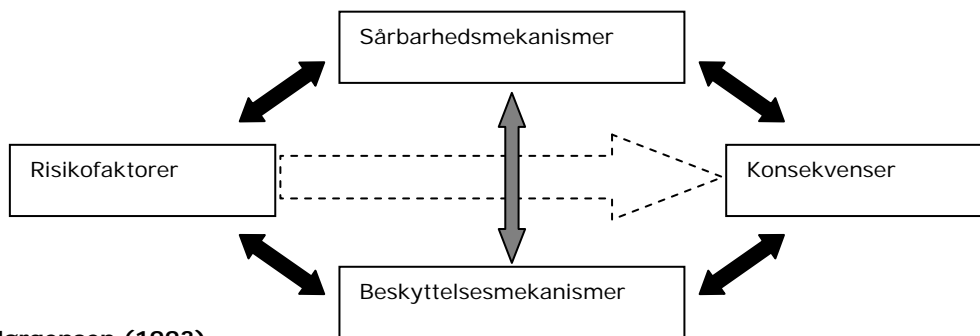

Figur 2. Dimensioner, som former barnets livsrum (Dencik 1999: 27-28)

Ændringer i en persons livsrum rummer ifølge Jørgensen en risiko for belastninger og oplevelse af kontroltab. Risiko for kontroltab kan ses bredt (sociologisk og psykologisk) som en konsekvens af sociale, materielle, kulturelle og personlige belastninger. *Risikofaktorer* kan f.eks. være arbejdsløshed, skilsmisse eller dødsfald. Kontroltab vedrører både den faktiske indskrænkning af handlemuligheder, f.eks. udstødning og udelukkelse med risiko for marginalisering til følge, og oplevelsen af ikke at kunne handle som for-

¹ Forandringer i socialisationskonfigurationen kan ses i et makroperspektiv som ændrede sociale, materielle og kulturelle betingelser for det at være barn eller ung. I den sammenhæng kan det kobles til sociologiske og barndomssociologiske teoriudviklinger, der ser barndom som historisk foranderlig, som noget, der konstrueres socialt og må ses i lyset af sociale og kulturelle forandringer (jf. Qvortrup 1999) Forandringer kan også ses i et meso/mikroperspektiv, hvor det for det konkrete barn vedrører ændringer i det individuelle livsrum, der fører til nye udviklingsudfordringer. Som sådan kan ovenstående for det første kobles til udviklingspsykologiske teorier, der ser barnet som et aktivt væsen, der allerede tidligt udvikler sig i samspil med og via relationen til omverdenen (Jf. Stern 2001) samt teorier, der ser denne udvikling som noget, der fortsætter hele livet i relation til forskellige udviklingsopgaver og i et komplekst samspil med sociale faktorer (Jf. Rutter og Rutter 1997). For det andet kan det kobles til teoretiske perspektiver på læring og udvikling, der tager udgangspunkt i at sociale interaktioner og sociale strukturer har afgørende betydning for læring kognitivt, psykologisk og socialt (jf. Bateson, Vygotsky, Piaget). Endelig kan ovenstående kobles til et spor i socialpædagogikkens idegrundlag, der ser mennesket som et aktivt handlende subjekt, hvis individuelle udvikling sker via deltagelse i sociale fællesskaber og social aktivitet, hvorfor socialpædagogikken ikke kun kan afgrænses til individuelt orienteret pædagogik men må inddrage en forestilling om forudsætningerne for socialitet, socialisering, deltagelse og integration (Mathiessen 1998, Holst og Madsen 1998).

ventet eller tage udfordringer op. I den sidste betydning vedrører det den personlige oplevelse af magt eller afmagt i forhold til egen situation. Hvilke ændringer og forhold, der udgør en risikofaktor, kan man ikke sige entydigt, ligesom man heller ikke entydigt kan sige, hvilke *konsekvenser* der vil følge på sigt. Tilstedeværelsen af *sårbarhedsmekanismer* og *beskyttelsesmekanismer* har betydning. På et individuelt psykologisk plan kan det f.eks. have betydning, hvilke forudsætninger en person har for at mestre sin situation. (sårbarhed versus modstandskraft f.eks. "overlevelsesstrategier"). På et socialt plan kan beskyttelsesmekanismer f.eks. dreje sig om, hvordan man via en bred social indsats rettet mod sociale, kulturelle og materielle dimensioner kan udvide en persons (oplevelse af) handlemuligheder. *Forholdet mellem sårbarhedsmekanismer og beskyttelsesmekanismer i en persons liv og udvikling har således afgørende betydning for, hvilke konsekvenser ændringer i en persons livsrum har, og hvilken betydning tilstedeværelsen af risikofaktorer har* (Jørgensen 1999:403-19). Ovenstående kan illustreres således:

Figur 3. Jørgensen (1993)

Rutter og Rutter lægger netop vægt på at tale om *beskyttelsesmekanismer*, der styrker modstandsdygtighed overfor risikofaktorer henholdsvis *sårbarhedsmekanismer*, der svækker den, frem for at tale om faktorer, eftersom den samme variabel kan virke beskyttende eller sårbarhedsfremmende under forskellige forhold (Rutter og Rutter 1997:65-66). Rutter indkredser fire mulige formidlingsmekanismer i psykosociale beskyttende processer:

- 1) mindske af risikoens gennemslagskraft,
- 2) reduktion af negative kædereaktioner
- 3) opbygning og opretholdelse af selvfølelse og egenkompetence, samt
- 4) åbning for muligheder

Den første mekanisme (1), tænkes at gøre sig gældende på to forskellige måder. Man kan enten a) ændre variabelens betydning eller risikofylldhed, eller b) ændre personens udsathed for at blive draget personligt ind i risikosituationen. Heri ligger en antagelse om, at de fleste risikofaktorer ikke er absolutte størrelser og også beror på hvilken betydning, den enkelte tillægger dem. Den anden mekanisme (2) understreger, at mange risikoprocesser og beskyttelsesmekanismer ikke kun sætter sig igennem på et bestemt tidspunkt men forløber som kædereaktioner, der kan strække sig over lang tid. Den tredje mekanisme (3) understreger betydningen af menneskers oplevelser af sig selv, deres sociale miljø og evnen til at klare og udøve indflydelse livets udfordringer og begivenheder. Den fjerde mekanisme (4) peger på, at ændrede livserfaringer er betydningsfulde for videre erfaringsmuligheder, f.eks. at flytning og uddannelse kan ændre det sociale netværk eller at nye sociale netværk kan motivere til uddannelse. Som det fremgår, er disse antagelser om formidlingsmekanismer præget af en åbenhed overfor såvel kontinuitet som diskontinuitet i den enkelte persons udvikling (Rutter og Rutter 1997:69-71).

Ovenstående teoretiske refleksioner kan udgøre et første skema for, hvordan man kan betragte den unges situation, f.eks. ved anbringelsen. Man kan formode, at den unges situation ved anbringelsen er præget af en række risikofaktorer knyttet til den unges so-

cial, materielle, kulturelle og personlige (herunder adfærdsmæssige) situation. Man kan ligeledes formode, at den unge har udviklet forskellige mestringsstrategier (autosocialisation), der kan spille en rolle for den unges videre udvikling. Risikoadfærd, f.eks. kriminelle handlinger, betragtes som en mestringsstrategi knyttet til den unges livsrum, hvilket ikke udelukker, at risikoadfærd er problematisk, uhensigtsmæssig og kan medføre øget risiko for udelukkelse, indskrænkning af handlemuligheder og oplevelse af afmagt overfor egen situation. Den problematiske adfærd skal imidlertid ses som et element i en kæde af både beskyttelses- og sårbarhedsmekanismer alt afhængigt af den samlede baggrundskonfiguration ved anbringelsen. Selve anbringelsen er fra samfundets side tænkt som igangsættelsens af beskyttende processer, men som forskning påpeger, kan anbringelsen også fungere som igangsættende for, stabilisere eller endog forstærke sårbarhedsprocesser. Forskning tyder på, at anbringelse kan opleves som en så voldsom forandring i den unges liv, at den i sig selv kan udgøre en belastning (Egelund og Hestbæk 2003:209, 213). Denne problematik, som egentligt drejer sig om, hvorvidt anbringelsen bidrager til sårbarheds- eller beskyttelsesprocesser, indfanges ikke, hvis man alene fokuserer på beskyttelse som en reduktion af risikoadfærd (a) f.eks. ved at anbringelsen alene fokuserer på at mindske omfanget af kriminelle handlinger eller graden af kontakt til et kriminelt miljø. For så vidt som anbringelsen igangsætter beskyttelsesmekanismer, må den unges negative (ikke-ønskværdige) kæde brydes på en måde, hvor positive (ønskværdige) kædereaktioner kan opstå. Det springende punkt er, om anbringelsen giver den unge muligheder for i praksis at erfare, at alternativer er mulige.

Schwartz (2001) præsenterer en model, der illustrerer, hvilken udviklingsopgave børn og unge, og således også anbragte, har for sig i et moderne samfund. I tråd med Denciks model, som gælder børn og unge alment, ønsker Schwartz at bringe socialpædagogikkens fokus væk fra børns risikoadfærd og problemer og over på udviklingsbetingelser og institutionen som et muligt udviklingsrum. Antagelsen er, at anbragtes udviklingsopgave i udgangspunktet er den samme som for alle børn og unge. Modellens sigte er 1) at tydeliggøre, at den socialpædagogiske opgave vedrører almene dannelsesprocesser, 2) at anbragtes mål er rettet mod samme mål som andre børn og unges, selvom deres handlinger ofte er problematiske, og 3) at fastholde fokus med anbringelsen, nemlig at støtte anbragte i deres udviklingsopgave (Schwartz 2001: 138-140).

Dannelsesmål	SOCIAL DELTAGELSE gennem KVALIFICERET SELVBESTEMMELSE	
Deltagelsesformer	SAMFUND Deltagelse i sociale relationer forudsætter selvbestemmelse	KULTUR Deltagelse i praksisformer forudsætter kvalificering
Børns rettethed mod	Selvstændighed ↔ Samhørighed	Mestring ↔ Personlig Mening
Erfaringsmåde gennem udvidet	↑↓ Ansvar ↔ Gensidighed	↑↓ Funktionalitet ↔ Motivation

Selvbestemmelse ses som en subjektiv bestemmelse, der indebærer udvikling af individualitet. Det handler ikke om at bestemme alt selv men om at kunne anerkende og håndtere sociale sammenhænge, være en del af og indgå i et fællesskab og varetage egne behov og interesser uden at tilsidesætte andres (demokratisk medborgerskab).

Kvalificering ses som en objektiv bestemmelse, der indebærer mulighed for at tilegne sig færdigheder og evner, der er forudsætninger for at kunne indgå i en given sociokulturel sammenhæng. Det indebærer evne til at håndtere praksisformer såvel som særlige teknikker og redskaber. Samlet set refererer det til at lære at være med.

Selvstændighed betyder at kunne tage ansvar for egne følelser, tanker og handlinger (selvregulering), hvor *samhørighed* betyder at kunne være partner i mellemmenneskelige eller sociale relationer præget af *gensidighed*.

Mestring betyder at opleve kontrol over egne handlinger (gennem færdigheder og kunnen) og at opnå social anerkendelse for egen duelighed, herunder selvvalgte handlinger og personlige meninger. Mestring er knyttet til erfaringen af *funktionalitet*, dvs. at kunne deltage i mange samfundsmæssige rum og at være *motiveret* hertil (Schwartz 2001:129-39).

Modellen giver et bud på, hvilke elementer i indsatsen, der er vigtige for, at den pædagogiske indsats på institutionen kan udgøre et muligt udviklingsrum².

2.4 Evalueringsspørgsmålet og udvikling af indikatorer

Med afsæt i ovenstående blev evalueringsspørgsmålet formuleret som følgende:

Under hvilke betingelser og på hvilke områder kan indsatsen overfor en ung anbragt på en sikret institution via fastholdelse og hjælp bidrage til at understøtte, påbegynde eller skabe en successiv forbedring af den unges sociale, materielle, kulturelle og personlige situation (jf. målformuleringen), således at den unge opnår bedre handlemuligheder set i forhold til den situation, den unge befandt sig i ved anbringelsen?

Med udgangspunkt i evalueringens fokus (jf. tidligere pilefigur) og evalueringsspørgsmålet har vi udpeget følgende *områder* for udvikling af indikatorer:

- Område 1: "Den unges situation ved anbringelsen" (baggrundsfaktorer)
- Område 2: "Indsatsen anbringelse på sikret institution" (betingelser i indsats)
- Område 3: "Den unges situation efter anbringelsen" (resultater/effekter af indsats)

Disse indikatorer vil desuden referere til den faglige kvalitet, den organisatoriske kvalitet og den brugeroplevede kvalitet.

² I lighed med de øvrige modelleres perspektiver ses barnet både som objekt i sociale og kulturelle læreprocesser og som subjekt, dvs. aktiv medskaber af egen situation og muligheder (Schwartz 2001:24-25). Socialisation defineres som "en dobbeltsidig proces, hvor personer bliver medlemmer af samfundet ved at lære at indgå i forskellige samfundsmæssige praksiser samtidig med at de selv skaber egne livsmuligheder og dermed deltager aktivt i opbygning af samfundets praksisformer. Samfundet er altså på en gang forudsætningen for og resultatet af personers aktive bestræbelser på at skabe social integration" (Schwartz 2001:95)

3. Den unges situation ved anbringelsen

Evalueringsens fokus og evalueringsspørgsmålet gør, at der må opstilles meningsfulde indikatorer på den unges situation ved anbringelsen. I dette kapitel gives begrundelsen for de indikatorer, der er udvalgt, og indikatorerne præsenteres til sidst.

Når man skal udvikle indikatorer på, hvad der kendetegner den unges situation, kunne man vælge alene at fokusere på, hvad der kendetegner de unge i henhold til det retlige grundlag for anbringelsen, dvs. det pågældende anbringelseskriterium. I SIP-sikret finder vi det imidlertid væsentligt at vide, hvad der i øvrigt kendetegner de unge, fordi målet med indsatsen er at *forebygge*, at den situation, en ung befinder sig i, får risikable konsekvenser for den unge selv eller den unges omverden, ved at understøtte, påbegynde eller egentligt forbedre den unges sociale, kulturelle, materielle og personlige situation for så vidt det skønnes nødvendigt. Dvs. at der er brug for indikatorer, der kan belyse disse aspekter af den unges situation og dermed indikatorer, der ikke kun relaterer sig til den umiddelbare anbringelsesårsag. Dette skal også ses i lyset af "at de unge i sikrede afdelinger er karakteriseret ved at komme med *mange* og *meget forskelligartede* problemstillinger i bagagen. For flertallet af de unge er der tale om så massivt belastede opvækst vilkår, at det ikke umiddelbart kan undre, at de fremstår som samfundsmæssigt utilpassede. Der er tale om unge, som med deres svære problemer stiller meget store krav til den pædagogiske og socialfaglige indsats, både fra de sikrede afdelingers og de ansvarlige socialforvaltningers side" (Hansen og Zobbe 2006: 159)

I SIP-sikret har vi valgt at differentiere "Den unges situation ved anbringelsen" i en række områder, som vi finder væsentlige for udvikling af indikatorer. Disse er:

- Oplysninger om den unge herunder handleplaner
- Den unges sociale situation
- Den unges materielle situation
- Den unges kulturelle situation
- Forældrenes situation
- Den unges personlige situation

Områderne afspejler interesse for den unges sociale, materielle, kulturelle og personlige situation. Der udvikles desuden indikatorer på forældrenes situation, eftersom forskning tyder på, at en stor del af de unge på sikrede institutioner, har forældre, der er belastet af problemer. Det kan have betydning for, den unges situation (jf. senere). Områderne svarer også til dem, der blev anvendt i SIP-Åben ligesom at der er sammenfald mellem en del af de indikatorer, der er udviklet i hhv. SIP-sikret og SIP-åben. Dvs. at der er et grundlag for at foretage sammenligninger.³ Man skal dog være opmærksom på, at der også er indikatorer i SIP-sikret, der afviger fra indikatorer i SIP-åben, og at en meningsfuld sammenligning ikke kan foretages, uden at dette medinddrages.

Det også meget vigtigt være opmærksom på, at et grundlæggende metodisk problem er, at en ungs situation og problemer ved anbringelsen er forbundet med usikkerhed. Et menneskes livssituation er kompleks, og det er sandsynligt, at ingen har fuld indsigt i den unges situation og problemer ved anbringelsen. Den konkrete beskrivelse af den unges situation og problemer kan derfor være afhængig af, hvem der beskriver den unge og hvilken viden denne/de person(er) har om den unge. Det metodiske problem består i,

³ Dog var "Oplysninger om den unge herunder handleplaner" formuleret som "Handleplaner og journaler" i SIP-Åben.

at man ikke med fuldkommen sikkerhed kan vide, om en beskrivelse af den unges situation og problemer er et udtryk for det, der faktisk kendetegner den unges situation og problemer. Når man ønsker at måle den unges situation ved anbringelsen, kan man derfor kun fremstille et relativt dækkende billede af, hvad der kendetegner den unge⁴.

I SIP-sikret har vi forsøgt at inddrage denne problemstilling ved, at den unges situation beskrives af såvel ansatte som af den unge selv. Dette løser ikke problemstillingen, men er en måde at inddrage den på. Som argument for dette er desuden, at denne metodiske usikkerhed udgør en realistisk betingelse for indsatsen. Det er realistisk, at fuldkommen sikker viden om en ungs situation og problemer ikke altid forekommer ved anbringelsen. Det er realistisk, at indsatsen er afhængig af den viden, en institution har om den unge på et givet tidspunkt. Eller omvendt: at den viden, en institution har (adgang til), har betydning for indsatsen. Endelig er det realistisk, at de ansatte og den unge selv kan have forskellige oplevelser af, hvad der er kendetegnende for den unges situation.

3.1 Oplysninger om de unge herunder handleplaner

De unge er ifølge arbejdsgruppen for det meste (men ikke altid) ubeskrevne ved ankomsten. Dvs. at institutionen ikke nødvendigvis har *skriftlige informationer* om den unge. Ifølge arbejdsgruppen er det ikke alle de unge, der har været i behandlingssystemet før, men de vurderer, at myndighederne i de fleste tilfælde har haft kendskab til dem.

Ifølge Hansen og Zobbe har 172 unge i en kernegruppe på 200, der var anbragt på sikret institution i 2002, modtaget i alt 1093 foranstaltninger, før de kom på den sikrede institution. Gennemsnitlig har de unge modtaget 3,6 foranstaltninger, fordelt på ingen (8 unge) til 28 foranstaltninger. Knapt halvdelen af de unge har modtaget mere end 5 foranstaltninger (Hansen og Zobbe 2006:160). Ifølge Hansen og Zobbe gælder det desuden, at mere end halvdelen disse unge har været kendt i forvaltningen i mere end to år (52 pct.). Nogle unge har dog været ukendt for forvaltningen, der først har fået kendskab til den unge efter anbringelse i varetægtssurrogat (Hansen og Zobbe 2006:54-55). Man kan således formode, at der i de fleste tilfælde foreligger oplysninger om de unge herunder om hvorfor, de har modtaget en eller flere sociale foranstaltninger, men at dette ikke altid er oplysninger, som institutionen har adgang til. I forhold til dette, var der nogle i arbejdsgruppen, der vurderede, at nogle af de unges situation er et resultat af, at der ikke har været grebet tidligt nok ind med forebyggende indsatser i kommunalt regi.

I SFI's undersøgelse af specifikt ungdomssanktionen, hvor der er et lovmæssigt krav om at sagsbehandleren udarbejder handleplaner inden 7 dage, påpeges det overordnet, at sagsbehandlerne har problemer med "at få lagt planer, at få opstillet klare mål og få angivet, hvordan man når dertil. De lovpligtige handleplaner er fragmenterede og bliver sjældent det redskab, der kan holde sammen på et forløb [...] sagsbehandlerne mangler tilsyneladende det nødvendige faglige grundlag for at kunne udarbejde bæredygtige planer. De unge oplever det, som om der ikke er nogen planlægning, og derfor heller ikke noget mål med sanktionsforløbet. De bliver i nogle tilfælde dårligt informeret, og de bliver stort set ikke inddraget i planlægningen" (Rasmussen, Espersen m.fl. 2006:19). I

⁴ Et eksempel herpå er Hestbæks undersøgelse (1997), hvor det fremgår, at alt afhængigt af hvem, der spørges (forældre, sagsbehandlere og anbringelsessteder), angives det, at henholdsvis 23 pct., 28 pct. og 41 pct. af børnene tidligere har været anbragt. De faktiske forhold, der kendetegner anbragte, er således ikke så entydigt enkle at måle, end ikke når det drejer sig om det, man kunne antage ville være et 'objektivt' forhold, nemlig om en person tidligere har eller ikke har været anbragt.

den forbindelse kan det nævnes, at arbejdsgruppen gav udtryk for, at de ikke altid har en beskrivelse af de unge ved anbringelsen, at de måske ikke får det, og at de beskrivelser, de får, ikke altid er anvendelige.

Ifølge Hansen og Zobbes interviewundersøgelse med 21 unge på sikrede institutioner var der flere af de interviewede unge, der ikke har haft kontakt med en kommunal sagsbehandler, også selvom nogle (der nævnes ikke hvor mange) har været anbragt i et halvt år eller længere. Kun få har ifølge Hansen og Zebbe positive forventninger til den kommunale indsats, og her er det knyttet til tidligere erfaringer eller en konkret positiv kontakt under anbringelsen (Hansen og Zebbe 2006:101). Hansen og Zebbe vurderer, at samarbejdet med sagsbehandleren er utilstrækkeligt f.eks. med hensyn til kontakt i form af besøg, samtaler m.m. (Ibid:167). En forklaring på dette kan være manglende kontinuitet i sagsbehandlingen. Ifølge Hansen og Zebbe er sagsakter fra 172 unge i en kernegruppe på 200 præget af mange sagsbehandlerskift, lange perioder uden kontakt med den unge og manglende oplysninger om den unges opvækst og situation. De peger også på, at de sikrede institutioner generelt er utilfredse med forvaltningernes indsats f.eks. med hensyn til at kunne komme i kontakt, ventetider i forbindelse med ansøgninger og bevillinger om foranstaltninger. Institutionerne oplever et behov for øget kompetence til selv at lave udredning (Ibid:176).

Forskning om børnesager tyder på, at børns forhold, deres udvikling og situation samt deres behov sjældent eller kun sparsomt er beskrevet i journaler (Egelund og Sundell 2001, Egelund og Hestbæk 2003:284, Christensen og Egelund 2002). Forskning om anvendelsen af handleplaner tyder også på, at det er usikkert, i hvilket omfang handleplaner i praksis udgør et styringsredskab for indsatsen. I langt de fleste anbringelsessager i Danmark foreligger en skriftlig handleplan, men kun lidt over halvdelen er blevet gennemgået med de anbragte børn og unge (56 pct. jf. Ebsen 2001). Svenske og engelske undersøgelser indikerer, at handleplaner ikke har en sådan *kvalitet*, at de kan anvendes som arbejdsredskab. Der mangler præcision i mål, mål er uspecifikke og ikke mulige at operationalisere, der anvendes generelle, overfladiske termer om børns behov eller problemer og i mindre grad en præcis beskrivelse af risikofaktorer (Egelund og Hestbæk 2003:287-88).

Ovenstående taler for, at der ikke altid findes handleplaner, og hvis de findes, og hvis institutionerne har adgang til dem, så giver de ikke et tilstrækkeligt billede af den unges situation og problemer. Man kan heller ikke forvente, at de altid inddrager den unges egne vurderinger.

Man kan formode, at hvis en institution har *adgang* til en handleplan af en god kvalitet, kan det bidrage til, at institutionen hurtigere får et bedre kendskab til den unge, og at der derfor også hurtigere kan påbegyndes en positiv forbedringsproces tilpasset den unges situation og behov. Man kan også formode, at handleplaner af en god kvalitet som minimum bør rumme oplysninger om, *den unges situation og problemer, formålet med anbringelsen og den konkrete hjælp, den unge har behov for.*

Selvom en ung ikke nødvendigvis skal opholde sig længe på en sikret institution, kan det have en betydning, om institutionen får et kendskab til den unges situation og behov. Anbringelse på en sikret institution er en ny hændelse i den unges liv og medfører en meget konkret ændring i den unges situation. Desuden er det et successivt mål, at den unge får et hverdagsliv på institutionen, der understøtter den unges sociale, materielle, kulturelle og personlige udvikling, og at der påbegyndes en positiv forbedring. Dette kræver et umiddelbart kendskab til den unges behov.

Adgang til handleplaner er imidlertid ikke altafgørende for indsatsen og dens resultater. Viden om den unge kan opnås på anden vis f.eks. via den unge selv, via forældrene eller via *mundtlige orienteringer* fra sagsbehandler eller andre aktører. Her kan det spille en rolle, hvordan *samarbejdet* med sagsbehandleren er omkring anbringelsen f.eks. i hvilket

omfang den unge eller institutionen har været i kontakt med sagsbehandleren og på hvilken måde (f.eks. ved møde, telefonsamtale). Fravær af handleplaner og et evt. sparsomt samarbejde med hensyn til orientering eller kontakt betyder dog ikke nødvendigvis, at der forekommer et ringere kendskab til den unges situation på *institutionen*. Det kan være en del af institutionens opgave at få et bedre kendskab til den unge ligesom, at det er sandsynligt, at institutionen via den relativt tætte kontakt til den unge opbygger et bedre kendskab til den unge, end det var muligt for andre ved anbringelsen.

3.2. Den unges sociale situation

Den unges sociale situation er en dimension, der kan have betydning for den unges situation. Længs denne dimension har vi valgt at placere *anbringelseskriterium* samt almindelige anvendte baggrundsfaktorer såsom *alder ved anbringelsen* samt *køn*. Desuden har vi valgt at inddrage etnicitet som baggrundsfaktor.

De unge er i reglen mellem 15 og 17 år, men kan i særlig tilfælde være ned til 12 år. Der er en stærk overvægt af drenge på institutionerne. I perioden 2000-2003, var kønsfordelingen som følgende:

Køn	Antal personer	Personer i pct.	Antal anbringelser	Anbringelser i pct.
Piger	55	5	67	5
Drenge	1019	95	1398	95
Total	1074	100	1465	100

Ifølge Hansen og Zobbe var næsten 40 pct. af de unge anbragt på sikrede institutioner i perioden 2000-2003 ikke født i Danmark. Selvom det er behæftet med stor usikkerhed, så skønner de, at mindst 1/3 af de unge anbragt i denne periode har flygtningebaggrund, at hovedparten af disse unge er født uden for Danmark, og at halvdelen først er kommet til Danmark efter, de er fyldt 6 år. I en kernegruppe med 200 unge anbragt på sikrede institutioner i 2002 ser det ud til, at unge med udenlandske forældre (indvandre og flygtninge) udgør 63 pct. (Zobbe og Hansen 2006:45). Det er således sandsynligt, at en del af de unge på sikrede institutioner har en baggrund som flygtning eller indvandrere. Det kan derfor være relevant at opnå viden om, hvilket land den unge er født i, om den unge selv eller forældrene har været flygtninge/indvandrere, hvilket land den unge/forældrene er flygtet/indvandret fra, og hvor længe den unge/forældrene har opholdt sig i Danmark. Da målgruppen ikke særskilt er unge med flygtninge/indvandrere baggrund, inddrages disse forhold alene som almindelige baggrundsfaktorer på linie med alder og køn.

Udover *alder*, *køn* og *etnicitet* inddrages følgende forhold, der relaterer sig til den unges sociale situation:

- Familieforhold
- Kammerater og øvrige sociale relationer
- Anbringelseshistorie

3.2.1 Familieforhold

Der er solid dokumentation for, at anbragte børn og unges sociale situation adskiller sig fra børn i almindelighed (Egelund og Hestbæk 2003:53). Hestbæks repræsentative undersøgelse fra 1997 viste, at 19 pct. af forældre til anbragte børn indgik i en kernefamilie med begge biologiske forældre mod 76 pct. af alle 0-17-årige i Danmark. 30 pct. af forældre til anbragte børn levede i en sammenbragt familie mod 8 pct. i almindelighed, og 52 pct. af forældre til anbragte børn var enlige forsørgere mod 16 pct. i almindelighed

(Hestbæk 1997:60-63). Egelund og Hestbæk påpeger desuden, at anbragte børn har en øget sandsynlighed for at opleve forandringer i form af skiftende og forskellige forældrefigurer og familiekonstellationer (Egelund og Hestbæk 2003:46). Set fra et andet perspektiv er sandsynligheden for at blive anbragt som teenager (15 år og derover) signifikant forøget for unge, der bor i sammenbragt familie (Hestbæk 1997:171). Dette må ikke give anledning til at tro, at komplekse familieforhold henholdsvis skilsmisse nødvendigvis fører til sårbare familieforhold eller anbringelse af børn. Komplekse familiekonstellationer er ikke nødvendigvis et udtryk for sårbare familier. Det er måske mere sandsynligt, at sårbare familier har en øget sandsynlighed for skilsmisse. Samtidig tyder forskning på, at skilsmisse og forandringer i familiekonstellationer kan igangsætte sårbarhedsmekanismer. Eksempelvis peger Rutter og Rutter på:

- at sandsynligheden for langvarige psykiske problemer er større efter forældres skilsmisse end en forælders død,
- at problemer hyppigt viser sig forud for skilsmissen, hvilket indikerer, at det mere er konflikter og spændinger i familien, der genererer problemer end selve skilsmissen
- at problemerne ofte viser sig som adfærdsforstyrrelser (aggression, ringe impuls-kontrol, trodsig adfærd og forstyrrede kammeratskabsrelationer),
- at der er en tendens til øget risiko for psykiske forstyrrelser efter skilsmissen, hvis konflikten mellem forældre vedvarer, og at det ser ud til at have en særlig gennemslagskraft i forhold til drenge med vanskeligt temperament. De peger også på, at specielt teenagere befinder sig i en periode i livet, hvor de i mindre grad er parate til at opbygge nye forældrerelationer (Rutter og Rutter 1997:141-2).

Ovenstående tyder på, at anbragte har en øget sandsynlighed for komplekse familiekonstellationer, der kan præge den unges situation og være en forklarende faktor i forhold til en problematisk adfærd. Her er det vigtigt at bemærke, at komplekse familiekonstellationer og sårbarhedsmekanismer ikke udelukker, at forældre eller andre personer kan (komme til at) udgøre en ressource for den unge (Egelund og Hestbæk 2003:326). Ifølge arbejdsgruppen karakteriserer det imidlertid en del af de unge, at de har et manglende eller problematisk familienetværk. De vurderer, at nogle af de unge har familier, der er marginaliserede, og at nogle har været udsat for tidlig omsorgssvigt.

Hagemann og Olsen har lavet en effektundersøgelse om alternativ afsoning efter straffelovens § 49, stk 2 baseret på interview-, spørgeskema- samt registerundersøgelser. Formålet med undersøgelsen var at belyse "hvordan alternative afsoningsforløb influerer på kvaliteten af afsonerens hverdagsliv efter afsoningen, herunder tilbøjeligheden til at begå kriminalitet" (Hagemann og Olsen 2001:9). Ca. ¼ af de dømte udgør ifølge Hagemann og Olsen gruppen "ung alder", dvs. unge i alderen 15-17 år (Hagemann og Olsen 2001:9). Disse unge er ifølge Hagemann og Olsen på tværs af forskelle socialt belastede, og en væsentlig baggrundsfaktor i forklaringen af den kriminelle belastning er, at de har haft problematiske opvækstvilkår uden kompetente stabile forældre eller andre nære voksne og har et svagt netværk og begrænset kontakt til familie (Ibid:12-13).

Hansen og Zobbes undersøgelse af sociale sagsakter for 172 unge, der har været anbragt på sikret institution, tyder på, at en del unge har forældre, der er belastede af socioøkonomiske og personlige problemer i form af psykiatriske problemer, misbrugsproblemer samt fysiske og psykiske problemer. I fire ud af fem af de belyste sagsakter beskrives problemer hos forældrene. Over 50 pct. af sagerne rummer beskrivelser af manglende socialt netværk, og i næsten 1/5 af familierne er der registreret problemer med dødsfald, sorg og krise. Deres undersøgelse tyder også på, at en del unge har forældre, der ikke har formået at give en tilstrækkelig omsorg (Hansen og Zobbe 2006:158).

Ovenstående gør, at man kan formode, at en del unge på sikrede institutioner har et sårbart, mangelfuldt eller problematisk familienetværk, hvis ressourcer i forhold til at støtte

den unge, kan være begrænsede. Det er imidlertid ikke givet, hvordan familieforhold virker ind på indsatsen og dens resultater samt, hvordan det går den unge på sigt. Men man kan formode, at positive resultater og den unges situation på sigt, kan være afhængig af, om den unge har et familienetværk, der kan udgøre en positiv støtte for den unge under og efter anbringelsen.

Noget tyder på, at en anbringelse kan svække den unges bånd til familien således, at den unge ved anbringelsens ophør bliver alene om at mestre tilværelsen (Egelund og Hestbæk 2003:235). Dette kan nok i nogle tilfælde tilskrives sårbare familieforhold allerede ved anbringelsen, men selve indsatsen kan også ændre på, hvordan relationen til familien er. Hansen og Zobbe påpeger f.eks., at de sikrede institutioner ofte ligger uhensigtsmæssigt i forhold til at opretholde en tæt kontakt til familien men påpeger, at dette kan både være positivt eller negativt afhængigt af, hvordan denne kontakt er, dvs. om familien udgør en ressource eller belastning. Sidstnævnte er imidlertid ikke så enkelt at bedømme. Det kan være svært at vide, om der i familienetværket er nogle ressourcer, hvis kontakten er sjælden, og selvom familienetværket er sårbart, mangelfuldt eller problematisk, kan det for den unge alligevel være svært at blive adskilt fra sin familie. Derfor kan en indsats, der søger at styrke de (måske få) ressourcer, der er i familien samt relationerne mellem den unge, forældrene og familiemedlemmerne, være positivt.

Set i forhold til ovenstående kan det være vigtigt at udvikle indikatorer på den unges *familiekonstellation* og *kvaliteten af relationerne mellem familiemedlemmer og den unge* ved anbringelsen såvel som ved anbringelsens ophør, dels fordi det kan have en betydning for indsatsens resultater og for, hvordan det går den unge på sigt, dels fordi kvaliteten af relationer kan ændre sig under og efter anbringelsen.

At måle kvaliteten af relationer er ikke enkelt. Teoretisk set kan man støtte sig til Schwartz's model om børn og unges udviklingsopgave, der antager, at unge bl.a. er rettet mod at erfare *selvstændighed gennem ansvar (selvregulering)* og *samhørighed præget af gensidighed*, og at oplevelsen heraf har betydning for evnen til at indgå i sociale relationer. En operationalisering af disse aspekter kan potentielt gøre det muligt at måle kvaliteten af relationerne set ud fra forskellige perspektiver f.eks. den unges eget. Indikatorer på samhørighed og gensidighed kan f.eks. være, at den unge oplever, at han/hun har det godt med f.eks. sine forældre, at forældrene er der, når den unge har brug for det, eller at den unge oplever at kunne tale med forældrene om forskellige oplevelser i hans/hendes liv. Endelig kan *hyppigheden* af kontakt i form af besøg, telefonsamtaler m.m. være indikatorer på samhørighed. En indikator på selvstændighed gennem udvidet ansvar for egne følelser, tanker og handlinger (selvregulering) kan være, hvordan den unge i relation til forældrene oplever anvendelse af regler, sanktioner og muligheder for forhandling i henhold til den unges egne behov. Den moderne familie beskrives ofte som kendetegnet ved forhandling og refleksivitet over forældreskab, parforhold, barndom og opdragelse. Her inddrages den unge, og der lægges vægt på at forklare, begrunde, forhandle og argumentere, ligesom individuelle behov og hensyn tilgodeses fleksibelt. Det sker i en afvejning af forskellige dilemmaer f.eks. mellem kontrol og regler henholdsvis autonomi og selvbestemmelse. Forskellige opdragelsesstile (den autoritative, den autoritære, den tilladende/eftergivende og den uinvolverede) spænder mellem krav til den unge henholdsvis indlevelse og mellem forhandling henholdsvis regelorientering (Jf. Jørgensen 1999, Halldén 1999). Det kan derfor være relevant at udvikle indikatorer på den *opdragelsesstil*, som den unge har erfaring med.

Nogle undersøgelser tyder på, at adfærdsforstyrrelser og kriminalitet, der opstår i puberteten og ungdomsårene, kan have en anden årsag end f.eks. adfærdsforstyrrelser eller kriminalitet, der kommer til udtryk midt i barndommen eller før. Eksempelvis er der tegn på, at senere forekommende adfærdsproblemer har en svagere forbindelse til alvorlige familiemæssige problemer, end hvis disse problemer manifesterer sig tidligere (Rutter og Rutter 1997:180). Det betyder ikke, at adfærdsproblemer og kriminel adfærd, der manifesterer sig i ungdomsårene ikke i nogen tilfælde kan henføres til problematiske familie-

relationer. Det betyder blot, at vi må være opmærksom på andre årsager til de unges problematiske adfærd end blot familieforhold.

3.2.2 Kammerater og øvrige sociale relationer

De unge har erfaringer med andre sociale relationer end de familiære. Det er sjældent, at der inddrages baggrundsfaktorer, der fokuserer på den anbragtes øvrige sociale relationer, f.eks. kammerater, kærester eller andre personer. Dette kan man undre sig over, eftersom forskning tyder på, at unge f.eks. tillægger kammeratskabsrelationer en særlig betydning. Noget tyder på, at unge tillægger intimitet, loyalitet og personlig støtte fra kammerater en stor betydning, og at afvisning eller mobning fra kammerater udgør en stressfaktor (Rutter og Rutter 1997:152,160). Man kan derfor formode, at kammeratskabsrelationer præget af intimitet, loyalitet og støtte kan fungere som en beskyttende faktor. Intimitet, loyalitet og personlig støtte kan karakteriseres som mulige aspekter af det, der ovenfor blev beskrevet som samhørighed præget af gensidighed og selvstændighed gennem ansvar.

Ifølge Hansen og Zobbes undersøgelse af 172 sagsakter for unge anbragt på sikrede institutioner, er to tredjedele af disse unge beskrevet som havende "dårligt selskab" og eventuel bandetilknytning. Manglende netværk med andre unge eller mobning er beskrevet som problem for godt hver 10. unge (Hansen og Zobbe 2006:119).

Rutter og Rutter peger på, at social afvisning eller afvigelse fra jævnaldrende kan føre til isolation men også til, at den unge søger succes i aktiviteter, der kan være socialt problematiske. Asocial adfærd synes at være knyttet til gruppeadfærd, dvs. ikke til isolation, og deltagelse i grupper eventuelt bestående af unge ældre end den unge selv (Rutter og Rutter 1997:158). Dette tyder på, at unge søger tilhør til andre unge, uanset om valg af gruppe betragtes som problematisk af omverdenen. Dette forklarer måske, hvorfor arbejdsgruppen vurderede, at nogle af de unge har en "kriminell identitet".

Ifølge Hansen og Zobbe tyder interviews med unge anbragt på sikrede institutionen på, at mange af dem kender andre unge, der er eller har været anbragt på en sikret institution, og at dette er venner - ikke perifære bekendtskaber - og eventuelt unge fra samme ungegruppe (Hansen og Zobbe 2006:74).

Ovenstående gør at man kan formode, at nogle af de unge kan have knyttet sig til en 'alternativ' gruppe af unge, der måske er konstitueret omkring kriminalitet som en central aktivitet - evt. som reaktion på mobning, afvisning eller afvigelse fra andre unge. I arbejdsgruppen beskrev man de unge som havende forskellig status i forhold til den gruppe af unge, de indgik i før anbringelsen. De kunne være "initiativtagere" eller "medløbere" i forhold til kriminalitet afhængigt af deres position i gruppen. Dette tyder på, at de unge knytter sig til en gruppe af kriminelle unge på forskellige måder evt. som følge af forskellige erfaringer og måske påtager sig forskellige roller. En erfaring kan være erfaringer med mobning, afvisning eller af at være 'anderledes'.

Det ser ud til, at unges erfaringer med kammeratskaber har betydning for deres situation på sigt. Rutter og Rutter vurderer, at erfaringer med asocial adfærd som følge af afvisning fra jævnaldrende har langtidseffekter, dels for opretholdelse af social status i voksenlivet og psykisk (depressioner) (Rutter og Rutter 1997:157,161). Det at have venner og kammeratskabserfaringer kan således relativt uafhængigt af kvaliteten heraf være en beskyttende faktor på sigt.

Samlet set peger ovenstående på, at det kan være relevant at udvikle indikatorer på den unges kammeratskabserfaringer (f.eks. antal kammerater og grad af kontakt) samt *kvaliteten* af disse kammeratskabsrelationer. Ligeledes bør det medinddrages, at den unge

kan have positive relationer til andre end familiemedlemmer og relativt jævnaldrende venner. Dette kan f.eks. være i forhold til en voksen, den unge kender.

3.2.3 Anbringelseshistorie

Nogle i arbejdsgruppen lagde vægt på at inddrage den unges anbringelseshistorie f.eks. med henblik på at undersøge, om den unge er et "svingdørsbarn".

Ifølge Hansen og Zobbe kommer mere end hver tredje ung til en sikret afdeling fra et arresthus. Deres interviews tyder på, at et ophold i et arresthus er en skræmmende og angstfuld oplevelse for de unge. De unge fremhæver, at det er svært at være lukket inde i et lille rum, at de mister appetit, er angst for at blive overfaldet m.m. Med den anbringelseserfaring er nogle glade for at komme på en sikret institution (Hansen og Zobbe 2006:72-73). For nogle unge er anbringelsen på sikret institution en tilbageførsel fra en åben institution, hvor de har opholdt sig som led i fase 2 i ungdomssanktionen f.eks. på grund af, at de har begået ny kriminalitet.

Næsten halvdelen af 172 unge i en kernegruppe på 200 (81 unge i 2002) har været anbragt uden for hjemmet før opholdet på den sikrede institution. De fleste (51) har været anbragt på døgninstitution eller opholdssted, men nogle har også været i familiepleje, på hybel, skibsprojekt, kost- eller efterskole (Hansen og Zobbe 2006:161). Af Hestbæks undersøgelse (1997) om anbragte i almindelighed fremgår det, at alt afhængigt hvem, der spørges (forældre, sagsbehandlere og anbringelsessteder), angives det, at henholdsvis 23 pct., 28 pct. og 41 pct. af de anbragte tidligere har været anbragt. Man kan ud fra dette anslå, at måske ca. 1/3 anbragte har været anbragt før.

Ovenstående tyder på, at en del unge på sikrede institutioner har en anbringelseshistorie bag sig.

Flere undersøgelser tyder på, om end ikke entydigt, at antallet af anbringelsessteder kombineret med skift mellem anbringelse/hjemgivelse har en betydning for den anbragtes fremtid. Mange skift kan have en negativ betydning. Tvangsanbringelse synes desuden at have en selvstændig negativ betydning (Andersen og Wagner (1992), Berglinds (1956, 1961, 1963), Bonnier og Kälvesten (1990) i Egelund og Hestbæk (2003)). I forhold til sidstnævnte kan selve det at blive anbragt på en sikret institution have en betydning, men dette må ses i lyset af hvilke andre anbringelser, en ung har erfaring med.

Her kan det have betydning, hvornår en ung med en anbringelseshistorie, første gang er blevet anbragt. Rutter og Rutter vurderer, at erfaring med separation fra forældre kan have forskellig betydning afhængigt af, hvilken alder barnet har. Dette baserer de på en antagelse om, at barnets selektive tilknytninger udvikles over tid. Det lille spædbarn er relativt beskyttet mod negative følger af separation, fordi det endnu ikke har dannet stærke selektive tilknytninger til andre mennesker. Større børn er heller ikke så udsatte, fordi de har lært at skelne og opretholde relationer til andre, selvom disse ikke fysisk er til stede. Ældre spædbørn og småbørn vurderes som mest udsatte for negative følger af separationsoplevelser, fordi de i den alder begynder at udvikle tilknytninger men endnu ikke besidder de kognitive færdigheder, der skal bevare et forhold til en person, der fysisk er fraværende (Rutter og Rutter 1997:19). Følges dette kan man formode, at unge, der er blevet anbragt som "ældre spædbarn" eller "småbarn", evt. som følge af tidlig omsorgssvigt, kan have negative tilknytningserfaringer og –forventninger.

Samlet peger ovenstående på, at den unges anbringelseshistorie (*tidspunktet* for første anbringelse, *antallet* af tidligere anbringelser, *årsager* til skift mellem anbringelsessteder og/eller hjem samt anbringelsens karakter (tvangsanbringelse/frivillig) kan have en betydning for indsatsen og dens resultater samt, hvordan det går den unge på sigt.

3.3 Den unges materielle situation

Af Hestbæks undersøgelse (1997) fremgår det, at anbragte børns familier er karakteriseret ved en kraftig marginalisering i forhold til arbejdsmarkedet. 40 pct. af de interviewede familier er i arbejde eller under uddannelse. 34 pct. er arbejdsløse og 26 pct. står uden for arbejdsmarkedet (heraf en del som pensionister). Kvinder er mere marginaliserede end mænd. 60 pct. af familierne er på overførselsindkomster (Hestbæk 1997:13). Dét, at anbragtes forældre har øget sandsynlighed for en marginal position på arbejdsmarkedet, gør, at man kan formode, at nogle anbragte har erfaringer med en anspændt økonomi og begrænsede økonomiske handlemuligheder strækkende sig til egentlig fattigdom (Egelund og Hestbæk 2003:48). Dét, at anbragte oftere har forældre, der er eneforsørgere, øger også sandsynligheden for, at de har erfaringer med en sårbar økonomi og oplevelse af økonomisk usikkerhed.

I Hansen og Zobbes undersøgelse af sociale sagsakter for 172 unge anbragt på sikret institution fremgår det, at i mere end 50 pct. af familierne er der registreret socioøkonomiske problemer i form af arbejdsløshed, boligproblemer, dårlig økonomi (Hansen og Zobe 2006:158). Dette tyder på, at en del af de unge på sikrede institutioner har erfaringer med usikre eller ringere materielle forhold end de fleste.

Hvorvidt materielle forhold såsom forældrenes forsørgelsesgrundlag, tilknytning til arbejdsmarkedet samt boligforhold inddrages i indsatsen er usikkert. Det er heller ikke åbenlyst, hvordan erfaringer med f.eks. forældres arbejdsløshed indvirker på, hvordan det går den unge på sigt. Men man kan formode, at fravær af materiel status samt materiel usikkerhed eventuelt kombineret med øvrige sociale belastninger i familien, kan have betydning for de ressourcer, forældrene/familierne har til at støtte den unge før, under og efter anbringelsen. Ligesådan kan man formode, at materiel status i sig selv kan være en beskyttende faktor i et samfund, hvor forbrugsmuligheder og materielle goder har en stor betydning socialt set. For unge kan det dreje sig om forudsætningerne for at kunne deltage i sociale fællesskaber (f.eks. fritidsliv), om materiel status (f.eks. relateret til forbrugskultur), og om at opnå materielle goder og belønninger.

Zeuner og Højland (2003) vurderer i rapporten *Unge i det kriminelle felt – et studium af forskningslitteratur*, at afstanden mellem de unge, der har handlemuligheder og kan realisere uddannelse, job og personlighedsudviklende erfaringer og så de unge, der ikke har disse muligheder, er blevet større. De antager, at for den gruppe unge, der ikke kan leve op til normen og opnå samfundsmæssig accept, kan der være grund til at udvikle alternative normer for at blive vurderet positivt af omverdenen f.eks. ved at opbygge en kriminel identitet og et tilhør til kriminelle grupper (Zeuner og Højland 2003:35). Her refererer de til Spergel (1995) som mener, at ungdomsbander primært opstår som følge af *mangler* i lokalsamfundet, der gør, at de unge ikke kan få opfyldt deres behov. Den kriminelle gruppe kan give den unge en oplevelse af anerkendelse, (materiel) status, sikkerhed og spænding og kan understøtte den unges behov for magt (Ibid:67). Anvendes dette perspektiv på den unges materielle situation, kan der for nogle unges vedkommende være en sammenhæng mellem familiens socioøkonomiske (problematisk) situation, det miljø, som den unge har levet i og så den unges problemer herunder kriminalitet.

3.4. Den unges kulturelle situation

Den kulturelle dimension kan synes vanskelig at afgrænse fra den sociale dimension. I SIP-sikret refererer kultur til kvalificering og deltagelse i forskellige praksisformer. Mere konkret refererer det til *mestring* (gennem færdigheder og kunnen) og oplevelse af *funktionalitet* i form af at kunne deltage på tværs af forskellige sociale og samfundsmæssige sammenhænge. Vi har valgt at inddrage følgende forhold under den unges kulturelle situation:

- Skole og uddannelse
- Fritidsinteresser
- Miljø

3.4.1 Skole og uddannelse

Det er veldokumenteret, at anbragte børn har lavere skolepræstationer, slutter skolegang tidligere og klarer sig uddannelses- og arbejdsmæssigt dårligere end andre unge, men der er ikke entydige forklaringer på *hvorfor*.

Egelund og Hestbæk opridser et sæt af forklaringer på dårligere uddannelsesmæssige erfaringer, der kan udledes på baggrund af en række undersøgelser:

- Børnenes erfaringer forud for anbringelsen
- Plejeforældrenes uddannelsesniveau
- Omfanget af skoleskift
- Børns pjækkeri og ustadige fremmøde i skolen
- Oplevelse af mobning og diskrimination i skolen
- Lave forventninger til børnenes skolepræstationer
- Sagsbehandlernes manglende opmærksomhed på og planlægning af børnenes skolegang
- Institutionsmiljøers og pædagogers relativt ringe fokus på indlæring og skolepræstationer og manglende støtte til lektielæsning (Egelund og Hestbæk 2003: 133).

En forklaring kan også være forudsætninger ved den anbragte selv (jf. Vinnerljung (1998), hvor f.eks. dårlige skolefærdigheder fører til manglende interesse for skolegang (jf. Rutter og Rutter 1997). Endelig kan en forklaring også være det match eller fravær af match mellem den unges opdragelseserfaringer og de krav, der stilles til social deltagelse i skolen, f.eks. krav om ansvar og selvregulering. Dvs. at de kompetencer, som forventes i skolen, ikke understøttes af forældrenes opdragelsesstil. Mange undersøgelser finder, at forældre til anbragte børn er uddannelsesmæssigt underprivilegerede (Egelund og Hestbæk 2003: 47). Sociologiske teorier peger på, at uddannelsesforskelle udgør en væsentlig differentieringsmekanisme i samfundet, og at samfundet i dag i høj grad lægger vægt på og fordrer, at den enkelte har evne til at reflektere abstrakt over sig selv og verden (Jf. Bourdieu, Giddens, Luhmann).

Set i lyset af ovenstående kan det være relevant at inddrage forhold vedrørende og udvikle indikatorer på den unges forældres uddannelsessituation samt den unges egne skolefærdigheder og skoleforløb.

3.4.2 Fritidsliv

Unge fritidsliv og fritidsinteresser kan betegnes som et væsentligt aspekt af den kulturelle dimension. I SIP-Åbens arbejdsgruppe blev der lagt vægt på, at for unge, der klarer sig mindre godt skolemæssigt og socialt, har muligheden for at tilegne sig færdigheder og at deltage i det sociale liv via fritidstilbud en særlig betydning. Antagelsen var, at fritidsinteresser kan have positiv betydning for den unges oplevelse af at være med og kan udgøre et alternativ til f.eks. kriminell aktivitet. Antagelsen var også, at et varieret fritidstilbud på en institution, der imødekommer den enkelte unges interesser og behov for et fritidsliv sammen med andre jævnaldrende, indikerer kvalitet i indsatsen. Ifølge SIP-sikrets arbejdsgruppe er et træk ved nogle unge på de sikrede institutioner, at de ikke har nogen fritidsinteresser. Derfor forekommer det relevant at udvikle indikatorer på den unges interesser hhv. fritidstilbud i indsatsen.

3.4.3 Miljø

Forskning tyder på, at det miljø, den unge vokser op i, kan have betydning for problematisk adfærd, idet f.eks. kriminalitet forekommer mere signifikant i nogle miljøer end andre (Rutter og Rutter 1997:159). Set fra det perspektiv kan man antage, at forskellige miljøer tilbyder unge forskellige muligheder for kulturel udfoldelse. Derfor kan det være relevant at udvikle indikatorer på forskellige typer miljøer. Disse kan eventuelt sammenholdes med indikatorer på den unges materielle situation. For de unge anbragt på sikrede institutioner, ser det ud til, at der er en overvægt af unge, der er hjemmehørende i det storkøbenhavnske område (København, Frederiksberg, Københavns Amt, Frederiksborg Amt og Roskilde Amt). For perioden 2000-2003 kom over 50 pct. af de unge fra dette område (i alt 588 unge ud af 1074 i den pågældende periode) (Hansen og Zobbe 2006:35). Dvs. at man kan formode, at en del af de unge kommer fra byområder.

3.5 Forældrenes personlige situation

Forældrenes personlige problemer og adfærd overfor børn vejer generelt tungt i problembeskrivelser i forbindelse med børneforsorgsundersøgelser/anbringelse af børn alment (Egelund og Sundell 2001:73). På tværs af forskellige nordiske undersøgelser opereres der med følgende kategorier:

- Psykisk lidelse
- Udviklingshæmning
- Misbrug
- Relationsproblemer
- Børn forladt (dødsfald, sygdom eller fængselsdom)
- Vold mellem voksne
- Savner formåen (magter ikke opgaven)
- Seksuelle overgreb
- Fysiske overgreb
- Vanrøgt/omsorgssvigt
- Kriminalitet (Egelund og Sundell 2001:74)

Man kan ikke automatisk gå ud fra, at forældrenes problematiske eller risikable adfærd kan forklare en ungs anbringelse på en sikret institution. Man kan heller ikke ud fra forældrenes problematiske eller risikable adfærd forudsige, hvordan det vil gå en ung på sigt. Men man kan formode, at den unges erfaringer med egne forældre kan have betydning for den unges situation.

Forskning tyder på, at større anbragte børns familier i gennemsnit er mindre socialt belastede end yngre anbragte børns familier (Egelund og Hestbæk 2003:63-64). Ifølge Hansen og Zobbe viser sagsakterne for 172 unge anbragt på sikret institution imidlertid, at mange af de unge har haft en opvækst præget af forældrenes problemer. I 4 ud af 5 sager beskrives der problemer hos forældrene (Hansen og Zobbe 2006:119). De problemer, der nævnes er især:

- *Fysiske lidelser*: I ¼ af familierne er der registreret problemer i relation til fysiske sygdomme. (Hansen og Zobbe 2006:158)
- *Psykiske lidelser*: I perioden 2000-2003 var der 17 pct. mødre og 17 pct. fædre til unge på sikrede institutioner, der var registreret i psykiatriregistret, hvilket ifølge Hansen og Zobbe er en klar overrepræsentation (Ibid:47).
- *Misbrug*: I hver 10. sag beskrives alkoholmisbrug (Ibid:132)
- *Manglende omsorg*: I knapt halvdelen af sagerne omtales forældre med manglende omsorg eller forældreevne (Ibid:158)
- *Vold*: 1/3 af familierne er registreret med problemer med voldelig adfærd enten overfor børnene eller mellem forældrene (Ibid:158)

- *Traumer*: For mere end hver tredje flygtningefamilie er omtalt traumatiserende oplevelser i forbindelse med krig og flugt (Ibid: 159).

Flygtningefamilier er generelt registreret med flere problemer end etnisk danske familier og indvandrerfamilier, der er registreret med færrest problemer (Hansen og Zobbe 2006: 159).

Ovenstående tyder på, at det er sandsynligt, at en del af de unge på sikrede institutioner har erfaringer med forældre, der er belastet af egne sociale og personlige problemer. Hvorvidt dette har betydning for indsatsen og dens resultater samt, hvordan det går den unge på sigt, kan kun undersøges ved at inddrage disse forhold. I SIP-sikret valgte vi derfor at inddrage følgende forhold hos forældrene:

- Problemer med parforhold
- Problemer med familier/venner
- Fysiske helbredsproblemer (+/- diagnose, +/- behandling)
- Psykiske problemer (herunder traumer)
- Vold i familien
- Misbrug (+/- behandling)
- Kriminalitet (+/- fængselsdom)
- Arbejdsløshed
- Dårlig/ustabil økonomi
- Fysisk handicap
- Udviklingshæmning
- Psykiatrisk diagnose
- Selvmordsforsøg

3.6 Den unges personlige situation

Ifølge arbejdsgruppen er mange af de unge karakteriseret ved afvigende, krænkende, udadreagerende eller voldelig adfærd, hvilket for nogle forklares med manglende impuls-kontrol.

For 214 unge anbragt på sikret institution i 2002 var hovedårsagen til anbringelsen dom med overvægt på røveri (46 pct.), voldskriminalitet (27 pct.) og ejendoms kriminalitet (20 pct.). Sædelighedskriminalitet som årsag til anbringelsen forekom kun i begrænset omfang (5 pct.) (Hansen og Zobbe 2006).

Ifølge Hansen og Zobbe har 1/3 af de unge i en kernegruppe på 200 unge været vare-tægtsfængslede, uden at sigtelsen har ført til ubetinget fængselsstraf. Dvs. at der har været tale om kriminalitet, der har givet anledning til betinget dom, tiltalefrafald, eller bøde. I 16 tilfælde er tiltale opgivet, og 5 er blevet frifundet i retten. I alt 130 har fået en helt eller delvist ubetinget frihedsstraf, dom til ungdomssanktion eller psykiatrisk be-handling før opholdet på sikret institution i 2002 (Hansen og Zobbe 2006: 139-140). Man kan således formode, at det er et fåtal af de unge, der ikke strafferetligt har praktiseret en normbrydende adfærd, og at flertallet af de unge på en eller anden måde, har brudt loven.

Det er vigtigt at udvikle indikatorer på de unges problematiske kriminelle adfærd, men i SIP-sikret inddrages også andre aspekter af den unges situation, der potentielt har be-tydning for indsatsen, dens resultater og for, hvordan det går den unge på sigt.

Nogle nordiske undersøgelser, der beskæftiger sig med hvilke problemer, der ligger til grund for undersøgelse og anbringelse generelt, anvender på tværs følgende kategorier:

- Misbrug
- Kriminalitet

- Skoleproblemer
- Psykiske problemer
- Udadreagerende/voldsom adfærd
- Passiv/usikker adfærd
- Kontaktvanskeligheder (Egelund og Sundell 2001:76)

I perioden 2000-2003 var de unge anbragt på sikrede institutioner overrepræsenterede på landets psykiatriske behandlingsenheder. 26 pct. af de unge var registrerede i psykiatriregisteret (mod skønnet 8 pct. af den danske befolkning), hvilket udover en overrepræsentation tyder på, at de unge har kontakt til psykiatriske behandlingsenheder oftere end deres forældre (Hansen og Zobbe 2006:47). De unges diagnoser var skizofreni, affektive lidelser, organiske lidelser, nervøse og stressrelaterede lidelser, misbrugsbetingede lidelser, andre psykoser, forstyrrelse af personlighedsstruktur og adfærd, samt 'opsamlingsgruppen' (Ibid:48). Ifølge Hansen og Zobbe påvirker det ifølge institutionerne indsatsen, hvis en ung har eller evt. er ved at udvikle en psykisk lidelse. Hansen og Zobbe peger på, at institutionerne savner kompetence til at varetage psykisk syge unge, dvs. sikre dem og foretage tilstrækkelig psykiatrisk behandling. De psykisk syge unges særlige behov og adfærd kan påvirke miljøet på institutionen og de andre unge, som f.eks. kan blive skræmt over deres reaktioner (Ibid: 103).

SIP-sikrets arbejdsgruppe lagde desuden vægt på, at nogle unge har misbrugsproblemer. Hansen og Zobbe vurderer ud fra en sammenkædning af oplysninger fra misbrugs og psykiatriregistre (2000-2003), sociale sagsakter (172 unge) og interviews med unge, at en "meget stor del af de unge har misbrugsproblemer med i bagagen, når de ankommer til institutionen. For nogle af de unge er misbruget ikke begrænset til hash, men omfatter også andre og hårdere typer stoffer". De peger desuden på, at de sikrede institutioner vurderer, at næste alle unge, som anbringes, har røget meget hash, har brugt forskellige rusmidler, og at enkelte unge har været misbrugere af hårdere stoffer ved anbringelsen (Hansen og Zobbe 2006:131). Selvom de sociale sagsakter viser, at der i næsten halvdelen af tilfældene (dvs. 86 unge) er beskrevet et misbrugsproblem, så er det kun 10 unge, der har modtaget misbrugsbehandling (Ibid: 133).

Ud fra sociale sagsakter for 172 unge på sikrede institutioner vurderer Hansen og Zobbe desuden, at mange af de unge ikke er alderssvarende. Mere end hver fjerde beskrives som enten dårligt begavet (intellektuelt under normalområdet), sent eller ikke alderssvarende udviklet og her er de fleste betegnet med en eller flere former for adfærdsproblemer. Disse beskrivelser stammer fra psykologundersøgelser og andre oplysninger (Hansen og Zobbe 2006:117). Også arbejdsgruppen beskrev nogle af de unge som dårligt begavede. Af sagsakterne fremgår det desuden, at knap halvdelen af de unge omtales med forskellige former for psykiske problemer uden egentlig diagnose. Knap en tredjedel beskrives med lavt selvværd, mere end 85 pct. er beskrevet med adfærdsmæssige problemer og mere end 75 pct. med voldsom eller voldelig adfærd. Få unge er beskrevet med apati, passivitet og initiativløshed. Derimod beskrives knapt halvdelen af de unge som urolige og rastløse (Ibid: 118).

I arbejdsgruppen karakteriserede man nogle af de unges psykiske problemer som en følge af traumer og havde erfaringer med, at nogle af de unge skader sig selv. Man vurderede også, at nogle af de unge har dårligt helbred, har manglende psykologiske kompetencer, er umodne og mangler evne til empati eller sociale kompetencer, hvilket f.eks. kommer til udtryk i deres sproglige og kommunikative kompetencer.

Endelig viser Hansen og Zobbes undersøgelse af social sagsakter at en væsentlig del af de unge har været udsat for vold i hjemmet (1/3), har været påvirket af problematisk samliv hos forældrene eller skilsmisse (4/10), har været udsat for tab f.eks. dødsfald i familien (mere end 3/10), er omtalt med migrationsproblemer (1/4) og tale eller sprogproblemer (1/4 - primært flygtninge), eller andre problemer (1/4) (Hansen og Zobbe

2006:157-58). Arbejdsgruppen havde også erfaring med, at nogle af de unge har været involveret i eller udsat for seksuelt misbrug og at enkelte er traffic'ede til prostitution.

I SIP-sikret valgt vi ud fra ovenstående at udvikle indikatorer på følgende kategorier:

- Kriminalitet som årsag til anbringelsen
- Kriminalitet, der involverer truende, udadreagerende og/eller voldsom adfærd
- Kriminalitet (der ikke involverer truende, udadreagerende voldsom adfærd)
- Fysiske helbred
- Psykisk helbred
- Sociale og psykiske kompetencer
- Funktionalitet (herunder handicaps)
- Overgreb (vold, seksuelle overgreb, prostitution)
- Misbrug

Der udvikles desuden indikatorer på ressourcer i hht. de enkelte kategorier.

3.7. Indikatorer på den unges situation ved anbringelsen

I forlængelse af ovenstående vil vi nu præsentere de udvalgte indikatorer i et skema. Det er vigtigt at bemærke, at der er tale om indikatorer på den unges situation ved anbringelsen. Dvs. at de forhold ved den unge, som indikatorerne fremhæver, ikke siger noget om f.eks. hvordan indsatsen er. I skemaet er det markeret hvilke dimensioner, de forskellige indikatorer relaterer sig til:

G: Indikator på generelle betingelser i indsatsen
 I: Indikator på individuelle betingelser i indsatsen
 O: Organisatorisk kvalitet
 F: Faglig kvalitet
 B: Brugeroplevelse kvalitet
 R: Indikator på resultat

Oplysninger om den unge herunder handleplaner (8) (R)	1. Anbringelseskriteriet (O) 2: Hvordan institutionen er blevet orienteret om den unges situation og problemer, formålet med anbringelsen og den konkrete hjælp, som den unge har behov for <i>før</i> anbringelsen af sagsbehandleren (O) 3: Hvordan institutionen er blevet orienteret om den unges situation og problemer, formålet med anbringelsen og den konkrete hjælp, som den unge har behov for <i>umiddelbart efter</i> anbringelsen af sagsbehandleren (O) 4: Tilgængelighed af handleplaner (O) 5: Kvalitet af handleplaner (med hensyn til at oplyse om den unges situation og problemer, formålet med anbringelsen og den konkrete hjælp, den unge har behov for) (O) 6: Kvalitet i samarbejdet med sagsbehandleren ved anbringelsen (mht. muligheden for at komme i kontakt, koordination omkring den unges sag, fremmøde på institutionen herunder møde med den unge og den unges netværk) (O) 7: Hvilke aktører, der i øvrigt har bidraget til viden om den unges situation, problemer og behov ved anbringelsen (forældre, andre i familien, den unge selv, andre) (F)(O) 8: Den unges oplevelse af inddragelse og specielt valgmuligheder (ved surrogat) (B)
Den unges sociale situation (9) (R)	1: Alder ved anbringelsen (I) 2: Køn (I) 3: Etnicitet (Land, antal år i Danmark (forældre/unge), årsag i hht. indvandrer/flygtningestatus) (I) 4: Anbringelseskriterium i hht. BKG nr. 1309 stk. 7 (I)

	<p>5: Opholdssted før anbringelsen (I)</p> <p>6: Familiekonstellation (forældre, stedforældre, søskende, stedsøsken- de, bedsteforældre, andre) (I)</p> <p>7: Dødsfald (I)</p> <p>8: Skilsmisse (I)</p> <p>9: Kvaliteten af familierelationer (oplevelse af, hvordan man har det med forældre, stedforældre, søskende, stedsøsken- de, bedsteforældre, andre) (at holde af, at kunne tale sammen om næsten alt, at være der, når der er behov – forældre/ung) (I) (B) (F)</p> <p>10: Opdragelsesstil (I) (B) (F)</p> <p>11: Den unges ønske om kontakt til familie (I) (B)</p> <p>12: Støtte fra familie ved anbringelsen/umiddelbart efter anbringelse (I)(F)(B)</p> <p>13: Anbringelseshistorie: antal tidligere anbringelser, anbringelsesfor- mer, alder ved første anbringelse, årsagen til seneste anbringelseskift (I)</p> <p>14: Hyppighed af kontakt efter anbringelsen (I)</p> <p>15: Kvaliteten af kontakt efter anbringelsen (I)(F)(B)</p> <p>16: Venner/kammeratskaber, antal, kvalitet (hvordan man har det med venner/at holde af, at kunne tale sammen om næsten alt, at væ- re der, når der er behov) (I)(F)(B)</p> <p>17: Øvrige sociale relationer (hvordan man har det med person/at hol- de af, at kunne tale sammen om næsten alt, at være der, når der er behov) (I)(F)(B)</p> <p>18: Venner/kammeratskaber på institutionen, antal, kvalitet (hvordan man har det med venner/at holde af, at kunne tale sammen om næ- sten alt, at være der, når der er behov)(Kun ved anbringelsens ophør) (I)(F)(B)</p>
Den unges materielle si- tuation (10) (R)	<p>1: Boligforhold (type bolig, storby/by/land, type miljø) (I)</p> <p>2: Forsørgelsesgrundlag (forældre) (I)</p> <p>3: Forældres tilknytning til arbejdsmarkedet (I)</p> <p>4: Den unges erfaringer med arbejdsmarkedet (I)</p>
Den unges kulturelle si- tuation (11) (R)	<p>1: Forældres uddannelsesniveau (I)</p> <p>2: Den unges skolegang (I)</p> <p>3: Klassesetrin gennemført af den unge (I)</p> <p>4: Særlig undervisningsstøtte til den unge (I)</p> <p>5: Klassesetrin gået om af den unge (I)</p> <p>6: Den unges skolefærdigheder (I)(F)(B)</p> <p>7: Fritidsinteresser før anbringelsen (I) (B)</p> <p>9: Miljø (Storby, provinsby, på landet) (I)</p>
Forældrenes personlige situation (12)(R)	<p>1: Forældrenes problemer (problemer med parforhold, med fami- lie/venner, fysisk helbred (+/- diagnose og behandling), psykiske pro- blemer (herunder traumer), vold i familien, misbrug (+/- behandling), Kriminalitet (+/- fængselsdom), dårlig/ustabil økonomi, fysisk handi- cap, udviklingshæmning, psykiatrisk diagnose, selvmord) Ved diagno- ser – hvilken?) (I) (F) (B)</p>
Den unges personlige si- tuation (13)(R)	<p>1: Kriminalitet (I) (F) (B) (kriminalitet der involverer/ikke involverer truende uadreagerende og/eller voldsom adfærd)</p> <p>3: Skoleproblemer (I) (F) (B)</p> <p>4: Problemer med voksne i hjemmet (I) (F) (B)</p> <p>5: Fysisk helbred (+/- diagnose på sygdom) (I) (F) (B)</p> <p>6: Psykisk helbred (herunder traumer) (I) (F) (B)</p> <p>7: Selvdestruktiv adfærd (I) (F) (B)</p> <p>8: +/- Psykiatrisk diagnose, +/- behandling (I) (F) (B)</p> <p>9: Problemer med andre unge (I) (F) (B)</p> <p>10: Funktionalitet (+/- diagnose) (I) (F) (B)</p> <p>11: Ordblindhed (I) (F) (B)</p> <p>12: Fysisk handicap (I) (F) (B)</p> <p>13: Voldsomme overgreb (vold, seksuelle overgreb, prostitution) (I) (F) (B)</p> <p>14: Selvmordsforsøg (I) (F) (B)</p> <p>15: Misbrug (+/- behandling) (I) (F) (B)</p>

	16: Særlige problemer og ressourcer relateret til sociale og psykiske kompetence (I) (F) (B)
--	--

4 Indsatsen på sikrede institutioner

Målformuleringen interesserer sig for, hvordan *indsatsen* successivt kan understøtte, påbegynde eller skabe en udvikling af den unges sociale, materielle, kulturelle og personlige situation. I SIP-sikret vil vi forsøge at udvikle en programteori, der rummer antagelser om, hvordan disse mål kan opnås. Ud fra denne programteori udvikles indikatorer på indsatsen.

Indholdet i forskellige anbringelsesformer er ofte mangelfuldt eller ubeskrevet i undersøgelser (Egelund og Hestbæk 2003:310), og indsatsen på sikrede institutioner er forholdsvist sparsomt belyst de senere år, hvor betingelserne for indsatsen også har ændret sig.

Naybjerg og Holler udkom i 1994 med en interviewbaseret effektundersøgelse baseret på interviews med 20 unge anbragt i perioden 1988-1993 på den sikrede institution Koglen. Det er dog i dag 13-18 år siden, disse unge var anbragt (Naybjerg og Holler 1994). I 2005 udkom Rasmussen, Espersen m.fl. med en kvalitativ undersøgelse af ungdoms-sanktionen med særligt fokus på implementeringen af de formelle rammer for denne anbringelsesform. Her var der i særlig grad fokus på udformningen af handleplaner og idealet om struktureret, socialpædagogisk behandling. I 2006 udkom Hansen og Zobbe med en samlet forskningsrapport om de sikrede institutioner. Sidstnævnte, som er den nyeste og dermed må antages at være tidssvarende, rummer vigtig viden om de sikrede institutioner men fokuserer ikke primært på, hvad der i *indsatsen* virker eller ikke virker.

Kontrollerede undersøgelser vurderer, at anbringelse udgør en selvstændig risikofaktor, og at selve anbringelsesformen har betydning for børns udviklingsmuligheder (jf. Christoffersen 1999, Bohman og Sigvardsson 1980c, 1985, Triseliotis og Russel 1984 i Egelund og Hestbæk 2003). Dvs., at man kan formode, at det at blive anbragt på en sikret institution som en særlig *anbringelsesform* kan have en selvstændig betydning for en ungs udvikling.

I dette kapitel vil vi forsøge at beskrive, hvordan vi ser indsatsen på sikrede institutioner, og hvilke antagelser vi har om, hvad der i indsatsen virker eller ikke virker. Vi vil anføre, hvilke indikatorer, der kan være meningsfulde at udvikle. Det endelige forslag til programteori og indikatorer for indsatsen præsenteres efterfølgende.

4.1. Centrale forhold i indsatsen

I målformuleringen antages mål overordnet at kunne opnås gennem *fastholdelse* og *hjælp*. Et centralt forhold i indsatsen er, at det involverer og sker under sikrede rammer.

Ifølge Hansen og Zobbe varierer sikringen på institutionerne meget (Hansen og Zobbe 2006:155). Dvs. måden, man praktiserer fastholdelse på, varierer meget. I deres undersøgelse anvender de et skel mellem *teknisk* og *dynamisk* sikkerhed. Med teknisk sikkerhed menes de fysiske og konkrete sikringstiltag f.eks. at der er mure, overfaldsalarmer etc. Med dynamisk sikkerhed menes de mere personrelaterede og sociale sikringer, der handler om relationen mellem personalet og de unge, de unge imellem, personalets kompetencer m.m. (Ibid:60).

I forhold til at *fastholde* den unge på en sikret institution har den tekniske sikkerhed selvsagt betydning f.eks. i forhold til, om en ung vurderer, at det er muligt at stikke af evt. ved brug af trusler eller vold. Den dynamiske sikkerhed kan imidlertid også have betydning for fastholdelse. Hvis relationerne på institutionen er negative, kan det for den unge forekomme som et bedre alternativ at stikke af end at blive på institutionen.

Teknisk hhv. dynamisk sikkerhed kan forstås som forudsætningen for fastholdelse hhv. hjælp. Den fysiske fastholdelse forudsætter en eller anden grad af teknisk sikring, hvor-

imod sandsynligheden for hjælp forudsætter en eller anden grad af dynamisk sikkerhed. Hvis man godtager dette, kan man sige, at den tekniske sikkerhed vedrører regler og foranstaltninger, der er lavet med henblik på *at forhindre den unge i at forlade institutionen* (dvs. sikring gennem fastholdelse), hvorimod dynamisk sikkerhed handler om, hvordan der i indsatsen *hjælpes*, så den unge bliver på institutionen (dvs. sikring gennem hjælp). Dette præciserer, på hvilken måde teknisk og dynamisk sikkerhed skal forstås i forhold til en indsats, der *både* rummer et mål om fastholdelse *og* om hjælp.

I SIP-sikret antager vi, at begge sikringsformer kan have betydning for, hvordan indsatsen fungerer. Derfor har vi både valgt at fokusere på den tekniske sikring, der har til funktion at fastholde de unge og på den hjælp, der gives på institutionen. Ifølge Andreassen (2003) kan fastholdelse bidrage til, at der sker færre sammenbrud i anbringelsen, fordi de unge ganske enkelt ikke kan stikke af, men vurderer dog, at den største udfordring er at udvikle en positiv indsats *på trods* af fastholdelse.

Når vi fokuserer på den hjælp, der gives på institutionen, må vi fokusere på den indsats, institutionen sætter vi værk med det formål at understøtte, påbegynde og evt. skabe en forbedring af den unges sociale, kulturelle, materielle og personlige situation (Jf. målformuleringen). I SIP-sikret har vi valgt at udvikle en programteori og indikatorer, der relaterer sig til følgende aspekter i indsatsen.

- Sikringen
- Fysiske rammer
- Indsatsprogram (herunder modtagelse og udslusning)
- Samspillet mellem de voksne og unge og de unge indbyrdes
- Behandlingsintegritet
- Oplevet resultat

I det følgende vil vi begrunde, hvorfor disse aspekter er valgt.

4.2. Sikringen

Som nævnt rummer alle institutionerne en vis grad af sikring. Sikringen kan bestå i

- *fysiske sikringer på og omkring bygninger* f.eks. gitre, hegn, alarmer, specialruder, videoovervågning m.m.
- *fysiske sikringer inde i bygningen* f.eks. aflåste døre, videoovervågning, om de unge har egen nøgle til værelse eller ej.
- *fysiske sikringer knyttet til personer* f.eks. overfaldsalarmer, isolation, at låse en ung inde.
- *fysiske sikringer knyttet til brugen af ting* f.eks. ting, der kan bruges som våben.
- *regler med henblik på at forhindre den unge i at stikke af* f.eks. regler om adfærd og påklædning
- *regler for kontakt med eller udveksling af ting med omverdenen* f.eks. urinprøvekontrol, kontrol i forhold til gaver og ting til den unge, besøgs-, telefon- og brevkontrol herunder kontrol af hyppighed, varighed og hvem, der må have kontakt med. F.eks. er der for de fleste institutioners vedkommende faste tider for, hvornår man må ringe og få besøg.

Arbejdsgruppen vurderede, at der er forskel på, hvordan sikringen er på institutionerne. Det er forskelligt, hvilke sikringsformer institutionerne anvender *rutinemæssigt*. Sikringen kan også variere situationelt og personafhængigt, dvs. i forhold til en konkret ung eller i forhold til en bestemt situation, hændelse eller periode. Ovenstående tyder på, at sikring må ses i forhold til *hvilke* og *hvor mange* sikringsformer, der anvendes, og om de anvendes *rutinemæssigt* eller *situationelt* afhængigt af den konkrete indsats overfor en ung f.eks. som et element i udslusningen.

Det er ikke entydigt, hvordan sikringen anvendes som et element i indsatsen, og om den har betydning for resultatet af indsatsen. En antagelse kan dog være, at sikringen, *indikerer* institutionelle forskelle. Det skal vi uddybe.

Der er ifølge Hansen og Zobbe forskel på, hvordan institutionerne agerer i forhold til de kontrolformer, der er retligt fastlagte. Nogle institutioner vil gøre noget for at få lempet forholdene. Andre ser ikke dette som deres opgave (Hansen og Zobbe 2006:181). Der er ifølge Hansen og Zobbe også forskel på, om institutionerne faktisk bruger muligheden for at tage den unge med på korte ture væk fra institutionen f.eks. på indkøb. Nogle institutioner ser det som et uundværligt redskab f.eks. under lange varetægtsperioder. Andre bruger ikke muligheden (Ibid:184). Nogle institutioner foretager kontrol for hash gennem urinprøvekontrol og lader udfaldet få konsekvenser for f.eks. udgang. Nogle kontrollerer ikke konsekvent (Ibid:136).

Ovenstående tyder på, at institutionerne *praktiserer* fastholdelse og hjælp forskelligt. Det tyder måske på, at nogle institutioner accepterer eller ser det som hjælpsomt, at der er krav om sikring, og koncentrerer sig om hjælp på institutionen, og at andre institutioner oplever, at krav om sikring kan være en forhindring i forhold til at hjælpe, og tilstræber at lempe sikringen. Her kan man jf. tidligere antage, at dette har at gøre med, om institutionerne har en pragmatisk eller idealistisk tilgang i indsatsen.

Hansen og Zobbe beskriver hvordan det, i en medarbejdergruppe etableret i forbindelse med deres undersøgelse, blev diskuteret, om og hvordan rammer kan have en afsmittende effekt på, hvordan personalet handler og taler. Nogle medarbejdere så en tendens til at bruge en fængselsjargon, hvor der tales om indsættelse og løsladelse modsat anbringelse og udskrivning, og Hansen og Zobbe observerer, at nogle unge også taler om sig selv som nogen, der sidder inde, har medindsatte og vagter omkring sig (Hansen og Zobbe 2006:153). Det fremgår dog *ikke*, om det er alle medarbejdere eller unge, der oplever dette, eller om det er afhængigt af, hvilken type institution, de er anbragt på. Spørgsmålet er også, om det er sådan, at sikringen har en afsmittende effekt på praksis således, at fastholdelse bliver det centrale og betones frem for hjælp.

Laursen vurderer ud fra sine erfaringer som ex-fange i et fængsel, at rammerne for fængselslivet forhindrer, at man hjælpes til at klare sig uden for murene. Han lægger vægt på betydningen af frihedsberøvelsen, det begrænsede rum og overvågning. Dette samt fængslets regler, får Laursen til at vurdere, at resultatet er tillært hjælpeløshed, afhængighed og afmægtighed, og at det derfor er svært at realisere støtte og motivere en social-, arbejds- og uddannelsesmæssig personlig udvikling (Laursen 2001:23-27).

Pædagogiske erfaringer er også, at det er vigtigt, at omgivelserne ikke er for "institutionsagtige eller bureaukratiske" (Virenfeldt 2001:28). Udenlandsk forskning peger også på, at det har en selvstændig positiv effekt overfor kriminelle unge og børn, at behandlingen foregår i frihed (Kylvsgaard 2001:12-14). Desuden lægger Hansen og Zobbe vægt på, at de interviewede unge sætter pris på *ikke* at blive låst inde om natten og har det svært med at være isolerede (Hansen og Zobbe 2006:74-75, 180-181). De siger bl.a. at

"de afdelinger, som lægger størst vægt på en fængselslignende sikkerhed definerer fortsat sig selv som sociale institutioner og lægger afstand til at kunne være en del af straffesystemet. Afdelingerne giver derfor udtryk for, at der er tale om en fejlsluttelse fra de unges side, når de oplever anbringelsen som straf. Denne fundamentale uoverensstemmelse mellem institutionernes og de unges opfattelse af formålet med og indholdet i anbringelserne kan ikke undgå at give grobund for konflikter og gensidige frustrationer" (Hansen og Zobbe 2006:192)

Ovenstående tyder på, at sikringen *kan* give u hensigtsmæssige betingelser for hjælp og kan have betydning for, hvordan indsatsen virker. Det tyder også på, at det kan være relevant at udvikle indikatorer på, hvordan de unge hhv. de ansatte oplever sikringen.

På trods af dette skal man være forsigtig med at konkludere, at der ikke kan forekomme en indsats, der er hjælpsom. Sikringens betydning må ses i forhold til hvordan og under hvilke betingelser, indsatsen i øvrigt praktiseres. Man må i udgangspunktet antage, at der i praksis er en kompleks og ikke altid entydig sammenhæng mellem sikringen, den sproglige praksis, de handlinger der udføres på institutionen og hvorvidt indsatsen er hjælpsom overfor de unge på institutionen. Dvs. at sikringen må ses dels i relation til den unge (og dvs. i forhold til indikatorer på den unges situation), dels i relation til den indsats, der i øvrigt foregår under mere eller mindre sikrede rammer.

I arbejdsgruppen vurderede man sikringens betydning for den unge og indsatsen som en "øm tå". Nogle vurderede, at sikring kombineret med anbringelsens varighed har afgørende betydning for, hvor hjælpsomt opholdet kan være for den unge. At være anbragt under sikrede forhold i lang tid, kan være problematisk. Andre vurderede, at sikringen ikke har afgørende betydning. Der var dog enighed om, at det er vigtigt at udvikle indikatorer på sikringen.

4.3. Fysiske og institutionelle rammer

Samfundets forventninger og de konkrete ressourcer, der stilles til rådighed for indsatsen, kan have en betydning for om og under hvilke betingelser, mål kan opnås. De *normeringsmæssige rammer* dels for unge, dels for personalet samt *økonomiske og fysiske rammer (herunder plads)* kan være betydningsfulde for indsatsen. Man kan antage, at de fysiske rammer har en særlig betydning for unge på sikrede institutioner, fordi de i vidt omfang er nødt til at opholde sig på institutionen hele tiden.

Det ser ud til, at institutionerne ligger i forskellige omgivelser og har forskellige fysiske faciliteter. Nogle institutioner ser ud til at ligge i smukke naturomgivelser og har store indhegnede udenomsarealer. Andre ligger i byen i tæt bebyggelse. Nogle institutioner er bygget til formålet, mens andre er flyttet ind i eksisterende bygninger. I arbejdsgruppen tilskrev man de fysiske rammer en betydning for indsatsen f.eks. i forhold til hvilke aktiviteter, der er mulige. For lidt plads kan f.eks. begrænse muligheden for fysiske aktiviteter og plads nok, vurderes som vigtigt.

Det er forskelligt, om de unge har eget bad og toilet, om de har tv på værelset, hvor store værelserne er og hvilke øvrige faciliteter, der er f.eks. computere, playstation m.m. (Jf. soelager.dk, bakkegaarden.dk, soenderbro.dk, koglen.dk)

Hansen og Zobbe vurderer, at institutionernes lukkethed, det tætte samvær og ensformigheden giver en lavere frustrationstærskel (Hansen og Zobbe 2006:115) men siger samtidig, at der er sparsom viden om, hvilken betydning de fysiske rammer på en institution har for det pædagogiske arbejde. De peger på erfaringer fra Sverige, der påpeger, at fysiske rammer kan bidrage til stress hhv. stimulation og henviser til undersøgelser, der viser, at jo mere sårbare personer er, jo mere modtagelige er de overfor det fysiske miljø. Det fremgår dog ikke hvilke undersøgelser (Ibid:59). Arbejdsgruppen vurderede, at de fysiske rammer og miljøet har en stor betydning, dels for hvor tæt man skal være, dels for hvordan de unge har det.

Nogle af de sikrede institutioner har særligt sikrede afdelinger eller sikrede afdelinger, der er specialiseret til særlige unge f.eks. unge med psykiatiske problemer. I arbejdsgruppen var der nogle, der vurderede, at dette har en betydning for indsatsen, fordi det skaber "fred" på de øvrige afdelinger og en målrettet indsats omkring de unge. Det kan være relevant at udvikle indikatorer på denne institutionelle kontekst.

4.4. Indsatsprogram.

Sidst i 70'erne og i begyndelsen af 80'erne blev der i USA rejst en diskussion om indsatsen overfor kriminelle, som stillede spørgsmål ved, om man overhovedet kunne tale om, at nogle indsatser virker bedre end andre (Jf. Martinson 1974, 1975, Ross og Gendreau, 1980). I dag synes tendensen at gå i en anden retning både i udlandet og i Danmark, hvilket ifølge Kyvsgaard blandt andet har at gøre med, at man i dag har bedre muligheder for at lave metaanalyser (Kyvsgaard 1998).

Kyvsgaard peger på, at den mest omfattende metaanalyse (baseret på mere end 400 undersøgelser) viser, at kriminelle unge, der har modtaget en eller anden form for "behandling", har 10 pct. lavere tilbagefald til kriminalitet end kontrolgrupperne. Øvrige metaanalyser viser en gennemsnitlig positiv effekt af behandling varierende fra 5 pct. til 36 pct. reduktion i tilbagefaldsrisikoen for behandlingsgrupperne set i forhold til kontrolgrupperne (Kyvsgaard 1998:210). På den baggrund konkluderer Kyvsgaard, at behandling af kriminelle kan være virksomt. Samtidig påpeger Kyvsgaard, at udenlandske erfaringer med behandling af kriminelle børn og unge viser, at institutionsanbringelser og fængselsstraffe, der ikke indebærer "intensiv" og "ekstraordinær" behandling, i bedste tilfælde har nul effekt og en egentlig risiko for negativ effekt. Denne er særlig stor, hvis de unge overlades til sig selv og hinanden (Kyvsgaard 2001:12-14).

Ud fra ovenstående kan man sige, at det er problematisk og kan have negativ betydning for den unge på sigt, hvis den unge blot fastholdes uden, at der forekommer en eller anden form for hjælp. Men hvad er intensiv og ekstraordinær behandling eller indsats? Kyvsgaard peger her på, at det har betydning, hvad behandlingsprogrammet indeholder og retter sig mod. Det tyder på, at behandlingsprogrammer, der sigter på konkrete forbedringer af lovovertræderens situation og/eller som sigter på at udvikle adfærdsmæssige og sociale færdigheder, selvkontrol, indlevelsessevne, beherskelse af vrede, problemløsning og kreativ og selvstændig tænkning, og som har flere behandlingselementer, giver mest effekt. Derfor anbefaler Kyvsgaard, at behandlingen er "bredt orienteret og omfatter flere forskellige komponenter, adfærdsprogrammer, erhvervstræning, uddannelse mv.", at den er individuelt tilpasset og så vidt muligt er i overensstemmelse med den behandlede ønsker og behov (Kyvsgaard 1998:210-11). Kyvsgaard giver dog ikke klare bud på, hvad "intensiv" betyder, men man kan formode, det har at gøre med en kombination af varigheden af anbringelsen, om indsatsen er målrettet, varieret (omfatter mange komponenter) og bred (retter sig mod mange aspekter af den unges situation).

Ovenstående perspektiv baserer sig på antagelsen om, at behandling virker og at ingen programmer *altid* giver positive resultater, men at *nogle* gør det hyppigere end andre (Kyvsgaard 1998:210). Denne antagelse går igen, når det drejer sig om metaanalyser specifikt om unge i institutionsbehandling og om unge, der har en problematisk og potentiel kriminel adfærd. Det drejer sig f.eks. om Andreassen's omfattende forskningsoversigt, som er en metaanalyse af specifikt institutionsbehandling af unge adfærdsvanskelige og hvilke behandlingsformer, der ser ud til at virke (Andreassen 2003). Det drejer sig også om Kyvsgaard's metaanalyse af udenlandske effektstudier af, hvad der mindsker kriminalitet blandt børn og unge (Kyvsgaard 2001). I pædagogisk og socialfaglig litteratur lægges der også vægt på, at indsatsen har et bredt indhold, der også sigter på at den unge afholdes fra kriminalitet og på at opbygge alternative handlemuligheder (Jappe 2004, Virenfeldt 2001). Det ser også ud til, at nogle sikrede institutioner lægger vægt på at indsatsen er "differentieret" og tilgodeser de unges behov og ønsker (jf. stevnsforret.dk).

I den sammenhæng kan det være bekymrende, når SFI's kvalitative undersøgelse af ungdomssanktionen vurderer, at der forekommer få behandlingstiltag i institutionerne, at det faglige og metodiske grundlag ikke er klart, og anbefaler, at repertoire af foranstaltninger udvides (Rasmussen og Espersen m.fl. 2005:11, 100, 103). Omvendt beskriver

undersøgelsen ikke, hvad der menes med *få* behandlingstiltag, og hvad behandlingsbegrebet dækker over.

Ud fra ovenstående kan man imidlertid formode, at indsatsprogrammet og måden indsatsen gennemføres på har betydning for kvaliteten af indsatsen og dens resultater. Det er vigtigt, at der laves indsatser ud over fastholdelse, men det er også vigtigt, hvordan indsatsen gennemføres.

Andreassen konkluderer, at en del institutioner for unge adfærdsvanskelige ikke lever op til det, der forskningsmæssigt tyder på, er vigtigt i indsatsen, og vurderer derfor, at mange unge ikke tilbydes *en positiv udviklingsmulighed* i et institutionsophold (Andreassen 2003). I SFI's undersøgelse af ungdomssanktionen lægges der vægt på kontinuitet og sammenhæng i indsatsen, og at indsatsen skal være præget af udvikling frem for afvikling (Rasmussen, Espersen m.fl. 2005:10, 99, 102-103).

I SIP-sikret er det et mål, at indsatsen understøtter, påbegynder og potentielt skaber en forbedring af den unges sociale, materielle, kulturelle og personlige situation. Dvs. at det forventes, at indsatsen i et eller andet omfang kan udgøre en positiv udviklingsmulighed for den unge. I arbejdsgruppen lagde man desuden vægt på, at de unge, på trods af deres kriminelle adfærd og problematiske baggrund, ses som (sårbare) individer, der har behov for opmærksomhed, har ressourcer og udviklingspotentiale. Socialpædagogisk litteratur fremhæver også vigtigheden af, at anbragte mødes med "normalpædagogisk principper (bare meget mere af det, og synligt og konsekvent!)" (Virenfeldt 2001:29), og at anbragte i princippet har samme udviklingsopgave som andre (Schwartz 2001).

Som udgangspunkt for at udvikle programteori og indikatorer, har vi valgt at differentiere mellem følgende centrale elementer i indsatsen.

- Indsatsen varighed
- Teoretisk forankring, værdier og kompetencer
- Modtagelsen
- Almene kvalificerende indsatser
- Behandlingsindsatser
- Metoder i indsatsen
- Udslusningen

4.4.1 Indsatsens varighed

De sikrede institutioner har kun i begrænset omfang indflydelse på varigheden af opholdet, men den faktiske varighed af en ungs ophold kan have betydning for indsatsen, hvad der er muligt at gøre og for, hvordan indsatsen virker.

Ifølge Andreassen skal opholdet være så langt, at det er muligt at ændre og reducere den unges antisociale adfærd og at hjælpe den unge til at opnå færdigheder, der kan anvendes i fremtiden. Men opholdet må ikke være unødvendigt langt, så integration i institutionskulturen dominerer integration uden for institutionen (Andreassen 2003). Dette svarer til arbejdsgruppens vurdering af, at for lange ophold kan være problematiske, og at det optimale (og måske forsvarlige) ophold for en unge anbragt under sikrede rammer er 2-4 måneder (Jf. "Afgrænsning af mål for indsatsen").

Ovenstående gør det meningsfuldt at udvikle indikatorer på indsatsen varighed – ikke mindst fordi varigheden af anbringelsen kan varierer meget.

4.4.2 Teoretisk forankring, værdier og kompetencer

Ifølge Andreassen er indsatsens teoretiske forankring en central faktor. Han antager, at den *teoretiske* forankring reflekterer, hvad institutionen antager, der karakteriserer den unge, og hvad der virker i behandlingen (Andreassen 2003:177). Hvis det er tilfældet, så kan den teoretiske forankring fortælle noget om institutionen som et udviklingsrum (Schwartz 2001). Andreassen refererer til en undersøgelse af Izzo og Ross (1990), der tyder på, at programmer med et klart teoretisk fundament uafhængigt af hvilket gennemsnitligt var fem gange mere effektive end programmer, der ikke havde et sådant og vurderer derfor, at teoretisk forankring kan forudsige positive resultater og effekter (Andreassen 2003:181). Som modargument kan man sige, at man ikke ud fra teoretisk forankring alene kan vide, hvordan der i praksis arbejdes på en institution. Der kan, som arbejdsgruppen gav udtryk for, være situationer i praksis, hvor teori ikke kan bruges eller give svar på, hvordan man skal handle.

Socialfaglig litteratur peger på, at en teoretisk forankret praksis *kan* bidrage til refleksion over og fastholdelse af mål for indsatsen. Hutchinson og Olteal antager, at refleksioner over teoretisk baserede handlemodeller kan bidrage til en øget bevidsthed om, hvad man som socialarbejder gør (Hutchinson og Olteal 2002). Nogle undersøgelser tyder desuden på, at teoretisk forankring har betydning for at kunne opnå en enighed om indsatsens mål og gennemførelse, og at en sådan enighed kan styrke personalegruppen (jf. Brendtro og Van Bockern 1994, Bullock et al 1993b i Andreassen 2003:230). Hvis det er tilfældet, så er det ikke teoretisk forankring i sig selv, der har betydning for indsatsen men det, at teoretisk forankring *kan* skabe fælles mål og retning i praksis. Dvs. at den bagvedliggende 'mekanisme' er, at institutionen formår at sikre sammenhæng mellem mål og de mange indsatser, der sker i praksis i dagligdagen på en institution. Et eksempel på dette kan være, når en institution beskriver, at det er vigtigt, at opholdet er "en sammenhængende helhed og virker ud fra et fælles værdigrundlag og forståelsesramme" (stevnsfortet.dk), eller når en anden institution skriver, at arbejdet kræver "evne til at kunne arbejde selvstændigt og efter gehør, samtidig med at man iagttager den fornødne loyalitet over for kolleger i teamet og overfor institutionens grundlæggende værdier" (bakkegaarden.dk).

Ifølge Hansen og Zobbe har de sikrede institutioner forskellige teoretiske orienteringer, og nogle har flere teoretiske orienteringer. De vurderer også, at det er forskelligt, hvilken status og betydning teoretiske orienteringer har for arbejdet i praksis og vurderer, at det er vigtigt, at teoretiske orienteringer informerer praksis. De vurderer, at det ellers kan medføre en risiko for, at pædagogiske handlinger bliver personafhængige, tilfældige fra situation til situation eller båret af traditioner, der ikke stilles spørgsmålstejn ved hensigtsmæssigheden af (Hansen og Zobbe 2006:63-64).

Institutionerne beskriver sig f.eks. som socialpædagogiske, socialpsykologisk inspirerede (soelager.dk, soenderbro.dk) eller med fokus på kognitive færdigheder (koglen.dk).

Arbejdsgruppen lagde vægt på, at værdier har betydning for praksis. Værdierne kan være knyttet til et humanistisk syn (soelager.dk) f.eks med fokus på, at mennesker er ligeværdige men forskellige, at det enkelte menneskes selvbestemmelsesret skal respekteres, og at mennesker har iboende ressourcer og værdi i fællesskabet (stevnsfortet.dk).

Værdierne kan, men behøver ikke, være teoretisk begrundet. Krog vurderer i sit sociologispeciale (2005), at man kan skelne mellem tre former for sikrede institutioner: 1) De institutioner, der lægger vægt på værdier som ansvar og konsekvens, og som har en mere læringsteoretisk stil, 2) de institutioner, der lægger vægt på gode relationer og at imødekomme den unges behov, og som har en mere interaktionistisk stil, og endelig 3) de institutioner, der veksler mellem disse stile afhængigt af den unge (Krog 2005:84).

Ovenstående tyder på, at teoretisk forankring og værdier kan spille sammen, og at det kan være relevant at udvikle indikatorer på disse to forhold. Betydningen af disse forhold er dog ikke fuldkommen entydig og afhænger af, om teoretiske perspektiver og værdier bliver normdannende for praksis. En indikator på, hvad der er normdannende i praksis kan være de kompetencer, institutionerne efterspørger blandt de ansatte.

Ifølge Hansen og Zobbe er lidt under halvdelen af de ansatte på de sikrede institutioner pædagogisk uddannet eller uddannet i socialt arbejde, ¼ er faglærte (håndværkere) og en ¼ ufaglærte. Sammensætningen varierer meget. Nogle institutioner vurderer, at det er hensigtsmæssigt, at det pædagogiske personale udgør 50 pct. eller mere. Generelt vurderer institutionerne det dog som positivt med en varieret sammensætning af personalekvalifikationer (Hansen og Zobbe 2006:66) (Jf. også bakkegaarden.dk). Dette kan skyldes, at de sikrede institutioner og de unge lægger vægt på, at de ansatte har menneskelige kompetencer og erfaringer (Ibid:67-68). Dette understøttes af andre socialpædagogiske erfaringer (Virenfeldt 2001:30). De efterspurgte kompetencer kan man ud fra Hansen og Zobbe skitsere som følgende:

- Engagerede og optagede af de unge (Jf. desuden soelager.dk, Bakkegaardens servicedeklaration, vestamt.dk)
- Har erfaring med kriminelle
- Har erfaring med lidt af hvert - har prøvet noget forskelligt
- Har autoritet og er stærke ("har hård på brystet", "ikke nemme at snøre")
- Har handlekraft (jf. soelager.dk)

Desuden lægger institutionerne selv vægt på:

- "positiv indstilling til udvikling og forandring" (jf. soelager.dk)
- fantasi

Ifølge Hansen og Zobbe, er det vigtigt, at personalet på de sikrede institutioner har de rette kvalifikationer og foreslår at følgende kursustiltag sættes i værk: 1) introduktionskursus til nyansatte, 2) oplæring i anvendelse af ADAD, 3) psykologisk og psykiatrisk grundkursus, 4) grundkursus om misbrug, 5) opfølgningskursus om misbrug og tilbagefald, 6) kursus, der kvalificerer til samtale om kriminalitet. De påpeger også behovet for kurser for medarbejdere uden pædagogisk uddannelse og specialkurser inden for pædagogiske metoder, konflikthåndtering, familiearbejde m.m. (Hansen og Zobbe 2006:206). Det fremgår dog ikke tydeligt, om det er områder, der i indsatsen volder problemer. I arbejdsgruppen var der desuden nogle, der vurderede, at kurser ikke er den mest hensigtsmæssige form, hvis man skal ændre praksis.

Man kan dog ikke udelukke, at det kan have en betydning, at der blandt de ansatte er en viden om særlige aspekter eller om at arbejde med en særlig gruppe unge. I praksis er de unge på institutionerne meget forskellige, og arbejdsgruppen vurderede, at det ikke er muligt at specialisere sig til *en* bestemt gruppe unge. Omvendt kan man sige, at fordi institutionerne skal være *beredte* til at modtage mange forskellige unge med mange forskellige problemstillinger, kan det være vigtigt, at nogle ansatte har en specialiseret viden eller praktisk erfaring med at arbejde med specielle grupper af unge. Ikke fordi det er godt at have viden eller erfaring i sig selv, men fordi man kan antage, at det øger rummeligheden og beredskabet overfor bestemte unge og deres problemstillinger.

4.4.3 Modtagelsen

Indsatsen begynder, når en ung anbringes. Eftersom varigheden af de unges anbringelse på en sikret institution kan variere, må man gå ud fra, at det, der udgør modtagelsesperioden, også kan variere. Det kan derfor være svært at lægge et fast tidsmæssigt kriterium for, hvor *lang* en modtagelsesperiode er.

I arbejdsgruppen vurderede nogle, at modtagelsen i praksis kan afgrænses til den første uge, hvor den unge er på institutionen. Her synes der at være tale om modtagelsen i betydningen 'at tage imod' den unge.

I socialfaglig litteratur betones vigtigheden af en *positiv* modtagelse på institutionen, dels så anbringelsen gøres mest mulig *tålelig* for den anbragte, dels for at den anbragte *på sigt* kan se en mening og sammenhæng i det, der er sket (Guldborg m.fl. 1991:85, Thormann og Guldborg 1998, Schwartz 2001:214-218). Det var også arbejdsgruppens opfattelse, at modtagelsen er meget vigtig. I det følgende vil vi derfor give begrundelser for det ønskværdige indhold af modtagelsen, herunder hvilke indikatorer på modtagelsen, der kan være relevante at udvikle.

Kvalitative undersøgelser af anbragtes oplevelser af egen situation tyder på, at anbringelsen stiller den unge overfor et krav om omstilling, og at det er almindeligt, at anbragte påvirkes følelsesmæssigt af anbringelsen og oplever angst overfor det nye. Anbringelsen repræsenterer et brud med familie, venner og kendte omgivelser, og det regnes for essentielt, at den unge på trods af dette tab kommer til at se anbringelsen som nyttig og meningsfuld (Guldborg m.fl. 1991: 42. 52-53). Vigtigheden af den *nænsomme anbringelse* bliver central og synes oplagt, når der er tale om små børn (Thormann og Guldborg 1998), men også for unge repræsenterer en anbringelse et brud og medfører et krav om omstilling. Forskning om anbringelser tyder på, at anbringelsen udgør en dramatisk ændring i den unges livsrum, der kan give anledning til eksistentielle konflikter og oplevelsen af tab (Egelund og Hestbæk 2003:209). En institution skriver f.eks. at fælles for de unge er "savnet, marginaliseringen og smerten" (bakkegaarden.dk).

Ifølge arbejdsgruppen er en anbringelse på en sikret institution lig med, at "hammeren er faldet". Hvis det er første gang, en ung bliver anbragt, kan det have en "chokeffekt". Ifølge Hansen og Zobbe er de unges forventninger til opholdet forskellige. Nogle forestiller sig, at den sikrede institution og personalet er ok, f.eks. bedre end et fængsel. Andre forestiller sig, at det er farligt eller et "helvede" (Hansen og Zobbe 2006:74). For nogle er disse forventninger knyttet til, om den unge har siddet i arresthus op til anbringelsen.

Med henblik på at normalisere den unges situation og skabe en *tålelig* hverdag på institutionen, er det ifølge Hansen og Zobbe vigtigt, at de unge bliver godt *informeret* og *at forældre, forsvarer og kommune bliver orienteret* så hurtigt som muligt - også selvom der er tale om akut modtagelse. De begrundet bl.a. dette i, at de unge oplever usikkerhed og utryghed. At vide, *hvad der skal ske*, kan afhjælpe usikkerhed (Hansen og Zobbe 2006:78). En del forskning tyder på, at børn og unge i utilfredsstillende grad *inddrages* i forhold omkring deres anbringelse og mangler *information* om deres situation, f.eks. information om, hvordan anbringelsesforløbet tænkes at blive, hvor lang tid anbringelsen kan vare osv. (Egelund og Hestbæk 2003:27-213). Undersøgelser viser, at unge oplever en afmagt, når de ikke bliver informeret. Magtesløshed går igen i flere undersøgelser (Koch og Koch 1995, Festinger 1983, Sinclair, Wilson og Gibbs 2001 i Egelund og Hestbæk 2003:206). En del forskning peger også på, at det er vigtigt, at forældrene ikke glemmes under modtagelsen, og at anbragte bruger meget tid på at tænke på forældre, søskende m.m. (Esping 1988, Heptinstall, Bhopal og Brannen 2001, i Egelund og Hestbæk 2003:207). Dette skal ses i lyset af, at de fleste unge – på trods af problemer – helst vil bo hjemme (Kjærgaard 1996 i Egelund og Hestbæk 2003:208). Danske og udenlandske undersøgelser viser også, at forældrene overvejende føler sig dårligt informerede om formålet med anbringelsen og dårligt involverede i selve anbringelsen (Egelund og Hestbæk 2003:217-218, Hestbæk 1997). Der er indikationer på, at dette får forældrene til at opleve sig underlegne og svigtet, således at de får svært ved at indgå i et fremtidigt samarbejde (Egelund og Hestbæk 2003:218-219).

Usikkerheden drejer sig for de unges vedkommende også om, hvordan det er, *at være* på den sikrede institution. Hansen og Zobbe fremhæver, at nogle unge har været nervøse, bange for at blive mobbet eller for at blive overfaldet ved ankomsten (Hansen og

Zobbe 2006:75-76) Man kan formode, at en forudsætning for, at den unge kan få et normaliseret hverdagsliv på institutionen er, at den unge får dæmpet nervøsitet og angst og føler sig nogenlunde sikker, kan slappe af og oplever sig velkommen på institutionen.

Af Hansen og Zobbes interviews fremgår det, at hvor de unge overvejende har oplevet personalet som venlige, omsorgsfulde og flinke, har deres bekymringer i højere grad været rettet mod forholdet til de andre unge. Af interviews fremgår det, at der i nogle tilfælde er en kultur blandt de unge, som f.eks. handler om, at man ikke skal spille smart, og at konsekvensen af at falde uden for ungegruppens normer kan resultere i, at man får tæsk eller mobbes. Den kan også handle om, at der er en eller flere, der styrer en afdeling (Hansen og Zobbe 2006:76-77). Dette kan betyde, at det for nogle unge kan være svært at slappe af og føle sig velkomne, at de bruger uhensigtsmæssigt meget energi på at sikre sig selv og skaffe fred fra de andre unge, og at dette tager energien fra at kunne få en normaliseret hverdag, der understøtter deres sociale, materielle, kulturelle og personlige udvikling. I arbejdsgruppen gav nogle desuden udtryk for, at der tages særlig hensyn til den unge i den første tid på institutionen, men at man heller ikke "overdriver", fordi det kan skabe anledning til mobning fra de andre unges side.

Som en modvægt til en utryg ankomst kan det have en betydning, hvordan *modtagelsen er organiseret*, og hvordan de ansatte i praksis forholder sig til, at der er sket, sker, og kommer til at ske en forandring i den unges liv. Tidligere har vi omtalt begrebet dynamisk sikkerhed. Under modtagelsen kan det have betydning, hvordan institutionen skaber sikre og trygge rammer for den unge, og en måde det kan ske på er via normerne for social adfærd overfor en nyankommet. Et sted, hvor sådanne normer kan komme til udtryk, er i organiseringen af modtagelsen. Med organiseringen menes f.eks. de procedurer, indsatser og regler, som tilsammen skaber en særlig ramme for modtagelsen og for, hvordan den unge kan og skal opholde sig på institutionen.

Det tyder på, at det har en betydning for anbragte, at de hjælpes på 'plads' af de ansatte, og at modtagelsen giver de unge en oplevelse af, at der er plads til dem. Dette kan indebære, at de bliver hjulpet tilrette på deres værelse (at en ansat er til stede, hjælper med det praktiske og snakker med den unge), og at de får mulighed for at skabe et privat rum med egne ting (Guldborg m.fl. 1999:82). Ifølge arbejdsgruppen er det forskelligt, hvordan de unge 'flytter ind'. De vurderer, at de unge ikke "bor" på institutionen, og ser det heller ikke som et mål, at de unge begynder at opfatte institutionen som deres "hjem". At modtage godt er ikke ensbetydende med, at den unge føler sig hjemme.

Nogle undersøgelser betoner vigtigheden af, at den unge tages godt imod af de andre unge og vurderer, at man i langt højere grad skal bruge de andre unge som ressourcpersoner i modtagelsesperioden (Guldborg m.fl. 1999:88). Det kan være relevant at udvikle indikatorer på, hvad man i indsatsen gør for, at den unge bliver godt modtaget af de andre unge og af de ansatte, og hvordan de unge selv har oplevet modtagelsen.

På de sikrede institutioner har de unge deres eget værelse, men der er grænser for, hvad de kan medbringe af egne ting, og hvor 'private' de kan være. På nogle institutioner må de unge ikke gå klædt på en bestemt måde eller bære bestemte ting f.eks. piercing, omvendte kasketter (Hansen og Zobbe 2006:77). På institutionerne er der som regel også en fast struktur for dagen og nogle rutiner, de unge skal indgå i (Krog 2005:21). Ligesådan kan der være regler for, hvad de unge må og ikke må, f.eks. at de ikke må ryge hash (Hansen og Zobbe 2006:76).

Disse regler har at gøre med, hvordan de unge må markere sig socialt og kan indgå i et forsøg på at skabe dynamisk sikkerhed for såvel de unge som de ansatte. Hvorvidt sådanne regler fremmer eller hæmmer, at de unge føler sig godt modtaget, kan man ikke entydigt sige. På den ene side kan de unge opleve, at regler repræsenterer en tvungen normalisering og afmægtiggør dem. På den anden side kan de bidrage til, at de unge får

nogle signaler om, hvad der gælder, at de er der på lige vilkår, og oplever, at nogle har en mening om og forventer noget af dem.

Institutionens regler kan indikere, hvordan man balancerer mellem at vægte kollektive forventninger og individuelle tilpasninger. Uanset hvordan den enkelte institution balancerer herimellem, synes det vigtigt, at de unge får forklaret begrundelsen for reglerne, fordi de ellers kan forekomme meningsløse. Ifølge nogle i arbejdsgruppen er det forskelligt, hvordan de unge evner at forholde sig til reglerne. Nogle har brug for gentagelser, og nogle kan klare at få fortalt flere regler end andre.

Det tyder også på, at det har en betydning, at der er nogle konkrete forventninger til den unges hverdag. At de unge ikke keder sig eller overlades til sig selv, og at de oplever, at der er nogle, enten unge eller ansatte, der inviterer dem til at være med. I socialfaglig litteratur lægges der vægt på, at personalet er aktivt på banen (Virenfeldt 2001:30), hvilket under modtagelsen kan bestå i at gøre noget og skubbe på for, at den unge får et normaliseret hverdagsliv – også i weekenden, hvor nogle unge ifølge Hansen og Zobbe synes, at det er svært at få tiden til at gå (Hansen og Zobbe 2006:126).

Det ser ud til, at institutionerne lægger vægt på, at den unge skal aktiveres (meningsfuld hverdag), så de ikke keder sig, får fast struktur med opgaver og pligter, samtidig med variation i hverdagen. Dvs. en vis opdeling af hverdagen i arbejde og fritid. Institutionerne lægger vægt på, at de unge lærer at stå op om morgenen, at udføre noget, og lærer at trives i fællesskab og respektere andre (Krog 2005:21-22). Dette kan ifølge arbejdsgruppen udgøre korte her-og-nu-mål. Det tyder også på, at det har betydning, at personalet er på banen i fritiden og tager initiativ til at lave noget sammen med de unge. Nogle unge oplever ifølge Hansen og Zobbe, at personalet ikke altid gider lave noget sammen med dem, og efterlyser flere fælles aktiviteter (Hansen og Zobbe 2006:96). Man må formode, at for at de unge kan få et hverdagsliv, der understøtter social, materiel, kulturel og personlig udvikling, er det vigtigt, at de unge får en hverdag, der involverer en bredde af aktiviteter fra faglige, praktiske og fritidsmæssige aktiviteter. Hvad disse kan bestå i, beskriver vi senere.

En forudsætning for et hverdagsliv, der understøtter udvikling, er også, at de unge får en rimelig positiv relation til de andre unge og til de ansatte. Alternativet kan være, at de oplever det som utrygt at være på institutionen, eller ikke ser en mening i at indgå i et socialt fællesskab.

Forskning om anbringelser i almindelighed tyder på, at anbragte børn har brug for eller savner, at nogle lytter til dem, at de får opbakning og støtte, og at de voksne opleves som til at stole på og har en forståelse for deres adfærd og respekt for deres erfaringer, værdier, holdninger m.m. (Guldborg m.fl.: 76-77, 81-84, 92-99, Schwartz 2001:216). Hvis dette er tilfældet kan det bidrage til, dels at man lærer den unges behov og situation at kende, dels at den unge oplever, at det trods fastholdelse kan være ok at være på institutionen og kan slappe af. Dette kan være en forudsætning for opbygning af sociale relationer og tillid til de voksne og de unge, som socialfaglig litteratur påpeger, er vigtigt (Virenfeldt 2001:28). Det er ikke alle institutioner, der arbejder med en kontaktpædagog for den unge ligesom betydningen af en primær kontaktpædagog ikke er sikker.

I arbejdsgruppen lagde man netop vægt på, at de unge har brug for en mere positiv opmærksomhed. En individuel positiv opmærksomhed kan bidrage til at dæmpe negative konsekvenser af den chock-effekt, anbringelsen kan have. En del undersøgelser viser, at anbragte ikke har oplevet, at hændelser omkring anbringelsen er blevet bearbejdet. Disse undersøgelser viser også, at anbragte har eller opbygger en mistillid til, at de voksne vil forsøge at forstå anbringelsen set fra deres perspektiv (Butler og Williamsons 1994, Koch og Koch 1995, Butler og Williamsons 1994 i Egelund og Hestbæk 2003:205, Kilde-dal 1996, Guldborg m.fl. 1991).

Opbygning af gode relationer og tillid i begyndelsen er ifølge Andreassen ikke nødvendigvis en indikator på, at den unge får det godt på sigt (Andreassen 2003:223). Lige sådan gav nogle i arbejdsgruppen udtryk for, at de unges oplevelse af modtagelsen kan ændre sig: "En dårlig modtagelse dag 1 kan godt være en god modtagelse efter 66 dage".

4.4.4 Almene indsatser

Hverdagslivet på en sikret institution er typisk organiseret omkring en række aktiviteter. Dette kan være aktiviteter, der retter sig mod den unge som individuel person eller den unge som en del af gruppen/gruppen.

Socialfaglig litteratur peger på vigtigheden af, at anbragte unge får mulighed for at deltage i forskellige aktiviteter og at opleve medindflydelse (Lihme 1999). Dette kan forstås som kvalificeret selvbestemmelse gennem deltagelse i forskellige praksisformer. Antagelsen er, at deltagelse på forskellige praksisarenaer understøtter den unges positive sociale, materielle, kulturelle og personlige udvikling, for så vidt at det bidrager til eller sker på grundlag af den unges egen personlige meningsdannelse og motivation. Dvs. at det er væsentligt, at den unge oplever at kunne udfolde egen individualitet og selvbestemmelse (jf. Schwartz). Man kan sige, at der er behov for, at den unge stimuleres både af og til gruppeliv og individuelt liv. Endelig gælder det, at det er væsentligt, at disse aktiviteter, så vidt det er muligt, ikke blot finder sted på institutionen men også finder sted eller involverer samfundet udenfor (Virenfeldt 2001:28). Sidstnævnte kan være svært på de sikrede institutioner.

På baggrund af litteratur og viden om de sikrede institutioner har vi valgt at kategorisere almene kvalificerende indsatser i følgende underkategorier:

- Aktiviteter relateret til skolefærdigheder og erhvervserfaring
- Fritidsaktiviteter
- Aktiviteter rettet mod at kunne klare sig og begå sig (praktisk funktionalitet)
- Medbestemmelse og indflydelse

Udenlandsk forskning viser, at konkrete færdighedsorienterede indsatser og indsatser, der omfatter mange forskellige komponenter har en behandlingseffekt på 20-30 pct. for kriminelle børn og unge modsat f.eks. rådgivningsorienterede tiltag. Sagt med andre ord, så kan det være vigtigt at tænke målrettet omkring de unges færdigheder. Samtidig viser forskning dog, at sandsynligheden for positiv behandlingseffekt påvirkes af, om behandlingen er afpasset den enkelte lovovertræders evne til at drage nytte af den (Kyvsgaard 2001:12-14). Det betyder teoretisk set, at en indsats, der ikke tager højde for den unges situation og (aktuelle) evne til at tilegne sig færdigheder, kan rumme en risiko for ringere, ingen eller direkte negativ effekt. I SIP-sikret er det vigtigt at have for øje, eftersom de unge befinder sig i vidt forskellige situationer og er forskellige som mennesker.

4.4.5 Aktiviteter relateret til skolefærdigheder og erhvervserfaring

Forskning viser, at anbragte har relativt mange og store skoleproblemer, og at handleplaner og anbringelsessteder ikke altid er opmærksomme på, at indlæring af færdigheder kan være en vigtig faktor for børns udviklings- og fremtidschancer. Flere undersøgelser viser også, at unge efterlyser *hjælp til lektier*, og en række undersøgelser peger på, at unge ved anbringelsens ophør har utilstrækkelige skolekundskaber (Egelund og Hestbæk 2003:15, 215). Selv med fuldførte institutionsophold gennemfører meget få en uddannelse, og få får et arbejde (jf. Bullock et al 1998, Sinclair og Gibbs 1998 i Andreassen 2003:318). Undersøgelser viser, at hjælp til skole scorer højt set fra de unges perspektiv (Hermodsson 2000 i Andreassen 2003:318), og at forbedring af skoleadfærd og interes-

se for skole under institutionsopholdet kan have en langtidseffekt på uddannelses- og erhvervsaktivitet efter opholdet (Jf. Gold og Osgoods 1992 i Andreassen 2003:319).

Skolevanskeligheder forklares af nogle med oplevelserne før anbringelsen, der hæmmer indlæring (emotionelt pres), lave forventninger fra lærere og plejepersonale, lav selvtilid, mangel på kontinuitet og fast professionel opmærksomhed henholdsvis samarbejde om barnets skolegang, oplevelse af stigmatisering og mobning i skolen (pjækkeri). Det forklares også med, at der ofte ikke er en plan for støtte til skolegang under anbringelse (jf. Humberside County Council 1995, Jackson 1987, Stein og Carey 1986, Bullock, Millham og Little 1993 i Egelund og Hestbæk 2003:119-124 og Andreassen 2003:319). Dvs. at skole og uddannelse prioriteres lavt under institutionsophold. F.eks. peger undersøgelser på, at halvdelen af de unge på institutioner ikke modtog nogen form for skolehjælp, og flere undersøgelser peger på, at en stor del af de unge ikke har skolekvalifikationer efter et endt ophold (jf. Borland 1998, Sinclair og Gibbs 1998 i Andreassen 2003:318).

Ifølge Hansen og Zobbe fokuserer de sikrede institutioner mest på de unges sociale normer og sociale kompetencer. De skriver, at "Logikken heri synes for de fleste sikrede afdelinger at være, at sociale kompetencer er en forudsætning for at kunne deltage i udvikling af de faglige kompetencer, og ikke omvendt, at sociale kompetencer kunne udvikles igennem deltagelse i faglige aktiviteter" (Hansen og Zobbe 2006:63). Omvendt er der ikke sikker dokumentation for, at udvikling af faglige kompetencer øger sociale kompetencer, hvis sociale kompetencer i forvejen er problematiske. Man kan argumentere for, at udvikling af faglige og sociale kompetencer går hånd i hånd (Jf. Schwartz).

For nogle unge bliver anbringelsen et afbræk i skolegang eller uddannelse, og Hansen og Zobbe vurderer, at det er vigtigt, at der laves ordninger, så de unge, f.eks. i forbindelse med udslusning, kan fortsætte forløbet (Hansen og Zobbe 2006:XX). I arbejdsgruppen blev der lagt vægt på, at "brobygning" og samarbejde med f.eks. den unges skole uden for institutionen er betydningsfuldt. Dette samarbejde kan bestå i at udveksle materialer, at aftale forløb efter anbringelsen osv.

Også i hverdagen kan det være vigtigt, at den unge har mulighed for at få en eller anden form for undervisningstilbud, ikke mindst fordi mange anbragte tilsyneladende har dårlige skoleerfaringer. Undersøgelser viser, at det er vigtigt, at en bestemt ansat på institutionen har ansvar for opfølgning på skole (jf. Fletcher-Campbell 1997 i Andreassen 2003:319). Det ser ud til, at de sikrede institutioner er opmærksomme på, at de unge har behov for skolegang (stevnsfortet.dk).

Det kan være svært at tilbyde en regelmæssig målrettet faglig boglig undervisning for de unge, der kun er anbragt i kort tid. Det kan f.eks. være svært at være motiveret til at lære noget nyt, når man anbringes, ikke ved, hvor længe man skal være på institutionen, har en sag kørende osv. Det kan være formålsløst og måske også risikabelt at insistere på faglig indlæring, hvis den unge givet sin situation ikke er i stand til at modtage boglig undervisning. Men man kan alligevel antage, at et undervisningstilbud kan virke attraktivt og motiverende for unge i kortere anbringelser og på kort sigt, hvis det er tilrettelagt på en måde, hvor undervisningen relaterer sig til den unges aktuelle situation og måske i højere grad er undervisning, der retter sig mod "livets skole" (jf. Virenfeldt 2001:28). Det kan hindre, at de unge oplever, at opholdet blot er 'opbevaring' (Hagemann og Olsen 2001). Dette udelukker ikke, at det kan være hensigtsmæssigt at teste den unges boglige færdigheder med henblik på at afklare behov for faglig udvikling.

For unge, der er anbragt langvarigt, bør der ifølge Hansen og Zobbe tilbydes en undervisning, der lever op til den almindelige undervisningspligt (Hansen og Zobbe 2006:87). Ikke mindst fordi de unge på de sikrede institutioner af de ansatte vurderes til at have et bogligt lavt niveau og at have brug for at få skolegang, at blive bevidstgjort om deres evner og muligheder og at få klarlagt deres fremtid (Krog 2005:27). Forskning tyder på,

at indsatsprogrammer overfor kriminelle virker bedst, hvis de fokuserer bredt herunder på uddannelse (Kylvsgaard 1998:211).

Ifølge Hansen og Zobbe varierer skoletilbuddene på institutionerne meget, hvilket har at gøre med ressourcer. Nogle institutioner har ingen læreruddannede, og tilbuddet om undervisning varierer fra individuel undervisning et antal timer om ugen med fast/ekstern lærer efter behov til, at det indgår som en fast del af i hverdagen. Undervisningstilbuddet varierer også fra individuel undervisning til fælles undervisning. Endelig varierer det, om institutionerne fokuserer på individuel faglighed og testning eller på sociale læringssituationer f.eks. fællesundervisning om brede 'livsrelevante' emner, der ikke nødvendigvis er relateret til kernefag som f.eks. dansk og matematik (Hansen og Zobbe 2006:83-85).

Ovenstående gør det relevant at udvikle indikatorer på, hvordan institutionerne organiserer undervisningen og hvilket indhold, der er i undervisningen.

Parallelt med en indsats rettet mod på kort sigt at understøtte og på lang sigt at forbedre den unges skolemæssige færdigheder kan den unges mulighed for at arbejde og opnå arbejds erfaring være et vigtigt element i indsatsen. Hvis de unge har dårlige erfaringer med skolegang, kan det arbejde med noget sjovt eller spændende være tilfredsstillende under korte anbringelser og kan under længerevarende anbringelser motivere dem til at få et arbejde efter anbringelsen og til at skaffe sig boglige færdigheder. Gennem arbejdet kan den unge opleve at mestre en opgave, erfare funktionalitet og duelighed og få anerkendelse og selvtillid, forudsat, at den unge synes, at arbejdet er meningsfuldt.

Ifølge Hansen og Zobbe har alle institutioner værksteder, men de vurderer samtidig, at de ikke spiller en stor rolle som aktivitetsmuligheder: "Interviewene med de unge efterlader et helt generelt billede af, at arbejdet på værkstederne er uspændende, uforpligtende og dermed ligegyldigt". Her lægger de vægt på, at de unge ikke har lyst til at arbejde, synes de får for lidt penge ud af det og hellere vil sove. Ud fra dette vurderer de, at det "virker umiddelbart, som om aktiviteterne på de sikrede afdelinger ikke er fulgt med den samfundsmæssige udvikling, idet de eksisterende aktivitetstilbud hverken matcher det eksisterende arbejdsmarked med dets tilhørende krav til faglige kvalifikationer eller de fleste unges interesseområder" (Hansen og Zobbe 2006:87-88).

Man kan sige, at det bør være muligt for de unge at blive beskæftiget arbejdsmæssigt selv under kortere anbringelser, men at det her kan være svært at lave en målrettet erhvervstræning. Det betyder dog ikke, at der ikke kan tilbydes arbejdsopgaver for de unge, der understøtter beskæftigelseskompetencer. I arbejdsgruppen gav nogle udtryk for, at brugen af værksteder gennemgår en udvikling, hvor der nu lægges mere vægt på at efterligne et målrettet kvalificerende beskæftigelsestilbud.

På flere af de sikrede institutioner får de unge løn enten som penge eller som 'tilgode-seddel' til køb, og nogle giver en bonus eller dusør for deltagelse i skole og værksted. (jf. soelager.dk, bakkegaarden.dk, koglen.dk, samt Grenen). Nogle af institutionerne sanktionerer desuden, hvis de unge ikke deltager f.eks. i form af træk i løn.

Ovenstående tyder imidlertid på, at hvis de unge skal finde en motivation for at arbejde (frem for f.eks. at sove), skal arbejdet have et indhold, der er attraktivt f.eks. ved at det involverer et gruppefællesskab (som giver sammenhold og forpligtelse og ikke kun penge), optager dem (fordi de har mange andre ting at tænke på), og giver dem lov til at bestemme. Dette er almene kompetencer, der efterspørges på arbejdsmarkedet, og som ikke kun vedrører at kunne udføre en arbejdsopgave men at kunne deltage i et arbejdsforhold. Dvs. at få "kompetencer", der er vigtige til "egentligt videre arbejdsliv" (stevnsfortet.dk). Her synes det at være en balance, om deltagelse i værkstedstilbud er noget, der er obligatorisk eller frivilligt. På nogle institutioner skal de unge deltage i skole og værkstedstilbud. På andre institutioner er det frivilligt og er baseret på at tilbuddet er så attraktivt, at de unge får motivation for at deltage.

Set i et længere perspektiv tyder forskning på, at indsatsprogrammer overfor kriminelle virker bedst, hvis de fokuserer bredt herunder på erhvervstræning (Kyvsgaard 1998:211). Socialfaglig litteratur lægger også vægt på, at det pædagogiske arbejde sker i samarbejde med eller tæt på en erhvervsfaglig virkelighed. Endelig tyder forskning på, at arbejdsløshed har effekt på ejendoms kriminalitet (Edmark 2002).

4.4.6 Fritidsaktiviteter

Ifølge Hansen og Zobbe har de unge i reglen fri fra midt på eftermiddagen og om aftenen. Dvs. at en del af de unges hverdag er fritid. De vurderer, at de skemalagte aktiviteter fylder relativt lidt i en dag (ca. 5 timer), og at det giver "urealistisk meget 'fritid'" set i forhold til en 'normal' hverdag. På institutionerne sondres der desuden mellem hverdag og weekend, hvor weekenden primært består af ikke-strukturerende aktiviteter og hyggeaftener (video, slik, god mad osv.) (Hansen og Zobbe 2006:64-65).

Man kan argumentere for, at det afhænger af den unges situation, og hvad fritiden rummer, om 5 timers skemalagt aktivitet er for lidt eller for meget. Guldborg m.fl. peger på, at anbragte unge oplever glæde ved at deltage i et fritidsliv og et fællesskab om aktiviteter, og at de selv ønsker at have indflydelse herpå (Guldborg m.fl. 1991:100-102). I den forstand kan et fritidsliv, hvis det rummer disse elementer, give de unge kompetencer, der er lig dem, de kan opnå ved at arbejde, blot på anden vis. Ligesådan lægger Bykilde og Nissen vægt på, at de unges selvorganiserede fritidsliv også er en arena, hvor de unge øver sig i demokratiske spilleregler (Nissen og Bykilde 2006). De fleste sikrede institutioner ser ud til at lægge vægt på, at der er så gode fritidstilbud som muligt (jf. koglen.dk, bakkegaarden.dk, soenderbro.dk).

Man kan formode, at det både under kortere og længere anbringelser og i særlig grad under modtagelsen kan være positivt, hvis de unge oplever, at de bliver inviteret til mere målrettede fritidsaktiviteter, der fremmer et fællesskab med de andre unge, adspreder og giver indhold i hverdagen, og giver den unge en oplevelse af at være med. Dvs. at det kan være hensigtsmæssigt, at der er sociale fritidsaktiviteter, der involverer gruppen af unge. Dette kan være sportsaktiviteter, turneringer, kreative-praktiske projekter etc. I og med at mange af de unge har været belastet af problemer og negativ opmærksomhed, kan man ikke forvente, at de selv efterspørger eller igangsætter dette.

Der er dog tale om en balancegang, fordi flere undersøgelser peger på, at institutioners hverdag i praksis er mere kendetegnet ved rutiner og faste rytmer tilpasset gruppen set i forhold til andre anbringelsesformer, og at anbragte efterspørger respekt for privatliv og retten til at være alene med andre unge i fritiden (Boolsen, Mehlbye og Spaares 1986, Andersson 2001, Knudsen og Lijlberg 2001 i Egelund og Hestbæk 2003:214-15).

Dette tyder på, at fritidsaktiviteter, der fremmer fællesskab, adspreder, giver indhold og giver den unge følelse af at være med ikke kun behøver at være aktiviteter organiseret af de ansatte, men også kan være de unges egne selvorganiserede fritidsaktiviteter. Dette kræver dog, at der er fysiske rammer og faciliteter, der lægger op til, at de unge kan være private *eller* kan lave noget sammen af sig selv f.eks. computere, playstation, tv, spil, fitness, ting der lægger op til kreativ udfoldelse etc. Ifølge arbejdsgruppen er det vigtigt, hvordan man i praksis balancerer mellem fælles aktiviteter og egen tid.

Ligesådan er der en balancegang, når det handler om det gruppebaserede fritidsliv og så det individuelle fritidsliv. Hvis de unge er præget af lavt selvverd og ikke er vant til positiv opmærksomhed, kan det være hensigtsmæssigt, at der er plads til og opmærksomhed omkring individuelle interesser, således at den unges fritidsliv ikke kun bliver styret af gruppens behov. Under kortere anbringelser kan det være svært at dyrke den unges individuelle interesser, men man kan formode, at man kan finde ud af, hvad de evt. består i og opstille kortsigtede og langsigtede mål for, hvordan man kan understøtte dem. I

længerevarende anbringelser forekommer det vigtigt at gøre en særlig indsats for, at den unge kan få mulighed for at afprøve det uden for institutionen.

Samlet kan man formode, at det er vigtigt, at der er en vifte af fritidstilbud på institutionen, der giver den unge mulighed for at deltage i organiserede og uorganiserede aktiviteter, der bidrager til, at den unge oplever at være med, har det sjovt og kan være med til at bestemme noget. Ligeledes er det vigtigt at finde ud af, om den unge har individuelle interesser og på sigt give den unge mulighed for at dyrke disse. Dvs. en indsats, der tilbyder et *varieret* socialt og individuelt fritidsliv afstemt efter den unges behov.

I ovenstående har vi ikke berørt det mere uformelle sociale samspil, der kan foregå i fritiden. Det kommer vi nærmere ind på senere.

4.4.7 At kunne begå og klare sig i hverdagen

Forskning viser, at det er et problem for mange unge anbragte, at de ikke via anbringelsen lærer elementære dagligdagsfærdigheder og kompetencer (lifeskills), f.eks. at forvalte penge, klare husholdning og praktiske opgaver (Egelund og Hestbæk 2003:234). Hansen og Zobbe vurderer, at de sikrede institutioners lukkethed udgør en barriere for, at de unge kan opnå nogle bestemte praktiske færdigheder, som f.eks. at tage en bus (Hansen og Zobbe 2006:126). Derimod ser det ud til, at rengøring, madlavning og vedligehold indgår som en del af de daglige aktiviteter. Typisk er det i form af "tjans", som finder sted en gang om ugen (stevnsfortet.dk, bakkegaarden.dk, koglen.dk). Fordi mange anbragte unge har andre problemstillinger i livet, de skal forholde sig til, kan det, at de kan klare sig i dagligdagen efter anbringelsen, være en stor hjælp. Omvendt kan det være svært at klare dagligdagen, hvis man har mange sociale problemer.

Det tyder på, at institutionerne også lægger vægt på, at de unge lærer at begå sig og får basale færdigheder som f.eks. at kunne stå op, fordi der er en forventning om det, at spise pænt, at have en rimelig hygiejne, lave mad og tale ordentligt (Krog 2005:71). Dvs. at der i forbindelse med hverdagens praktiske gøremål også foregår en socialisering i form af opdragelse til 'almindelige' normer. Ifølge arbejdsgruppen er der nogle institutioner, der sanktionerer, hvis f.eks. den unges sprog er uacceptabelt, og man ser det som en hindring for deltagelse i en aktivitet. Sanktionen kan bestå i træk i løn. Andre institutioner trækker ikke i løn pga. social adfærd men evt. i de bonusordninger, de har.

Ovenstående tyder på, at institutionerne betoner normer for god opførsel forskelligt og/eller vælger forskellige strategier med henblik på at fremme gode normer. Det ser ud til, at de institutioner, der sanktionerer, gør det ud fra en betragtning om, at de unge er grænsesøgende og forventer en reaktion.

4.4.8 Behandlingsindsatser

Forskning peger på at det for adfærdsvanskelige (kriminelle) unge er vigtigt og giver en positiv effekt, hvis der sker en målrettet individuel behandlingsindsats, der er eller består af:

- *Intensiv* (Kyvsgaard 1998:211, 2001:12-14).
- *Kognitive adfærdsterapeutiske programmer og strategier*, der bidrager til forandring af den unges adfærd og tænkning (holdninger, problemløsning, impuls kontrol, indlevelse, kreativ og selvkritisk tænkning og justering af forventninger (Andreassen 2003, Kyvsgaard 1998:211, 2001:12-14).
- *Multifacetterede*, dvs. er brede og består af flere elementer herunder indsatser, der retter sig mod den unges sociale netværk (Andreassen 2003, Kyvsgaard 1998:211).
- *Færdighedstræning* i forhold til sociale og praktiske færdigheder under brug af forskellige metoder (Andreassen 2003).
- *Afstemt efter den enkelte lovovertræders behov, ønsker og situation*, og er rettet mod de lovovertrædere, der reel har risiko for at recidivere (Kyvsgaard 1998:211, Kyvsgaard 2001).

Ovenstående peger på, at strategier, der tager udgangspunkt i, hvordan problemadfærd udvikles og opretholdes, og som søger at reducere den, men samtidig opbygger alternative måder at tænke, handle og føle på, er hensigtsmæssige (Jf. Rutter og Rutter vedr. det at bryde negative kæder).

Forskning tyder her på, at psykodynamiske tilgange eller psykologisk orienterede tilgange, rettet mod ikke-adfærdsmæssige og -kriminogene mål eller alene består af rådgivning er mindre effektive, når det kommer til at reducere kriminel antisocial adfærd (Andreassen 2003, Kyvsgaard 2001:12-14). Socialfaglig litteratur angiver, det er vigtigt at der i indsatsen arbejdes målrettet med den unges selvkontrol og afholdelse fra kriminalitet (Jappe 2004). Men fordi flere af de unge har mange typer problemer, kan man ikke udelukke, at psykologisk orienterede tilgange eller rådgivning kan være hjælpsomt.

Netop fordi, de fleste unge er belastet af flere problemer end blot kriminalitet, kan det være hensigtsmæssigt, at indsatsen er multifacetteret og tilpasset den enkelte unge. I det omfang institutionen ikke selv tilbyder en så bred vifte af behandlingsindsatser, kan det være hensigtsmæssigt, at der på en institution er personer, der har en særlig *viden om eller erfaring med* at arbejde med specielle målgrupper, eller at institutionen har eksterne professionelle, der kan trækkes på - enten som *rådgivere* for personalet eller som varetagere af en *behandlingsindsats*. Ifølge nogle i arbejdsgruppen har dette stor betydning, og det vurderes, at brugen af eksterne professionelle afhænger af institutionens størrelse og ressourcer til at tilknytte og ansætte personale med specialviden.

Dette kan som Hansen og Zobbe peger på, dreje sig om en særlig specialviden, der retter sig mod:

- Psykologiske problemstillinger og terapi
- Psykiatriske problemstillinger
- Misbrugsproblemstillinger og misbrugsbehandling
- Problemstillinger vedr. etnicitet og sprog

4.4.9 Medbestemmelse og indflydelse

Det er ofte et socialpædagogisk ideal og et ønske fra anbragte, at indsatsen giver mulighed for medbestemmelse og indflydelse.

Ifølge Nissen og Bykilde, ser det ud til at unge, der bruger socialpædagogiske tilbud, har behov for og lægger vægt på at være medbestemmende omkring dagligdagsting f.eks. indretning af omgivelser, hvilken mad der skal laves, hvad man skal lave, egne forhold og hvad man skal deltage i af fritidsaktiviteter. Det ser også ud til, at det, der motiverer de unge til at deltage og udøve indflydelse er, at de opnår en oplevelse af at være med i et socialt fællesskab. Når de unge deltager, så er formelle og traditionelle repræsentative kanaler for at opnå medbestemmelse ikke umiddelbart oplagte at bruge for de unge. De unge lægger mere vægt på og er tilfredse med mere uformelle kanaler f.eks. at man har tillid til at man kan komme til en person med sine ønsker, at man mødes dagligt og snakker om, hvad der f.eks. skal ske (Nissen og Bykilde 2006).

Det kan være relevant at undersøge på hvilken måde, på hvilke områder og i hvilken grad institutionerne tilbyder de unge mulighed for medbestemmelse.

4.4.10 Metoder i indsatsen

Metoder kan betegnes som retningslinjer eller modeller for, hvordan man *handler* eller går frem i en given situation i hverdagen eller overfor en given problemstilling. Dvs. at metoder repræsenterer en tilgang til et særligt pædagogisk praktisk problem i dagligdagen. Det kan f.eks. dreje sig om, hvordan man i dagligdagen konkret arbejder med de

unges normer og kompetencer. Dvs. hvordan institutionens 'normaliseringspædagogik', er udformet og praktiseres (Virenfeldt 2001:29).

Ikke alle institutioner bekender sig til eller formulerer metoder f.eks. på skrift. Der kan være forskellige grunde til, at man ikke finder det nødvendigt eller hensigtsmæssigt at formulere sin praksis metodisk. Ligesom ved teoretisk forankring og værdier for indsatsen, kan man ikke vide om det, at en institution formulerer sin praksis i metoder, medfører den ønskede praksis, men man kan antage, at metodebevidsthed kan være en indikator på en reflekteret pædagogisk praksis, der forholder sig til, hvordan man handler og gør i dagligdagen.

Jf. tidligere i afsnittet 4.4.2. *Teoretisk forankring, værdier og kompetencer*, så tyder noget på, at en god indsats er kendetegnet ved, at der er en overensstemmelse mellem mål og så det man gør i praksis. Hutchinson og Oltegal antager, at refleksioner over teoretisk baserede handlemodeller kan bidrage til en øget bevidsthed om, hvad man som socialarbejder *gør* (Hutchinson og Oltegal 2002). En forudsætning for, at det kan ske - ikke blot individuelt men også som et led i dannelsen af den pædagogiske kultur - er, at den måde man handler på eller går frem diskuteres. At orientere sig mod bestemte metoder eller at formulere dem, kan være en indikator på, at en sådan diskussion og refleksion pågår.

Uafhængigt af specifikke metoder peger Schwartz på, at der ofte findes tre dilemmaer i den pædagogiske praksis på en institution:

- Forholdet mellem *udvikling af færdigheder og emotionel udvikling*.
- Forholdet mellem en *voksenstyret fælles, struktureret hverdag* og inddragelse af barnets *individuelle interesser og behov*.
- Forholdet mellem pædagogen som *professionel omsorgsperson* og barnets behov for en *personlig relation* (Schwartz 2001:68).

Man kan formode, at der kan være forskel på, hvordan institutioner balancerer mellem disse dilemmaer, hvilke aspekter man fokuserer på i sine metodiske og pædagogiske diskussioner og hvordan, man konkret praktiserer sin indsats. Man kan forestille sig, at institutionerne praktiserer særlige *pædagogiske mål*. Dette kan f.eks. være følgende mål.

- at styrke handlekompetencer og evne til mestring (færdigheder)
- at styrke de unges følelsesmæssige udvikling, empati og selvværd (emotionel udvikling)
- at motivere og ansvarliggøre de unge til deltagelse og samarbejde (voksenstyret, fælles struktureret hverdag)
- at styrke de unges selvstændighed og individualitet (individuelle interesser og behov)
- at skabe god relation hvor den voksne er rollemodel og vejleder den unge (professionel omsorgsperson)
- at skabe en tæt relation præget af ligeværdighed (personlig relation)

Ud over dette kan den pædagogiske praksis komme til udtryk i f.eks. den konkrete brug af positive og negative sanktioner. Med positive og negative sanktioner menes konkrete reaktioner på den unges adfærd. Britta Krog vurderer, at de sikrede institutioner befinder sig på et pædagogisk kontinuum, hvor man kan skelne mellem "hårde" læringsteoretisk inspirerede og "bløde" interaktionistisk inspirerede institutioner, og kobler det bl.a. til, hvordan man på institutionen i praksis ser og løser konflikter (Krog 2005:84). Det kan derfor være relevant at udvikle indikatorer på, hvordan man i praksis reagerer på vanskelige situationer f.eks. konflikter, og hvad der giver anledning til:

- ros eller skæld ud
- Udgang eller isolation (herunder at blive låst inde på værelset)
- Belønning eller tab af goder f.eks. løn eller bonus

- At opnå særlige privilegier eller tab af privilegier
- At opnå særlig opmærksomhed f.eks. samtale, eller mindre opmærksomhed

En institution kan også anvende forskellige metoder til at lære den unges situation og behov at kende. En forudsætning for at understøtte, påbegynde og potentielt skabe en forbedring af den unges sociale, materielle, kulturelle og personlige situation er, at institutionen har et rimeligt kendskab til den unge og/eller er i stand til at tilegne sig det (Jf. målformuleringen). Derfor kan det være relevant at udvikle indikatorer på, hvordan institutionen arbejder med dette. Har man særlige formulerede metoder til at fremskaffe viden om den unge? Hvad består de i og hvilke kilder til viden anvendes?

4.5 Behandlingsintegritet

Spørgsmålet om behandlingsintegritet handler om, hvorvidt der er en sammenhæng mellem mål, teoretiske, værdimæssige og metodiske idealer for praksis og så praksis. Undersøgelser tyder på, at det er afgørende, at der på institutionen er en bevidsthed om, hvad man vil opnå, og at der er en stærk institutionskultur i den betydning, at der er overensstemmelse mellem mål og handlinger (Egelund og Hestbæk 2003: 306-9).

Ifølge Andreassen er de positive effekter af behandlingsprogrammer overfor unge adfærdsvanskelige mest tydelige dér, hvor der forekommer høj behandlingsintegritet. Høj behandlingsintegritet svarer til, at der er en høj grad af overensstemmelse mellem pædagogiske idealer og så praksis. Opretholdelse af høj behandlingsintegritet kan ske ved, at man på institutionen f.eks. laver systematiske evalueringer, behandlingsmanualer, vejledninger osv. (Andreassen 2003). Her er det vigtigt at bemærke, at høj behandlingsintegritet ikke er det samme som f.eks. en manual, men det at sådanne værktøjer kan bidrage til kontinuerlig refleksion over, hvordan indsatsen fungerer. Dvs. at den bagvedliggende 'mekanisme' og det væsentlige er den faglige refleksion, som brugen af disse værktøjer kan give. Når det så er sagt, så kan det, at en institution rutinemæssigt gennemfører f.eks. kollegial supervision, sørger for pædagogisk sammenhæng via planlægning og evaluering af arbejdet, laver uddannelse og vejledning på institutionen (også overfor nye ansatte), deltager i erfaringsudveksling eller metodeudvikling sammen med andre m.m. være indikatorer på, at man søger at fastholde en diskussion om og refleksion over, hvordan pædagogiske mål opnås i praksis. Det er i den forstand, at brugen af sådanne værktøjer kan indikere høj behandlingsintegritet.

Ifølge arbejdsgruppen er det imidlertid en balance, hvor megen tid man vil bruge på at sikre behandlingsintegritet. Tid brugt til supervision, planlægning m.m. er tid, der skal tages fra tiden til det pædagogiske arbejde med de unge. Derfor kan det være hensigtsmæssigt at udvikle indikatorer på, hvor megen tid, der bruges på sådanne aktiviteter.

Andre faktorer kan også have betydning for behandlingsintegritet, f.eks. om der er en vis kontinuitet i personalegruppen, eller om institutionen er præget af hyppig personaleudskiftning eller sygefravær. Hyppig personaleudskiftning eller sygefravær kan måske relateres til personalekulturen. Nogle undersøgelser, der beskæftiger sig med personalekultur, vurderer at det er betydningsfuldt, at der er enighed om, hvordan institutionen skal fungere, og at der er klare rollefordelinger. Det kan også være betydningsfuldt, hvordan relationer i personalegruppen er i forhold til støtte/konflikt, tryghed/usikkerhed, kompetente/mindre kompetente (jf. Sinclair og Gibbs 1998, Gold og Osgood 1992, Whittaker et al 1998 i Andreassen 2003: 224-225, 229). På de sikrede institutioner spiller det desuden en rolle for det psykiske arbejdsmiljø, at de ansatte har at gøre med unge, der f.eks. kan være voldelige (Hansen og Zobbe 2006: 60) (Jf. desuden om sygefravær og psykisk arbejdsmiljø på Sølager Nyhedsbrev 3. 2004 JobLiv). Arbejdet kan også til tider være belastende, hvilket ifølge Krog kan føre til forskellige copingstrategier f.eks. nedjustering af forventninger til de unge, distancering eller behov for adskillelse mellem arbejde og fritid (Krog 2005: 123-26). I en personalekultur, hvor sikkerhed og coping overvejende er et

individuelt ansvar, og hvor der ikke findes mulighed for kollegial støtte og fælles dialog, kan en risiko være, at der opstår en personalekultur præget af usikkerhed og utryghed, der i sidste ende kan komme til udtryk i høj personaleudskiftning eller sygefravær. I arbejdsgruppen så man medarbejdertilfredshed som en væsentlig indikator på et godt arbejdsmiljø. Man kan ligeledes formode, at personalekulturen og arbejdsmiljøet har en betydning for, hvordan samspillet kan være på institutionen.

4.6 Samspillet mellem de voksne og unge samt de unge indbyrdes

Samspillet mellem de voksne og unge samt de unge indbyrdes er et yderst vigtigt aspekt af indsatsen og samtidig det aspekt, der nok er mest komplekst at beskrive. I det følgende vil vi imidlertid forsøge at beskrive nogle aspekter ved samspillet, som, vi vurderer, har central betydning for indsatsen.

4.6.1 Den følelsesmæssige kontakt

I arbejdsgruppen stillede man sig spørgende overfor måling af det, én betegnede som "non-specifikke" faktorer i indsatsen. Dette kunne f.eks. være intensiteten i kontakten til en ung. Man vurderede, at sådanne forhold har en stor betydning.

Man kan tolke arbejdsgruppens udsagn som en skepsis overfor, om det er muligt at måle, hvor god, intens, indlevende eller dybtfølt en relation er. Denne skepsis er rimelig. Kvaliteten af en relation drejer sig i høj grad om noget subjektivt og situationelt og kan opleves meget forskelligt afhængigt af, hvem man er. I SIP-sikret forsøger vi at 'kompensere' for dette, ved at udvikle indikatorer på, hvem den unge 'er', og hvordan den unge f.eks. oplever at det er at være sammen med de voksne på institutionen, men det er givet, at vi ikke tilnærmelsesvist kan indfange alle de stemninger eller oplevelser, som de unge eller de ansatte måtte opleve eller have i alle situationer. Vi kan kun forsøge at indfange nogle overordnede træk ved de oplevelser, som en ung eller en ansat har af, hvordan samspillet er eller har været i løbet af en anbringelse. På den måde er der helt klart et manglende match mellem indsatsen, som sigter på at imødekomme den konkrete individuelle unges behov og situation *i situationen* og *over tid* og så den måling, der forsøger at undersøge retrospektivt, hvordan indsatsen har fungeret og har virket.

Det, vi kan forsøge, er at danne en programteori om, hvad der karakteriserer og ligger til grund for – dvs. kan forklare - samspillet og den kontakt, der er mellem de unge og voksne, og så udvikle indikatorer på dette. Disse indikatorer siger langt fra alt om f.eks. hvordan kontakten er i praksis, men de kan indikere nogle særlige forhold, som programteorien så uddyber. Eksempelvis hvis en ung ved anbringelsens afslutning oplever, at de ansatte for det meste har været "omsorgsfulde", og at vedkommende har ændret sig siden anbringelsen, så kan man *formode*, at grundlaget for dette er, at der, på trods af mange former for kontakt, har været tilfælde af kontakt, hvor den unge har oplevet at blive set eller har oplevet en kontakt, der har sat et eller andet i gang inden i den unge. Programteorien opstiller netop antagelser om, hvordan indsatsen virker, og forsøger at beskrive de bagvedliggende processer eller 'mekanismer', der leder til en given virkning.

I SIP-sikret går vi ud fra, at mennesker psykologisk set har og udvikler følelser, der er rettet mod andre, men også at en følelse (f.eks. følelsen af at blive 'optaget', 'set' eller 'provokeret') altid foregår inden for rammerne af en social situation, der skaber et særligt mulighedsrum for, at sådanne oplevelser kan forekomme. Her kan man tænke på Schwartz begreb om institutionen som et særligt udviklingsrum for emotionel udvikling.

I SIP-sikret går vi også ud fra, at følelser (f.eks. vrede, glæde, opmærksomhed, angst osv.) på en eller anden måde kommer til udtryk som sociale 'signaler' eller 'tegn', hvis de skal kunne tolkes af andre som følelser. Sagt med andre ord, så må de ansatte, når de f.eks. taler om en særlig 'intensiv' kontakt, kunne se eller opleve forskellige indikatorer

på dette. De må have et grundlag for at opleve noget som intensivt eller ikke-intensivt. Det kan måske være relevant at udvikle indikatorer på disse følelser. F.eks. om den unge i løbet af anbringelsen overvejende har været vred, ked af det, såret, glad, optaget, lyttende osv. I arbejdsgruppen fandt man det acceptabelt at spørge til de meste 'signifikante' følelsesmæssige træk eller stemninger under en anbringelse.

4.6.2 Hverdagslivets samspil – samspillet mellem institutionens kulturer

Det daglige samspil på en institution udspiller sig mellem de ansatte (voksen/voksen), mellem de ansatte og de unge (voksen/ung) og mellem de unge (ung/ung). Institutionens hverdagsliv involverer mange forskellige interaktioner eller daglige sociale hændelser. De daglige interaktioner, f.eks. madlavning, er ikke lig med institutionen men skaber og skabes af institutionen som et særligt udviklingsrum. Man kan sige, at de daglige interaktioner over tid skaber en bestemt institutionel kultur, som igen kan have betydning for karakteren af de interaktioner, der kan udfolde sig i dagligdagen. Ydermere kan man sige, at den institutionelle kultur kan være differentieret i en personalekultur (voksen/voksen), en pædagogisk kultur (voksen/ung) og ungdomskulturen (ung/ung).

Schwartz peger på, at institutioner i praksis og uafhængigt af forskellige behandlingsmodeller ofte fungerer efter forskellige syn på den anbragtes udviklingsopgave, og at dette har at gøre med forskellige syn på, hvordan en anbragt udvikler sig. Det ene syn ser den anbragte som en person, der udvikler sig via *ydre påvirkninger*. Det andet syn ser den anbragte som en person, der udvikler sig ud fra en *indre kerne*. I praksis relaterer det sig til pædagogiske mål, metoder og forestillinger om den pædagogiske relation (Schwartz 2001:67). Man kan ud fra dette formode, at institutioner har forskellige 'blikke' på de unge og deres udviklingsopgave, og at dette kan have betydning for, hvordan de ser en god pædagogisk relation, og hvad de lægger mærke til eller i mindre grad lægger mærke til. F.eks. kan man forestille sig, at institutioner, der ser den unges udvikling som afhængig af ydre påvirkninger, lægger vægt på en relation, hvor de voksne er *rollemodeller*, og på den unges *adfærd* og evne til at arbejde med *sociale forventninger*. Omvendt kan man forestille sig, at institutioner, der ser den unges udvikling som afhængig af en indre kerne, lægger vægt på personlige relationer og på den unges følelser og evne til at arbejde med sig selv. Om det er tilfældet ved vi ikke, men vi formoder, at den *pædagogiske kultur* kan variere (Jf. Krog 2005 om de sikrede institutioner som "hårde" eller "bløde").

Ovenstående refleksioner ang. ydre påvirkninger/indre kerne kan relateres til Schwartz's tre dilemmaer i indsatsen:

Kontrol	Emotionel støtte og autonomi
Læring og udvikling gennem ydre påvirkninger	Læring og udvikling med udgangspunkt i indre kerne
Udvikling af færdigheder	Emotionel udvikling
Voksenstyret fælles struktureret hverdag	Inddragelse af individuelle interesser og behov
Pædagogen som professionel omsorgsperson	Pædagogen som personlig relation

(Lavet efter inspiration fra Schwartz 2001:68).

Schwartz peger på, at kvalitet i indsatsen handler om at skabe en *balance* mellem disse perspektiver, således at der f.eks. ikke kun er ensidigt fokus på den ene side af skemaet.

Andreassen peger på, at balancen mellem *kontrol* henholdsvis *emotionel støtte og autonomi* til den unge er betydningsfuld, fordi forskellige unge profiterer forskelligt af en indsats, hvor enten kontrol eller autonomi betones. Derfor bliver det afgørende, om der i indsatsen er *responsivitet*, så indsatsen kan tilpasses den unge. Responsivitet forudsætter en viden om f.eks. den unges evner, motivation, følelsesmæssige og kognitive kompetencer (Andreassen 2003:246). Man kan formode, at nogle unge har behov for mere kontrol. Ligesådan kan man formode, at nogle har mere brug for emotionel støtte.

Andreassen refererer til Gold og Osgoods (1992) undersøgelse af 336 unge i offentlige og private institutioner med middel sikkerhed. Denne undersøgelse tyder på, at selvom institutioner bruger samme tilgang, f.eks. samme behandlingsprogram, kan de være præget af forskellige betoning med hensyn til kontrol og autonomi og være forskellige med hensyn til nærhed i relationen mellem de unge og de voksne. Undersøgelsen vurderer, at *jo mere adfærdsvanskelige de unge er, jo mere har de brug for nære tilknytninger til de voksne* (Andreassen 2003:217). Undersøgelsen konkluderer også, at unge, der scorer højt på ængstelighed, kommer dårligere overens med andre unge og har flere problemer. *Nære bånd til personalet var signifikant relateret til mindre antisocial adfærd ved ængstelige unge, men ikke for mindre ængstelige drenge*. Andreassen vurderer, at dette indikerer, at ængstelige unge er mere orienterede mod voksne end mod jævnaldrende. Derimod vil mindre ængstelige unge tilpasse sig ungdomsgruppen og vil, såfremt der er en stærk modkultur i ungdomsgruppen, deltage i den. Mindre ængstelige unge kan derfor være sårbare for smitteeffekter men vil også kunne udgøre en ressource i en prosocial ungdomskultur. Andreassen henviser desuden til øvrige undersøgelser (fx Arnold og Hughes 1999), der konkluderer, at unge med moderat problemadfærd har størst risiko for at blive påvirket af en negativ ungdomskultur (Ibid:246-47).

Ovenstående understøtter, at unge har forskellige behov og vil reagere forskelligt på kontrol, autonomi og tæt kontakt (tilknytning) til de voksne. Det tyder også på, at meget adfærdsvanskelige og ængstelige unge har behov for tæt kontakt med og nære relationer til voksne, hvorimod mindre adfærdsvanskelige og mindre ængstelige unge måske vil have mere behov for en gruppeorienteret og voksenstyret indsats.

I Gold og Osgoods undersøgelse konkluderes det, at det mest effektive personale var dem, som kunne opretholde et fokus på den unges emotionelle problemer og den unges adfærd i en autoritativ opdragelsesstil. Dette svarer til opretholdelse af høje men fornuftige krav til adfærd og tydelig reaktion på norm- og regelbrud. Andreassen vurderer derfor, at prosociale grupper fremmes, hvis de unge får autonomi inden for grænsen af acceptabel og sikker adfærd. For mange beslutninger lagt ud til de unge selv, giver mindre tilpasning (Andreassen 2003:218). Flere undersøgelser bekræfter, at kombinationen af faste rammer, varme samt viljen til at diskutere problemer med de unge, giver et bedre samspil mellem de unge og de voksne i institutionen og resulterer i færre konflikter og vanskeligheder (jf. Sinclair 1971; Rutter et al. 1998; Scholte og Van der Ploeg 2000 m.fl. i Andreassen 2003:218-219). Ud fra Scholte og Van der Ploegs undersøgelse fremhæver Andreassen 5 strategier, som synes at betegne ovenstående. Disse er i kort form:

- *Klare regler og sanktioner* (struktur og adfældsregulering).
- *Klare tilpasningskrav* (konsistens og forudsigelighed i regler, f.eks. fast og vedholdende deltagelse i oprydning, undervisning, fritidsinteresser).
- *En vis mængde frihed i programmets daglige aktiviteter* i forhold til, hvem man vil være sammen med og hvordan tiden bruges (autonomi og individualitet).
- *Hjælp og forståelse* i dagliglivets situationer (følelsesmæssig støtte).
- *Positive holdninger og indlevelse* i de unge (tillid) (Andreassen 2003: 219).

På den baggrund kan det være relevant at udvikle indikatorer på den *strategi*, institutionen anvender i arbejdet med de unge.

Ifølge Hansen og Zobbes interviewundersøgelse oplever unge anbragt på sikrede institutioner, at det pædagogiske arbejde er bundet op på mange regler, at der er for mange regler, at de er for tilfældige (personafhængige), og at de savner begrundelse for reglerne. Selvom reglerne af nogle unge opleves som personafhængige, så oplever de unge også, at visse regler er ubrydelige, dvs. at der er ringe mulighed for fleksibilitet. Noget tyder også på, at de unge ikke altid oplever reglerne som meningsfulde. Deres eksempler drejer sig især om hverdagsting som f.eks. hvornår man må ringe eller hvor lang tid man må se tv (Hansen og Zobbe 2006:79).

Dette tyder på, at der er stor forskel på, hvilke regler der er, og hvilke krav der stilles til de unge, og at regler udgør en væsentlig del af den pædagogiske indsats. Det tyder også på, at regler kan være mere eller mindre meningsfulde for de unge, og man kan formode, at dette har betydning for, om de unge oplever 'kontrol' som rimeligt. De unge lægger ifølge Hansen og Zobbe netop vægt på en noget-for-noget kultur og på respekt og retfærdighed (Hansen og Zobbe 2006:80).

Hansen og Zobbe vurderer, at ovenstående kan føre til oplevelsen af at blive uretfærdigt behandlet, at have begrænset indflydelse og til utryghed, hvis regler virker uforudsigelige (Hansen og Zobbe 2006:79). Omvendt kan man ikke udelukke, at der tages hensyn til de unges autonomi på andre områder i indsatsen. Dvs. at de unge i andre situationer får lov til at bestemme, eller at nogle regler kan være fleksible.

Ovenstående gør det relevant at udvikle indikatorer på, hvordan man i det konkrete arbejde betoner f.eks. udvikling af færdigheder og emotionel udvikling, voksenstyring og autonomi (selvregulering), forventninger om deltagelse i struktureret fælles hverdag og muligheder for at forfølge individuelle interesser og behov, personlig relation og professionel omsorg. Ovenstående kan også give anledning til at udvikle indikatorer på den kontakt, der skabes under anbringelsen - både omfanget af kontakt i forbindelse med særlige daglige begivenheder, og kvaliteten af kontakt herunder, hvordan nærhed og omsorg praktiseres og opleves af den unge. Hansen og Zobbe påpeger, at de unge på de sikrede institutioner – på trods af regler og kontrol – også oplever, at de ansatte er flinke, hjælpsomme, omsorgsfulde og støttende. Flere af de unge fremhæver, at maden og madlavning er noget, der er et udtryk for omsorg og tryghed: at der bliver lavet god mad, at der er mad nok, og at det er hyggeligt at spise med personalet. Nogle af de unge taler om følelsesmæssige problemer med personalet, men det afhænger af tilliden til de voksne. De unge bruger de forskellige ansatte til forskellige ting. Ligesådan er der unge, der efterspørger mere omsorg og nærvær og regelmæssighed i, hvornår de kan snakke med de voksne (Hansen og Zobbe 2006:80-81, 95, 96). I en evaluering af Bykilde og Nissen fremgår det, at unge brugere af socialpædagogiske fritidstilbud, lægger vægt på, at de voksne er rare at være sammen med, at der er en afslappet 'hjemlig' atmosfære. Det, at der bliver lavet mad, og man spiser sammen, opleves som positiv opmærksomhed og omsorg (Nissen og Bykilde 2001). I arbejdsgruppen lagde nogle vægt på, at "omsorg er den fornemste opgave" kombineret med institutionens tilbud om skole, værksted m.m.

Evnen til at opretholde en hensigtsmæssig balance mellem ovenstående elementer kan have betydning for, om institutionen er i stand til at dæmme op for en negativ ungdomskultur, hvilket ifølge Andreassen er væsentligt. For unge, der ikke har alvorlige adfærdsproblemer ved anbringelsen, rummer en negativ ungdomskultur risiko for negative 'smitteeffekter' og for de unge, der har alvorlige adfærdsproblemer, kan en negativ ungdomskultur forstærke negative relationer og adfærdsmønstre. Andreassen vurderer, at kontakt med andre asociale unge er en af de stærkeste prædiktorer for udvikling og opretholdelse af adfærdsproblemer, og at risikoen for negative kulturer er størst i institutioner, der isolerer den unge, og hvor der forekommer en høj grad af kontrol af den unges adfærd samt begrænsede muligheder for indflydelse. Negativ ungdomskultur kan ses som et modsvar herpå. Det tyder desuden på, at negativ ungdomskultur kan relateres til en personalekultur præget af uenighed om, dels hvordan behandlingen skal gennemføres, dels hvordan den unges adfærdsproblemer og forandringer skal forstås. Dvs. at der er en gensidighed mellem personalekulturen, den pædagogiske kultur og ungdomskulturen på en institution, der har betydning for de relationer, der kan opstå. Forskning tyder på, at institutionskulturen har en væsentlig betydning for personalekulturen, som så igen indvirker på ungdomskulturen, og at kausaliteten går den vej (jf. Brown et al. (1998) i Andreassen 2003:227) Det sandsynliggør, at en given ungdomskultur ikke kun skal forklares med de unge, men også med forhold i institutionen (Ibid:231). Andreassen taler her for åbne institutioner med gode evner til at mestre de unges adfærd.

Ungdomskulturen kan derfor ses som en indikator på, hvordan samspillet mellem voksne og unge balanceres i dagligdagen. Andreassen refererer til Sinclair og Gibbs (1998) undersøgelse, der viser, at forskellige institutioner genererer forskellige ungdomskulturer. I institutioner, hvor unge udviste den største grad af kriminel adfærd, oplevedes forholdet mellem unge og personale som præget af *uvenlige relationer*. De unge oplevede ringe mulighed for at påvirke dagliglivet, at opholdet var spildtid, og at de ikke modtog nogen hjælp. Mere positive oplevelser forekom, når de unge ikke oplevede mobning, seksuel chikane eller pres for at deltage i kriminelle handlinger, og når de oplevede, at personalet lyttede, og der var en venlig stemning (Andreassen 2003:214).

En positiv ungdomskultur betyder ikke nødvendigvis, at der ikke forekommer konflikter, men det synes vigtigt, hvordan de ansatte håndterer dem. Ifølge Hansen og Zobbe efter-spørger nogle unge på sikrede institutioner en forståelse for, hvorfor konflikter og kaotiske situationer opstår og en tillid til, at det er værd at tale om. Flere unge, giver udtryk for, at de voksne, i stedet for at håndtere konflikten, fokuserer på truslen om arresten eller giver kollektive sanktioner, og at det afbryder dialogen. Konflikter er ikke nødvendigvis et problem. Det afhænger af, hvordan de ansatte forvalter balancen mellem at lytte/ikke lytte og at iværksætte passende/upassende sanktioner (Hansen og Zobbe 2006: 80-81). I forlængelse af dette viser nogle undersøgelser, at tvang ikke nødvendigvis opleves som negativt af de unge, såfremt nytten kan ses, og det sker på en måde, hvor det ikke udelukker respekt og omsorg. Det forudsætter, at tvangshandlingen er begrundet klart i den unges handlinger eller regler og f.eks. ikke italesættes som velment hjælp. Det forudsætter også en fælles forståelse for, hvorfor tvang var nødvendig. At denne balance ikke altid er nem at opretholde, viser sig måske ved, at andre undersøgelser viser, at unge generelt oplever forskellige former for magtanvendelse og tvang som overgreb. Oplevelsen af tvang varierer desuden alt afhængigt hvilken form for tvang der udøves. Låste døre kan opleves som mindre overgribende end manglende privatliv (Jf. Jessen 1999, Mørch et al 1998, Benedictow 1996, Hennum 1997 i Andreassen 2003:216, 221).

4.6.3 Positive og negative samspilskulturer

Ovenstående handler egentligt om, hvordan institutionen praktiserer sin pædagogiske indsats i en balance mellem fastholdelse og hjælp. Dette er ikke altid enkelt. Et konkret eksempel kan være om, om politiet skal tilkaldes, hvis en ung gør noget forkert. Her tyder det på, at individuelle forhold spiller en rolle f.eks. om den unge i almindelighed opfører sig ordentligt (Hansen og Zobbe 2006:98). Det tyder på, at institutionerne i et eller andet omfang er klar over, at de i netop dette skøn har en væsentlig magt i forhold til de unge. De udgør, som en i arbejdsgruppen sagde, "et lille samfund" i sig selv.

Man kan forestille sig, at i institutioner med negativ ungdomskultur, hvor konflikter bliver et problem (ikke kan vendes til noget positivt), og hvor de ansatte ikke formår at balancere mellem at lytte/ikke-lytte og at iværksætte passende/upassende sanktioner, kan det have at gøre med pædagogisk afmagt, og at institutionen befinder sig i en 'negativ spiral', hvor det pædagogiske arbejde kommer til at handle om at fastholde magten (Hansen og Zobbe 2006:154). Man kan godt forestille sig, at dette kan spille sammen med ungdomskulturen på et givet tidspunkt. Forskning tyder på, at ungdomskulturen formes af institutionskulturen, men det er naturligvis vigtigt at undersøge, om det i alle tilfælde er gældende, eller om visse ungegrupper (evt. sammensætningen af dem) eller bestemte forhold hos de unge øger sandsynligheden for negative spiraler. F.eks. påpeger Hansen og Zobbe, at nogle unge vurderer, at konfliktniveauet optrappes, når der mangler hash på afdelingen (Ibid:136). Det forudsætter jo, at der er tale om en ungegruppe, der ryger hash men også, at der er en kultur på institutionen, der gør at de unge er villige til at risikere indsmugling af hash.

Hvis en institution befinder sig i en negativ spiral, kan de ansatte komme til at "slås" med de unge om, hvem der har magten, og det kan tage energien og fokus fra det pædagogiske arbejde. Om dette skriver Hansen og Zobbe:

"Afdelingerne råder over mange magtmidler både direkte synlige som mere usynlige. Uanset afdelingernes holdninger til magtudøvelse er meget forskellig, er magtudøvelse en del af opgaven og udspiller sig i hverdagen på forskellige måder. De unges strategier er i nogle situationer udtryk for (skin)tilpasning, men kan også komme til udtryk som individuel eller kollektiv 'modmagt' vendt mod personalet. I en nyere undersøgelse af bl.a. dette forhold på de sikrede afdelinger, er følgende eksempler på modmagt identificeret: Afvisning af personalet, hårdt sprog og verbale trusler, vold og udadreagerende adfærd, tilbagetrækning, 'at følge med flokken' og forhandling og plageri [ff: Krog 2005]. Her kan der blandt andet henvises til Tore Andreassen [ff: 2003], som påpeger, at kontakt med andre unge med samme problemer er en af de største risikofaktorer ved institutionsanbringelser" (Hansen og Zobbe 2006: 100)

Citatet angiver, at institutionskulturen, ungdomskulturen, den pædagogiske kultur og en eventuel negativ spiral kan komme til udtryk i de unges adfærd. Hyppig brug af sanktioner kan være de ansattes 'modmagt'. Hvis en institution befinder sig i en negativ spiral i en periode, kan man formode, at det har betydning for kontakten mellem de unge og personalet, således at der sker en optrapning af negative kontakter og følelser.

Flere undersøgelser tyder på, at relationen mellem unge og personalet har en betydning for forekomsten af flugt fra institutionen (Sinclair og Gibbs 1998, Biehal og Wade 2000, Whittaker et al.) 1998 i Andreassen 2003:224, 229). Flugt kan på de sikrede institutioner have en voldsom karakter, fordi det kan ske ved brug af trusler overfor de ansatte. Der er i Hansens og Zobbes undersøgelse indikationer på, at hvis det sker, er der sandsynlighed for, at det er sammenfaldende med recidiv. På basis af oplysninger fra kriminalregisteret er 10 unge (ud af ca. 200) recidiveret under opholdet på sikret institution, og flugten var i 7 af tilfældene sket med trusler eller vold (Hansen og Zobbe 2006: 145). Negative spiraler behøver ikke at føre til så drastiske hændelser. Det kan også betyde, at de unge f.eks. ikke ser de voksne som rollemodeller eller omsorgspersoner, de kan have tillid til, og i højere grad er tilbøjelige til at skabe en subkultur, hvor det f.eks. handler om at være sej fremfor sårbar, hvor det i mindre grad er tilladt at søge kontakt til de voksne eller at søge de voksnes anerkendelse (Ibid: 94), og hvor der i højere grad er fokus på kriminelle erfaringer. Dette kan føre til en fastholdelse af en kriminel identitet eller en oplæring blandt de unge til kriminalitet (Jf. Levin 1998 i Egelund og Hestbæk 2003: 107). En sådan negativ ungdomskultur kan ifølge arbejdsgruppen komme til udtryk i sprog (aggressivt, truende, voldeligt, vredt) og i beklædning og attituder.

På den anden side kan man også formode, at der er perioder, hvor institutionen såvel som de individuelle forløb er i en positiv spiral. I arbejdsgruppen lagde man vægt på, at der også kan være et sprog, der er venligt, kontaktskabende og imødekommende. Som Hansen og Zobbe peger på, så kan de unge også dele oplevelser, udvise empati og være hjælpsomme overfor hinanden (Hansen og Zobbe 2006: 95). De unge kan opleve det som positivt at være sammen med andre unge på egen alder, der er i samme situation eller har samme slags problemer som dem selv, og kan være optaget af at bevare en god stemning på institutionen. Nogle unge oplever det f.eks. som negativt, hvis en rolig og ikke-konfliktfyldt hverdag bliver forstyrret af, at en ny kommer ind (Ibid: 91). En positiv ungdomskultur betyder dog ikke nødvendigvis, at de unges relationer er varme venskaber. Hansen og Zobbe peger på, at de unge opfatter opholdet som en periode i deres liv, at de vurderer, at det tager tid at opbygge rigtige kammeratskaber (en man "holder af"), og at de ikke anser det for sandsynligt, at det sker på de sikrede institutioner. Deres begrundelse er f.eks. at de andre ikke er gode venskaber pga. deres kriminelle erfaringer (Ibid: 93). Dette tyder på, at de unge har en fornemmelse af, at der er forskel på venskaber, og at nogle er mere dybtføjte eller ønskværdige end andre.

4.7 Udslusningen

Ligesom at anbringelsen repræsenterer en forandring og stiller krav til den unge om omstilling, kan (udsigt) til ophør af anbringelsen gøre det samme. På de sikrede institutioner varierer det, hvor lang udslusningen kan være, og hvad den unge udsluses til.

Der findes næsten ingen danske eller nordiske undersøgelser, der specifikt handler om efterværn (Egelund og Hestbæk 2003:228). Flere undersøgelser peger på vigtigheden af efterværn, og at dette tilrettelægges i overensstemmelse med de behov, der identificeres under institutionsopholdet og eventuelt allerede sættes i værk her f.eks. som en del af udslusningen. Det skal ses i lyset af, at undersøgelser peger på, at unge ved anbringelsens afslutning i en alder af 15-17 år sjældent modtager nogen efterværnsindsats, og at der kan være uoverensstemmelser mellem kommuner og institutioner, fordi kommunerne ikke implementerer de efterværnsindsatser, som institutionerne anbefaler. Nogle undersøgelser peger dog også på, at kvaliteten af udslusningsindsatsen på institutionerne er af meget varierende kvalitet, og ikke altid er integreret i den daglige indsats (Nielsen 2001, Stenströms 1998, Bonke og Kofoed 2001, Goble og Lymbery 1984 i Egelund og Hestbæk 2003:237, Hagemann og Olsen 2001:17). Andreassen foreslår, at indsatsen på institutionen orienterer sig mod at styrke den unges færdigheder og evne til at fungere uden for institutionen (Andreassen 2003:321).

Egelund og Hestbæk refererer til Steins (1997) forskningsoversigt over undersøgelser af efterværnsindsatser, der specifikt retter sig mod at vurdere effekten heraf for de unge. Hans resultater samt andre peger på, at følgende forhold er vigtige:

- Indsatser, der satser på at finde hensigtsmæssig bolig til den unge.
- Indsatser, der satser på at udvikle praktiske kompetencer (lifeskills).
- Indsatser, der satser på at styrke skolegang og uddannelse for unge i et stabilt anbringelsesmiljø, der understøtter netop disse elementer. Her peges der i socialfaglig litteratur også på, at det er vigtigt, at uddannelsesplanerne er seriøse og at lokalsamfundet inddrages (Virenfeldt 2001:30)
- Indsatser, der satser på at styrke den unges selvfølelse, mindske isolation og skabe netværk. Sådanne har positive effekter for unge med positiv relation til forældre eller plejeforældre. En del af efterværnsindsatsen består her i at mobilisere den potentielle støtte, der findes i den unges netværk – herunder familien. Her skal det tilføjes, at anden forskning slår fast, at indsatser og aktiviteter, der sigter på at styrke familie og netværk under anbringelsen, har en betydning for, hvordan det går den unge efter udskrivningen. F.eks. har det vist sig, at institutioner, der opfordrer den unge til at opretholde kontakt til familien, viste bedre resultater bl.a. ved, at den unge udviklede en mere positiv identitet og fik konkret mulighed for at få en tryk platform efter opholdet (Maluccio og Fein 1994, Davies et al.) 1998, Sinclair og Gibbs 1998, 1999, Biehal et al. 1995 m.fl. i Andreassen 2003:312). Det regnes derfor for god praksis at involvere familie og netværk i indsatsen. Dertil kommer, at flere undersøgelser tyder på, at negative relationer mellem forældre og den unge er signifikante risikofaktorer for kriminell adfærd hos unge, mens nogle dog også tyder på det modsatte. Det synes afgørende, *hvad* familiearbejdet retter sig mod. Andreassen vurderer, at for at opnå resultater i forhold til særligt kriminelle unge, bør arbejdet rettes mod mestlingsfærdigheder, faste grænser, konsistente konsekvenser af negativ adfærd, bedring af positive samværsformer samt mindskelse af tvangsprægede samværs mønstre (Andreassen 2003:313).

Stein påpeger, at indsatserne skal have en bred 'profil' samtidig med, at de skal rette sig mod de mest påtrængende behov. De skal fokusere på at opnå specifikke mål og engagere og inddrage den unge og dennes behov i processen. Forskning viser, at de unge ofte mangler vejledning for at kunne træffe beslutninger om deres fremtid og liv efter anbringelsen. Efterværnet skal desuden tilrettelægges tværsektorielt (Egelund og Hestbæk 2003:212, 240-242). Hvis ikke udslusningsforløbet er godt og tilpasset den enkelte unge, risikerer den unge at ende i et tomrum (Hagemann og Olsen 2001:17, Virenfeldt 2001:30). Ifølge arbejdsgruppen har det her en væsentlig betydning, hvordan samarbejdet med kommunen er. Deres opfattelse er, at fremtidige mål ofte "holdes hen" fra kommunens side, og de lægger vægt på et aktivt samarbejde med kommunen.

Udover en god efterværnsindsats tyder det på, at det har en betydning for unge, der har været anbragt på sikrede institutioner og deres forældre, at der er en ansat, der "saver" den unge efter udslusningen eller fortsat bakker op omkring den unge (Hansen og

Zobbe 2006:97). Det kan altså have en betydning, at der er en fra institutionen, den unge kan kontakte efter anbringelsen og som den unge har tillid til. Ovenstående kan dog også være en indikator på, at efterværnsindsatsen efter anbringelsen ikke er tilstrækkelig.

Samlet set kan det være relevant at udvikle indikatorer på, hvordan institutionen forholder sig til udslusningen af en ung. Udslusningen kan jf. ovenstående ligge i selve indsatsen. Indsatser rettet mod at foretage en god udslusning skal derfor ses som specifikke indsatser, der retter sig mod at forberede og lette udslusningen fra institutionen for den unge. Indikatorer på, hvordan institutionen forholder sig til en sådan indsats kan for kortere anbringelser dreje sig om, at hjælpe, forberede og motivere den unge til at være uden for institutionen og evt. indgå i en længerevarende indsats. For længerevarende anbringelser kan der være tale om et udslusningsforløb med konkrete indsatser, der skal forbedre den unges handlemuligheder uden for institutionen (Jf. målformulering).

4.8 Resultat

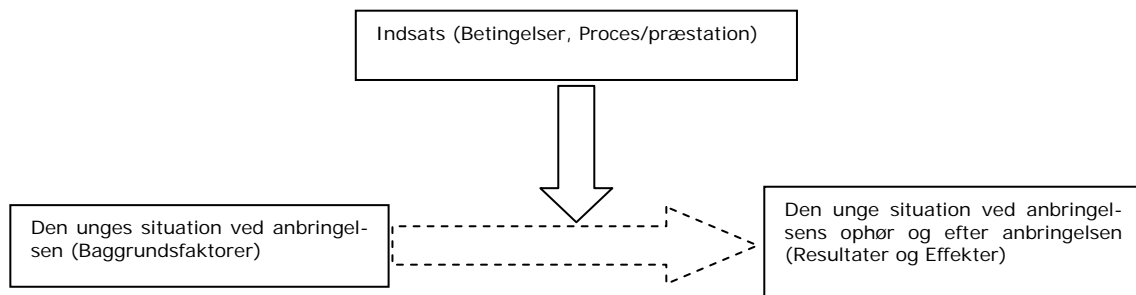
Resultat kan betragtes som forskellen mellem den unges situation ved anbringelsen og ved anbringelsens ophør. Det kan desuden være relevant at inddrage indikatorer på de ansattes og de unges oplevelse af resultat.

Ifølge Hansen og Zobbe giver nogle unge udtryk for, at opholdet lærer dem, at kriminalitet ikke er en hensigtsmæssig strategi. Nogle har lært noget om, hvordan man udfører kriminalitet (!). Nogle har lært at, det kan betale sig at opføre sig ordentligt. Nogle giver udtryk for, at de har lært noget fagligt (bogligt og praktisk) og har fået praktiske færdigheder til at klare sig i hverdagen (vaske op, skifte sengetøj m.m.). Nogle oplever, at opholdet slet ikke har haft en positiv betydning og nærmest har gjort alting værre. Endelig er der nogle unge, der ser opholdet på den sikrede institution som positivt i lyset af, hvordan de havde det før. Opholdet opleves som et afbræk fra en belastet hverdag, som en beskyttelse eller fred for det stressede liv udenfor (Hansen og Zobbe 2006:186-87). Selvom dette skal ses i lyset af, hvordan de havde det før, så tyder det på, at nogle unge oplever, at opholdet har givet dem noget positivt. Hvorvidt dette har betydning på sigt, kan vi ikke vide, men forskning tyder på, at det er vigtigt, at den unge som minimum kan se en mening med anbringelsen. Det kan derfor være relevant at udvikle indikatorer på oplevelsen af *kvaliteten* af og *resultatet* af det samlede ophold set fra de ansattes såvel som de unges eget perspektiv. Med hensyn til indikatorer på resultat kan det være relevant om den unge og de ansatte oplever en eller anden grad af *forbedring*, om den unge har fået *løst nogle problemer* og i hvilken grad, der er sket en *ændring* i den unges måde at tænke, handle og føle på.

5. Programteori og indikatorer

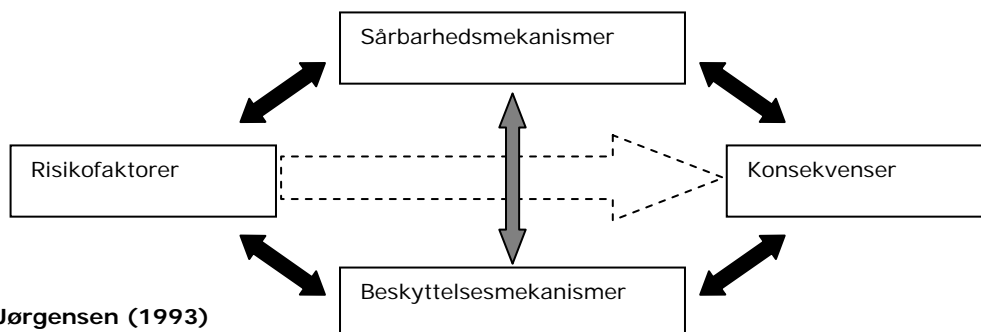
I de foregående afsnit har vi præsenteret og reflekteret over nogle forhold, man kan antage har betydning for indsatsen og dens resultater. Vi har også antydnet nogle mulige sammenhænge mellem disse elementer og nogle mulige relevante indikatorer. I dette afsnit vil vi præcisere de programteoretiske antagelser og de indikatorer, vi antager, kan bidrage til at undersøge disse sammenhænge.

Programteorien tager udgangspunkt i evalueringens fokus, der blev præsenteret i kapitel 3. Her præsenterede vi en model, som angav, hvilke sammenhænge, der er i fokus.

Figur 4. Evalueringens fokus

Vi præsenterede også følgende model samt antagelsen om, at der er en kompleks sammenhæng mellem risikofaktorer, sårbarhedsmekanismer og beskyttelsesmekanismer hos den unge, og at det ikke er entydigt, hvordan indsatsen virker ind på disse.

Figur 5. Jørgensen (1993)

Med udgangspunkt i Rutter og Rutter (1997) kan man antage, at der optræder fire mulige formidlingsmekanismer i psykosociale beskyttende processer: 1) mindskelse af risikoen gennemslagskraft, 2) reduktion af negative kædereaktioner, 3) opbygning og opretholdelse af selvfølelse og egenkompetence, samt 4) åbning for muligheder.

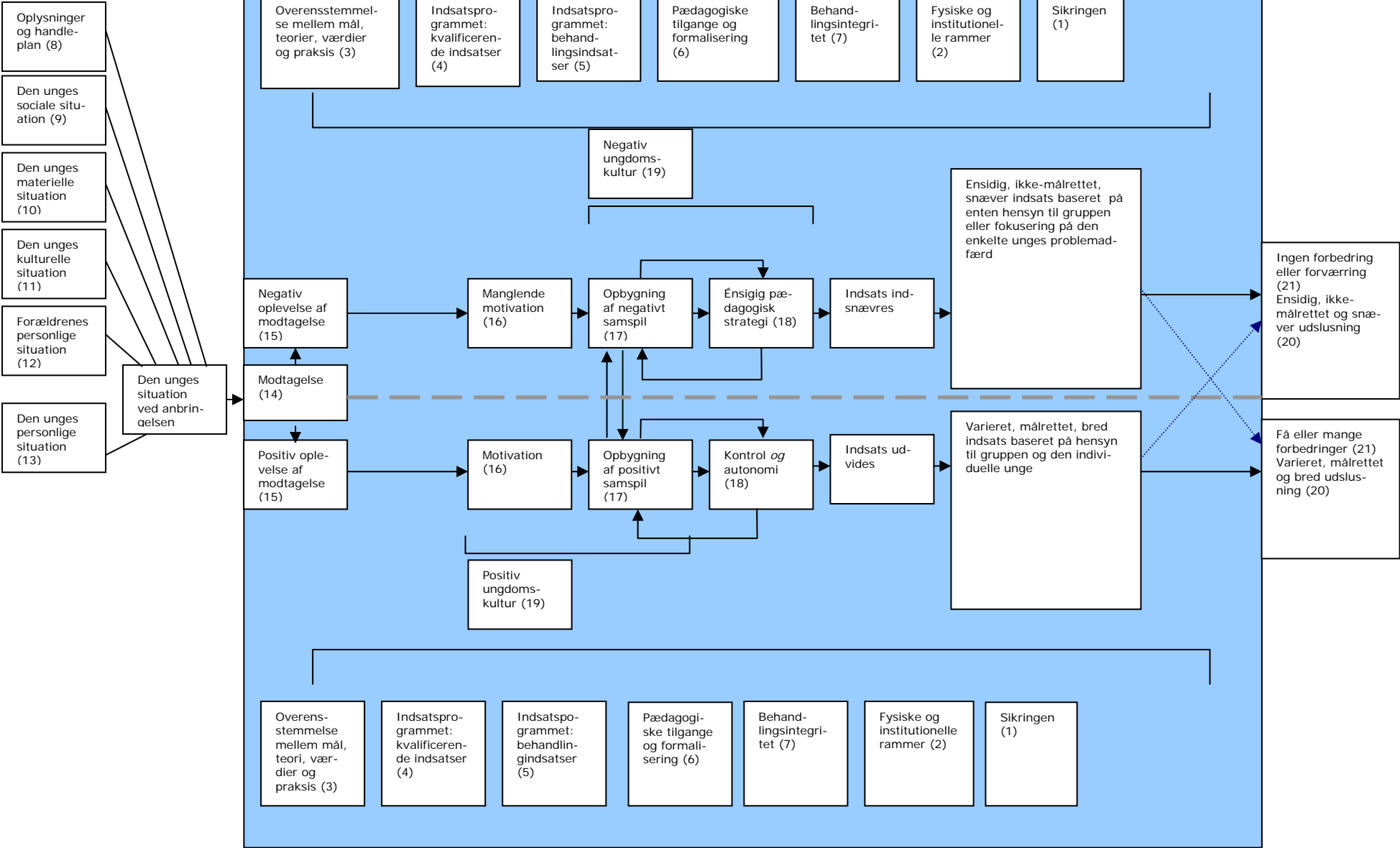
Nedenfor ses en model, der uddyber disse to indledende modeller, og illustrerer det programteoretiske udgangspunkt for evalueringen. Modellen baserer sig på programteoretiske antagelser om forholdet mellem den unges situation ved anbringelsen, indsatsen anbringelse på døgninstitution og resultater. Det er netop kendetegnende for virkningsevalueringen, at den bygger på synlige eksplicite forestillinger om, *hvorfor* og *hvordan* en given indsats virker på en bestemt måde.

Baggrundsfaktorer

Indsats

Proces og Præstation

Resultat

Ovenstående model kan forklares ved følgende antagelser.

- Indsatsen begynder ved modtagelsen af en ung på en sikret institution. Man kan formode, at de unge, der anbringes er forskellige, har forskellige erfaringer, befinder sig i forskellige livssituationer og har forskellige problemer. Deres sociale, materielle, kulturelle og personlige situation kan variere, og det har formodentlig stor betydning for indsatsen og dens mulige resultater. Anbringelsen på en sikret institution repræsenterer en forandring i den unges liv, som stiller *den unge* overfor en ny udfordring. Man kan formode, at måden hvorpå den unge oplever at blive anbragt på en sikret institution, har at gøre med, hvilke udfordringer han/hun ellers har mødt eller står overfor i livet. Udfordringen for *de sikrede institutioner* består i at yde en indsats overfor den unge, der understøtter, påbegynder og potentielt skaber en forbedring i den unges situation (såfremt det skønnes nødvendigt). Dvs. at tilbyde en indsats, der bidrager til at opholdet på en sikret institution så vidt muligt udgør en positiv udviklingsmulighed for den unge. Betingelserne for dette kan være vanskelige. Dette skal ikke mindst ses i lyset af, at anbringelsens varighed varierer meget fra ung til ung, og at anbringelsen foregår under sikrede rammer. Anbringelsestiden kan være for kort til at skabe en egentlig forbedring af den unges situation – en sådan proces kan måske kun påbegyndes – eller den kan være for lang, set i forhold til hensigtsmæssigheden af at opholde sig på en institution, hvor der ikke er mulighed for at færdes frit uden for institutionen. Antagelsen er, at den optimale anbringelsestid for en ung er 2-4 måneder, men dette ændrer ikke ved, at der er en meget stor spredning på de sikrede institutioner når det kommer til, hvor længe de unge er anbragt. Dette er *meget* væsentligt at være opmærksom på. Idealistisk set skal institutionerne være i stand til at tilbyde alle unge, der anbringes en positiv udviklingsmulighed. I praksis kan dette være svært at realisere optimalt under de givne betingelser (jf. desuden "Afgrænsning af mål for indsatsen").
- Når en ung anbringes på en sikret institution har modtagelsen en stor betydning. Det har betydning, om den unge oplever at blive vel modtaget på institution af de ansatte. Man kan formode, at sandsynligheden for, at den unge får en positiv oplevelse af modtagelsen øges, hvis den unge informeres om anbringelsen (årsag, planer for anbringelsen, anbringelsens formodet varighed), hvis den unge sættes ind i og inddrages i planlægningen af hverdagen på institutionen, hvis forældrene inddrages i den unges hverdag på institutionen og hvis en ansat (evt. en kontaktpædagog) er til stede og til rådighed i modtagelsesperioden - både i forhold til, at den unge kan få praktisk hjælp og i forhold til, at der er en mulighed for at den unge kan snakke med en ansat om det, han/hun har behov for. Hvis den unge har en oplevelse af en venlig og engageret modtagelse fra de ansattes side øger det sandsynligheden for, at der kan opbygges relationer præget af tillid frem for mistillid. Når en ung anbringes på en sikret institution, har det stor – og måske endda endnu større - betydning, hvordan den unge oplever at blive modtaget af de andre unge. Her kan det have en betydning, hvordan ungdomskulturen er på institutionen (Jf. senere). Hvis der er en positiv ungdomskultur præget af en venlig, afslappet stemning, hvor de unge også hjælper hinanden, kan man formode, at det betyder, at den unge hurtigere kan slappe af og blive motiveret til at deltage i hverdagslivet på institutionen. Alternativet kan være, at modtagelsen er forbundet med utryghed og stress, trang til at isolere sig eller en oplevelse af at skulle kæmpe 'med' for at være på institutionen. Man kan også formode, at en positiv oplevelse af modtagelsen har betydning for, om den unge kan se en mening med anbringelsen i den betydning, at den unge accepterer, at anbringelsen kan være nødvendig. Hvis den unge kan forstå, hvorfor han/hun er anbragt og accepterer det som et vilkår, er der en øget sandsynlighed for, at den unge er mere motiveret for at deltage positivt i institutionslivet og tage imod de indsatser, som institutionen kan tilbyde. Dette er en forudsætning for, at den unge så vidt muligt får et positivt hverdagsliv på institution. Omvendt kan manglende forståelse for og accept af anbringelsen føre til, at den unge i mindre grad oplever sig som motiveret for

at deltage i institutionslivet og de indsatser, der tilbydes og eventuelt direkte eller indirekte gør modstand.

- Jo mere motiveret en ung er for at være på institutionen (kan se en mening med det) des større sandsynlighed er der for, at der i indsatsen sker en opbygning af positive relationer og et positivt samspil mellem den voksne og den unge, og mellem den unge og de andre unge. Et positivt samspil er ikke ensbetydende med fravær af konflikter, men konflikter bidrager overvejende til at styrke positive relationer. Man kan antage, at en gradvis opbygning af et positivt samspil fører til en øget gensidig tillid og anerkendelse. Jo mere positivt samspil, des større sandsynlighed er der for, at de pædagogiske strategier kan varieres. F.eks. at det er muligt at give en indsats, der både opretholder et hensyn til kontrol og den unges autonomi eller en indsats, der både tager hensyn til en voksenstyret struktureret fælles hverdag og den unges individuelle behov. Omvendt kan negative relationer føre til et negativt og konfliktfyldt samspil, der producerer gensidig mistillid, manglende anerkendelse eller afmagt. Her kan man formode, at dette øger sandsynligheden for, at der i indsatsen udvikles en mere ensidig pædagogisk strategi. F.eks. at der ensidigt fokuseres på kontrol.
- En selvstændig faktor er ungdomskulturen på institutionen både set i relation til motivation og det samspil, der opstår. Man kan formode, at unge søger tilhør til og anerkendelse fra andre unge, og at tilhør til jævnaldrende har en særskilt betydning, der ikke nødvendigvis kan kompenseres af en voksen. I en institution, hvor der overvejende er en positiv ungdomskultur, kan man formode, at sandsynligheden for motivation, opbygning af positivt samspil, positive relationer og varierede pædagogiske strategier øges. Omvendt vil en negativ ungdomskultur præget af asocial adfærd og modstand mod de voksne og deres indsats virke modsat (dem-os-kultur), og kan føre til en ensidig pædagogisk strategi. Her er det vigtigt at bemærke, at ungdomskulturen på en institution ser ud til at være afhængig af, hvordan institutionskulturen og den pædagogiske kultur er (Jf. senere)
- Ovenstående antagelser i form af positive 'cirkler' øger sandsynligheden for, at indsatsen bliver varieret, målrettet og bred. Med en varieret indsats menes en indsats, der omfatter mange elementer fra almene kvalificerende indsatser (fritids-, skole-, værkstedstilbud) til behandlingsindsatser. Med målrettet indsats menes en indsats, der specifikt retter sig mod at løse den unges problemer f.eks. problemer med voldelig udadreagerende adfærd. Med bred indsats menes en indsats, der så vidt muligt forsøger at inddrage den unges netværk (forældre, familie, venner). Man kan formode, at ovenstående også øger sandsynligheden for, at det bliver muligt at tage hensyn til ikke blot gruppen men også den individuelle unges behov i indsatsen f.eks. ved, at den unge kan være medbestemmende i en række forhold i hverdagen og i indsatsen. I modsat tilfælde, er der sandsynlighed for, at indsatsen bliver mere ensidig, mindre målrettet og mindre bred, og at hensynet til gruppen overskygger hensynet til den enkelte unge og/eller at der fokuseres ensidigt på den enkelte unges problemadfærd som en hindring for f.eks. medbestemmelse.
- Hvis det er muligt at realisere en så varieret, målrettet og bred indsats som muligt, hvor der er fokus på såvel kollektive som individuelle behov, er der en øget sandsynlighed for, at der kan påbegyndes eller skabes en egentlig forandring af den unges situation til det bedre. Man kan formode at opbygningen af positive samspilscirkler og en varieret, målrettet og bred indsats, kan give anledning til positive forventninger hos de ansatte og den unge selv. Dette kan betyde, at de ansatte såvel som de unge selv ændrer fokus fra kortsigtede mål til mere langsigtede mål.
- Hvis der sker en forandring i fokus fra kortsigtede til mere langsigtede mål, er der en øget sandsynlighed for, at man i indsatsen kan tilbyde en mere varieret, målrettet og bred udslusning. Dvs. at der i udslusningen iværksættes forskellige indsatser for at forberede den unge på udflytningen, at den unge målrettet forberedes på de udfor-

dringer, som følger efter anbringelsen, og at udslusningen bredt inddrager ikke blot den unge men også den unges (fremtidige) sociale netværk. Modsat kan man formode, at udslusningen får en mere ensidig, ikke-måltrettet og snæver karakter. Her skal det bemærkes, at de sikrede institutioner ikke altid ved, hvornår anbringelsen ophører, og ikke altid kender og derfor kan samarbejde med de personer eller institutioner, som kommer til at være en del af den unges liv efter anbringelsen. Under disse betingelser kan det være svært at forberede udslusningen, og man kan formode, at denne betingelse kan betyde, at udslusningen får en mere ad-hoc-præget karakter, hvor det er svært at skabe variation, måltrettethed og bredde i indsatsen.

- Ovenstående elementer og grænserne for, hvornår en indsats bidrager til positive eller negative processer, der i sidste ende kan påvirke den unges situation og problemer (beskyttende mekanismer og sårbarhedsmekanismer), kan tænkes at afhænge af nogle generelle betingelser i indsatsen. Man kan sige, at en institutions 'tolerancetærskel' overfor f.eks. manglende motivation hos den unge, negative relationer mellem den unge og de voksne (mange konflikter) og negative ungdomskulturer, der gør modstand mod de voksne, kan variere. Her kan man formode, at en institution, der søger at forankre sin indsats i en eller flere teorier, der baserer sin indsats på en varieret og bred vifte af almene kvalificerende indsatser, tilbyder en bred vifte af målrettede behandlingsindsatser, der søger at opretholde en høj behandlingsintegritet (f.eks. gennem supervision, fælles planlægning, evaluering, uddannelse, erfaringsudveksling m.m.), er i stand til *via refleksion* over indsatsen at opretholde en øget tolerancetærskel overfor 'skuffelser' med hensyn til indsatsens virkninger og potentielt være i stand til løbende at justere eller egentligt ændre indsatsen, såfremt det viser sig, at det, der hidtil er gjort, ikke virker eller vækker modstand hos den unge. Man kan her formode, at en indsats, der formår at skabe en balance mellem kollektivt forankrede mål og retningslinjer og individuelle kompetencer og perspektiver på den unge, er i stand til at oppebære en organisations- og personalekultur, hvor det er muligt dels at træffe målrettede beslutninger for indsatsen, dels at diskutere og reflektere over alternativer.

Det kan vise sig, at ovenstående antagelser ikke giver en tilstrækkelig forklaring på indsatsens resultater. F.eks. kan der være tilfælde, hvor det tyder på, at der er gennemført en varieret, måltrettet og bred indsats, men hvor den unges situation er blevet forværret under indsatsen. I det tilfælde kan forklaringen være, at der er forhold i indsatsen, programteorien ikke tager højde for. En forklaring kan også være, at der er forhold, indsatsen ikke har taget højde for, eller som det ikke i indsatsen er muligt at tage højde for eller at gøre noget ved. Et af de forhold, som kan have en betydning, er selve anbringelsesformen, dvs. anbringelse under sikrede rammer. Selvom det er institutionens opgave både at fastholde og hjælpe de unge, og selvom man yder en indsats, så er det ikke sikkert, at hjælpsom hjælp i alle tilfælde er muligt at realisere samtidig med, at kravet om sikring opretholdes. De unge kan f.eks. have forskellige oplevelser af og reaktioner på at blive anbragt i en sikret institution, hvor de er isolerede fra omverdenen og tvunget til at indgå i ikke-selvvalgte relationer. Et andet forhold, som måske er forbundet med dette, er, at de unge er forskellige, befinder sig i forskellige livssituationer og har forskellige problemer. Det kan være vanskeligt at gøre noget ved hele den unges livssituation, specielt hvis anbringelsen er kortvarig, og det kan være vanskeligt for institutionen at få kendskab til alle aspekter af den unges situation og problemer. Forklaringen på negative resultater kan også findes her. Følgende antagelser kan i den sammenhæng være relevante:

- Jo hurtigere institutionen opnår et godt kendskab til den unges situation og problemer, formålet med anbringelsen og den konkrete hjælp, den unge har behov for, des større sandsynlighed er der for, at indsatsen kan understøtte den unges udvikling og at der potentielt kan påbegyndes eller skabes en forbedring. Her kan man have en formodning om, at hvis institutionen orienteres af sagsbehandleren, hvis handleplaner er tilgængelige og opleves som havende en god kvalitet med hensyn til beskrivel-

sen af den unges situation og problemer, formålet med anbringelsen og den konkrete hjælp, den unge har behov for, så øges sandsynligheden for en god indsats. Omvendt kan en manglende orientering og en ringe kvalitet i beskrivelserne af den unges situation og problemer samt forventningerne til indsatsen, mindske sandsynligheden for og/eller potentielt forsinke en hensigtsmæssig indsats. Her er det dog vigtigt at bemærke, at det har betydning, hvordan institutionen selv bidrager til at skaffe sig viden om den unge enten fra den unge selv, den unges forældre, netværk eller andre aktører omkring den unge.

- Man kan formode, at en del unge på de sikrede institutioner er belastede socialt, materielt, kulturelt og personligt. En indsats, der alene retter sig mod den unges risikoadfærd (f.eks. kriminalitet) og ikke i et eller andet omfang forsøger at reducere negative kædevirkninger og at opbygge den unges selvfølelse, kompetencer og handlemuligheder ved at åbne for alternativer, mindsker sandsynligheden for positive resultater af indsatsen. Jo flere dimensioner i den unges liv, indsatsen er i stand til at inddrage, des større sandsynlighed er der for positive resultater. Her er det dog vigtigt at bemærke, at der kan være forhold vedrørende den unge, som ikke er kendt af *no-gen*, og som man, inden for rammerne af indsatsen, har begrænset mulighed for at få viden om og at gøre noget ved.
- Man kan formode, at relationerne mellem den unge og hans/hendes forældre og familienetværk har en betydning. På de sikrede institutioner er der, i kraft af sikringen og evt. den fysiske afstand, begrænsninger med hensyn til, hvordan man kan arbejde med den unges familie eller netværk. Anbringelsen kan alene i kraft af dette medføre en ændring eller skabe et brud i relationen mellem den unge og dennes forældre og familienetværk, som det kan være svært at kompensere for indsatsmæssigt. Dertil kommer, at det tyder på, at en del af de unge har forældre, der er belastet af problemer, der kan bevirke, at der fra deres side ikke er overskud til at støtte den unge f.eks. bruge besøgstider, skrive breve osv.
- Man kan formode, at relationerne til de andre unge har en betydning. De unge kan have forskellige erfaringer med kammeratskaber. Selvom de unge ikke nødvendigvis får tætte venskaber under opholdet, så kan muligheden for at deltage i et positivt fællesskab øge sandsynligheden for positive resultater. De unge kan opleve at blive bekræftet og anerkendt socialt. Omvendt kan man antage, at der er unge, som af forskellige grunde og uafhængigt af indsatsen, ikke formår at indgå i det sociale liv, som institutionen kan tilbyde, og hvor indsatsens eventuelle korte varighed begrænser, hvordan man kan arbejde for at ændre dette. Den unges sociale, psykiske og/eller funktionelle ressourcer kombineret med anbringelsens varighed kan have betydning for, hvad der er muligt at opnå.
- Man kan formode, at den unges anbringelseshistorie har betydning. Noget tyder på, at kombinationen af tidlig anbringelse (småbarn), hyppige skift i opholdssted samt tvangsanbringelser øger sandsynligheden for, at den unge har negative (anbringelses)erfaringer og en negativ oplevelse af egen situation. Her bliver det afgørende om indsatsen kan bidrage til, at den unge får positive forventninger til indsatsen og til fremtiden. Men man kan formode, at der er unge, der har så negative erfaringer, at det ikke er muligt at ændre dem til noget entydigt positivt inden for rammerne af indsatsen.

Det er vigtigt at bemærke, at ovenstående antagelser netop er formodninger. De indfanger ikke nødvendigvis alle aspekter af indsatsen og kan ikke nødvendigvis tilbyde en tilstrækkelig entydig forklaring på, hvorfor indsatsen virker på en bestemt måde. Resultater, der afviger fra ovenstående antagelser, repræsenterer imidlertid også en form for viden. Dette kan f.eks. være en viden om, at det man antog, var afgørende, ikke har den forventede betydning.

5.1 Indikatorer

Ovenstående programteoretiske antagelser er søgt operationaliseret til indikatorer, der præsenteres i skemaet nedenfor. Den venstre kolonne betegner områder for udvikling af indikatorer. De enkelte rækker i denne kolonne refererer til boksene i modellen over programteorien med et nummer. I højre kolonne er indikatorerne beskrevet. I skemaet er det desuden markeret, hvilke dimensioner, de forskellige indikatorer relaterer sig til:

G: Indikator på generelle betingelser i indsatsen
 I: Indikator på individuelle betingelser i indsatsen
 O: Organisatorisk kvalitet
 F: Faglig kvalitet
 B: Brugeroplevelse kvalitet

I forhold til resultater af indsatsen, anvendes indikatorer på den unges situation ved anbringelsen også som resultatindikatorer. Desuden er der lavet specielle indikatorer på resultat, som står nederst i skemaet.

Indsatsen anbringelse på institution	Indikatorer
Sikringen (1)	1: Typer sikringsformer (G)(O) 2: Anvendelse af sikringsformer (rutinemæssigt/individuel) (G)(I)(F)(O) 3: Anvendelse af udgang (G)(I)(F)(O) 4: Oplevelse af sikringsformer (typer og anvendelse) (B)
Fysiske og institutionelle rammer (2)	1: Normering (total antal sikrede pladser) (G) (O) 2: Institutionsstruktur (sikrede/åbne afdelinger/specialafdelinger til særlige målgrupper) (G)(O) 3: driftsbudget (G)(O) 4: Stillingsnormering (G)(O) 5: Antal m2 inde/ude på hver lukket afdeling på den sikrede institution (G)(O) 6: Fysiske omgivelser (by/land) (G)(O) 7: Antal rum fordelt på funktioner (G)(O) 8: Oplevelse af de fysiske omgivelser (F)(B) 9: Den unges private rum (værelse, bad, toilet) (G)(O)(B)
Teoretisk forankring, værdier og kompetencer (3)	1: Personalets uddannelse (G)(O)(B) 2: Særlige viden og erfaring (G)(O)(B) 3: Teoretisk tilgang (G)(F)(B) 4: Værdier (G)(F)(B) 5: Personlige kompetencer, der forventes (G)(F)(B)
Almene kvalificerende indsatser (4)	1: Teknologi og underholdning til rådighed (G)(F)(I)(B) 2: Fritidsaktiviteter der tilbydes (typer, sociale/individuelle) (G)(F)(I)(B) 3: Praktiske opgaver (typer) (G)(F)(I)(B) 4: Hyppighed i gennemførelsen af praktiske opgaver (I)(F)(B) 5: Regler for opførsel (typer f.eks. overholdelse af mødetidspunkter, hygiejne, sprog, "spise ordentligt") (I)(F)(B) 6: Skoletilbud på institutionen (type og indhold, obligatorisk/frivillig) (G)(F)(I)(B) 7: Ansvar for skoletilbud (intern/ekstern medarbejder) (G)(F)(I) 8: Hyppighed i møder vedrørende skolegang (G)(F)(I)(B) 9: Samarbejde med ekstern skole om gennemførelse af undervisning (G)(F)(I) 10: Lektier (krav om at lave lektier og hvordan lektiehjælp tilbydes) (G)(F)(I)(B) 11: Værkstedstilbud (G)(F)(B) (Type, indhold, obligatorisk/frivillig) (I)(B) 12: Adgang til indflydelse (G)(I)(F)(B) 13: Regler (G)(I)(F)(B)

Kapitel 5 – Programteori og indikatorer

	14: Grad af indflydelse på en række forhold i hverdagen (G)(F)(I)(B) 15: Den unges egen tid (arbejdstid/fritid – styret/selvforvaltet) (G)(I)(F)(B)
Behandlingsindsatser (5)	1: Typer behandlingsindsatser rettet mod den unge, gruppen af unge, den unges netværk (G)(F) 2: Hyppighed i gennemførelse (I)(F)(B) 3: Specialviden og erfaringer hos ansatte (G)(F) 4: Brug af eksterne rådgivere (G)(I)(O)(F) 5: Brug af eksterne behandlere (G)(I)(O)(F)
Metoder til behandling og udredning (6)	1: Specialisering i hht. særlige problemer (G)(F)(I) 2: Pædagogisk tilgang i indsatsen (G)(F)(I)(B) Kontrol/autonomi Færdigheder/følelsesmæssig udvikling Fælles voksenstyret hverdag/individuelle behov Fokus på ydre (adfærd)/indre (følelser) 3: Grad af metodeformalisering (G)(F)(I)(B) 4: Belønnings- og sanktionsformer i hht. deltagelse i fritidstilbud, praktiske opgaver, opførsel, skole, værkstedstilbud, social adfærd i samspillet 5: Pædagogisk tilgang i forhold til at skaffe sig viden om den unge (herunder samarbejde med andre aktører) (G)(F)(I)(B) 6: Grad af formalisering af pædagogisk tilgang i observation/udredning 7: Anvendelse af standardiserede tests (G)(F)(I) 8: Metoder til modtagelse af den unge og grad af formalisering (G)(F) 9: Metoder til udslusning af den unge og grad af formalisering (G)(F) 10: Tildeling af kontaktpædagog/primærpædagog (G)(I)(F)
Behandlingsintegritet (7)	1: Hyppighed i gennemførelsen af kollegial supervision, fælles planlægning af arbejdet, fælles evaluering af arbejdet og ekstern supervision (G)(F)(I)(B) 2: Hyppighed i gennemførelsen af fælles uddannelse, individuel uddannelse, erfaringsudveksling med andre institutioner (G)(F) 3: Deltagelse i metodeudvikling og/eller evalueringsprojekter i samarbejde med eksterne (G)(F) 4: Skriftlig manual, håndbog eller vejledning om arbejdet (G)(F) 5: Systematisk mundtlig formidling (pædagogiske seminarer, undervisning, sidemandsoplæring). (G)(F) 6: Sygefravær (G)(F)(B) 7: Arbejdsskader (G)(F) 8: Personaleudskiftning (G)(F)
Modtagelsen af den enkelte unge (14)	1: Akut/planlagt modtagelse (I) (O) 2: Hvad kontaktpædagogen har talt med den unge om siden anbringelsen (I)(F)(B) 3: Hvad kontaktpædagogen har lavet med eller i forhold til den unge siden anbringelsen (I)(F)(B)
Positiv/negativ oplevelse af modtagelse (15)	1: Kvaliteten af modtagelsen fra voksne (B)(F) 2: Kvaliteten af modtagelsen fra unge (B)(F) 3: Oplevelsen i hht. 14 (B)
Motivation (16)	1: Den unges oplevelse af at skulle bo på institutionen (I)(F)(B) 2: Den unges humør (aktivitetsniveau/deltagelse, vrede, godt humør, ked af det etc.) (I)(B)(F)
Pædagogisk strategi (17)	1: Mest kendetegnende for den unges behov (I)(F)(B) 2: Mest kendetegnende for arbejdet med den unge (I)(F)(B)
Samspillet mellem voksne og unge (18)	1: Tid sammen med voksen (G)(I)(F)(B) 2: Oplevelse af praktiseret omsorg (I)(B)(F) 3: Oplevelse af samvær (I)(B)(F) 4: Hyppighed med hensyn til at deltage i den unges hverdag (vækning, spise morgenmad, snakke efter skoletid/arbejde, lave mad og spise sammen, lave noget om aftenen, sige godnat (I)(F)(B) 5: Oplevelse af relation pædagoger/ung (I)(F)(B) 6: Oplevelse af at kunne tale sammen om næsten alt, at være der når der er behov (pædagog/ung) (I)(F)(B) 7: Oplevelse af relation unge/ung (I)(F)(B)

	8: Anvendelse af sanktioner samt årsager (I)(F)(B) 9: Anvendelse af fysisk magt (I)(F) 10: Forsøg på at stikke af (antal gange, årsager, hvor lang tid) (I)(F)(B) 11: Den unges lyst til at stikke af (I)(B)
Ungdomskultur (19)	1: Oplevelsen af de unges "attituder" – (sprog, påklædning, kropssprog = afslappet, venlig versus hårdt/at være sej/aggressiv) (I)(F)(B) 2: Oplevelse af positivt socialt samvær, hjælpsomhed, støtte, og gode stemninger (I)(F)(B) 3: Hyppighed af konflikter, mobning og chikane, aggressiv adfærd mellem unge og mellem unge/voksne, kollektive regelbrud, tyveri og hærværk på institutionen (I)(F)(B)
Udslusning (20)	1: Måltrettet indsats vedrørende den unges fremtid (G)(F)(I)(B) 2: Indhold (G) (F)(I)(B) 3: Anvendelse af udgang under udslusning (G)(I)(F) 4: Inddragelse af andre aktører samt hvordan (G)(F)(I) (kommunen, forældre/netværk) 5: Hvad der er talt med den unge om ved flytningen (I)(F)(B) 6: Hvad der er lavet sammen med den unge eller i forhold til den unge ved flytningen (I)(F)(B) 7: Hvor den unge skal hen efter anbringelsen (F)(I)(B) 8: Årsag til flytning (F)(I)(BG) 9: Oplevelser af beslutningen om flytning (F)(I)(B) 10: Akut/planlagt udslusning (I)(O)
Oplevet resultat (21)	1: Kvaliteten af den unges ophold (I)(F)(B) 2: Resultatet af den unges ophold (I)(F) (B) 3: Graden af forbedring af den unges situation (I) (F) (B) 4: Særlige begivenheder af betydning for indsatsen (I) (F) (B) 5: Oplevelse af at få løst nogle problemer (I)(F)(B) 6: Oplevelse af at tænke, handle og føle anderledes (I)(F)(B) 7: Varighed af anbringelsen (I)(O) 8: Oplevelse af varighed (I)(B)(F)

6 Den unges situation efter anbringelsen

Når en ung udskrives fra en sikret institution, sker der en ændring i den unges liv. Den unge skifter opholdssted og miljø. Uanset hvor den unge skal hen, vil den unge ikke mere være under daglig 'påvirkning' af institutionens indsats og vil leve under andre betingelser. Fastholdelse og hjælp fra den sikrede institutions side ophører. Man kan sige, at når den unge udskrives, er han/hun ikke mere inden for institutionens rækkevidde.

Efter udskrivningen kan der være mange andre forhold end indsatsen, der kan have betydning for, hvordan det går den unge på sigt. Derfor skal man være meget varsom med f.eks. at konkludere, at en indsats har langsigtede virkninger eller "effekter". Det gælder uanset, om det går den unge bedre eller dårligere på sigt. Varsomheden er nødvendig, fordi det ikke er muligt at kontrollere for alle de forhold, der kan have betydning for, hvordan det går den unge.

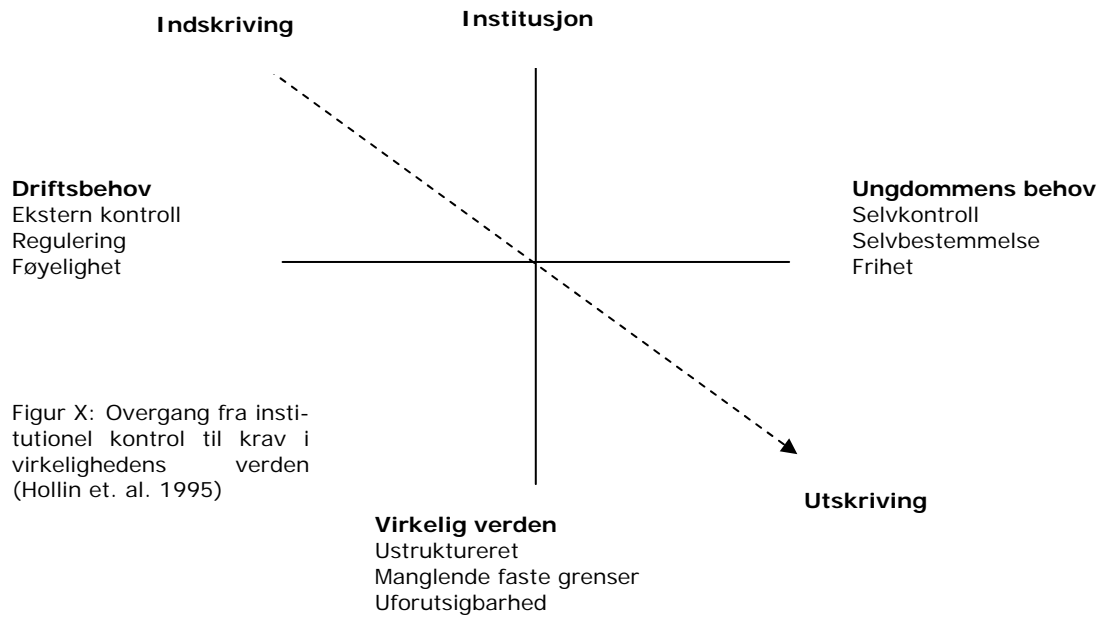
Af den grund forekommer det hensigtsmæssigt at skelne mellem resultat af indsatsen og så, hvordan det går den unge på sigt og at præcisere, hvad der egentligt menes, hvis når vi taler om "effekt". I dette kapitel vil vi først diskutere og præcisere dette. Dernæst vil vi formidle viden om, hvordan det går anbragte samt unge anbragte på sikrede institutioner efter anbringelsen. I forbindelse med dette vil vi også diskutere termen 'den kriminelle karriere'.

6.1 Afgrænsninger: Resultat, viden om den unge og effekt

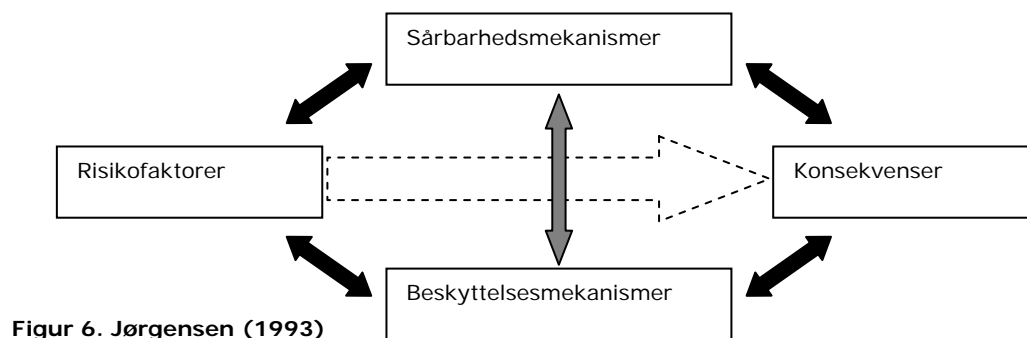
Det er alment anerkendt, at anbringelse på institution har en vigtig betydning men også, at effekterne af et ophold på en institution bliver svagere, når anbringelsen ophører, og den unge vender tilbage til samfundet udenfor. Forskning tyder på, at til og med markante forbedringer under anbringelsen ikke består, hvis de unge vender tilbage til det samme miljø, som de befandt sig i, før de blev anbragt: Det, der sker i indsatsen, herunder resultater af indsatsen, forudsiger dermed ikke, hvordan det går den unge (Jf. Rutter og Giller 1984, 1998 i Andreassen 2003: 305).

Set i det lys kan det være problematisk at gå ud fra, at indsatsen og de resultater, der opnås under anbringelsen, udgør en direkte og en *eneste* årsag til, hvordan det går den unge på sigt. Eller sagt med andre ord: man kan ikke automatisk drage en lineær kausalslutning og sige, at fordi det går de unge bedre eller værre efter anbringelsen, så skyldes det indsatsen. For arbejdsgruppen var det vigtigt, at denne refleksion kom til at danne udgangspunkt for SIP-sikret. Man stillede sig kritisk overfor og bekymrede sig for, om man i analysen af fremtidige data, ville foretage en simpel slutning fra f.eks. de unges recidiv og så til indsatsens kvalitet.

Andreassen refererer til en model af Hollin et al (1995), der giver et bud på, hvad der kendetegner forskellen mellem og overgangen fra institution til samfundet. Modellens styrke er, at den tvinger til refleksion over forskellen mellem at være på og uden for institutionen, og til refleksion over, hvad der skal til på institutionen *og* uden for institutionen, hvis den unge skal mestre overgangen til og selve livet uden for institutionen. Modellen ser sådan ud:

I SIP-sikret antager vi ikke, at indsatsen udgør en direkte og eneste årsag til, hvordan det går den unge. I stedet formoder vi, at indsatsen kan udgøre et betydningsfuldt element i den unges liv. Eller sagt med andre ord: Det kan have en betydning, at blive anbragt på en sikret institution. Når det kommer til, hvordan det går den unge, så formoder vi, at det at have været anbragt på en sikret institution og at have modtaget en særlig indsats, kan indgå som et led i en kæde af elementer, der *tilsammen* har betydning for, hvordan det går den unge. Her kan det være væsentligt at huske på følgende model:

Hvis man 'oversætter' tankegangen i modellen til SIP-sikret, så kan man have en formodning om, at indsatsen og de opnåede resultater kan bidrage til at igangsætte beskyttelses- såvel som sårbarhedsmekanismer, der har betydning for den unges liv.

Forskning tyder på, at anbringelse kan være en selvstændig risikofaktor, og at jo mere gennemgribende indsatser, anbragte får, jo dårligere klarer de sig ved opfølgninger (Jf. Christoffersen (1999) i Egelund og Hestbæk 2003:82-90). Hvad der menes med "gennemgribende" er dog ikke tydeligt. Ud fra en umiddelbar betragtning, kan man formode, at en anbringelse på sikret institution, har en gennemgribende karakter, fordi sikringen indskrænker den unges handlemuligheder. Men om dette så betyder, at anbringelse på sikret institution igangsætter sårbarhedsmekanismer, kan man ikke på forhånd vide. Man kan formode, at meget afhænger af, om indsatsen, på trods af sikringen kan igangsætte beskyttelsesmekanismer. Man kan også formode, at dette er meget afhængigt af, hvem den unge er. Endelig kan man formode, at der efter anbringelsens ophør kan være forhold uden for indsatsen, der kan igangsætte såvel beskyttelses- som sårbarhedsmekanismer.

kanismer. Derfor er det også vigtigt, at der afgrænses og udvikles indikatorer på forhold uden for indsatsen, der kan have betydning i den unges liv.

Hvis man tager ovenstående som sit udgangspunkt, så fokuserer man ikke kun på effekter som en form for output, men på, hvordan og hvorfor en ungs liv former og udvikler sig på en bestemt måde, og på hvilke forudsætninger man kan sige, at indsatsen har haft en betydning – positiv eller negativ – på denne proces.

I SIP-sikret støtter vi os til den refleksion, og det betyder, at vi skelner mellem resultat af indsatsen, den unges situation efter anbringelsens ophør og begrebet effekt. Måden hvorpå vi skelner og definerer de forskellige elementer er således.

Resultat af indsatsen: Dette svarer til den unges situation ved anbringelsens ophør. Metodisk refererer det til resultatmåling umiddelbart inden, den unge udskrives fra institutionen.

Den unges situation efter anbringelsen: Dette svarer til den viden, vi kan opnå om, hvordan det går den unge. Metodisk refererer det til opfølgingsmåling(er) med bestemte intervaller.

Effekt: Begrebet effekt anvendes som analytisk og metodisk begreb. Vi taler alene om effekt af indsatsen, når der kan fastslås en *sandsynlighed* for, at indsatsen som et led i en kæde af elementer, har udgjort et betydningsfuldt element i den unges liv – både i negativ og positiv forstand. Denne sandsynlighed er betinget af, at der er en signifikant sammenhæng mellem indsatsens resultater og den unges situation efter anbringelsens ophør, *og* at der kan påvises en sandsynlighed for, at dette 1) kan relateres til betingelser i indsatsen, dvs. måden hvorpå indsatsen er gennemført, og 2) kan relateres til en særlig gruppe unge, hvis situation er sammenlignelig - både når det drejer sig om deres sociale, materielle, kulturelle og personlige situation og når det drejer sig om, hvilke forhold, der har haft betydning for deres situation efter anbringelsen. Ovenstående betyder, at begrebet effekt ikke på simpel vis er lig med viden om, hvordan det går den unge efter anbringelsen. Man kan således ikke på baggrund af viden om, hvordan det går den unge automatisk slutte til kvaliteten af indsatsen. Begrebet effekt kan kun anvendes i den sammenhæng, hvor ovenstående to kriterier er opfyldt og kun med det formål at give et forsigtigt bud på, hvilke indsatser, der ser ud til at virke for hvem. I og med, at effektbegrebet i denne sammenhæng er et udtryk for en sandsynlighed, vil det være en fejlbedømmelse, hvis man går ud fra, at effekt er lig med sikker viden om, hvad der virker for alle unge i alle situationer.

Ovenstående refleksioner er integreret i SIP-sikrets målformulering, hvor der skelnes mellem mål for indsatsen og mål i forhold til den unges situation på sigt. Sidstnævnte er følgende:

- At den unges risikable adfærd aftager
- At den unge opnår deltagelse i, motivation for og evne til at mestre skolegang, uddannelse og/eller et arbejde
- At den unges fysiske og psykiske trivsel forbedres
- At den unges sociale netværk styrkes, så det udgør en ressource for at opretholde en ikke-risikabel adfærd, for fysisk og psykisk trivsel og for at den unge opretholder deltagelse i skole, uddannelse og/eller arbejde (Jf. målformuleringen)

6.2 Den kriminelle karriere?

Opmærksomheden og synet på kriminalitet og den måde, hvorpå samfundet vælger at løse kriminalitetsproblemer, har forandret sig over tid (Jf. Christie 2004). Nogle forskere vurderer, at der i det danske samfund i dag er en større bevågenhed overfor kriminalitet og en tendens til, at der ønskes og foranstalles højere og mere indgribende strafformer. Dette har f.eks. givet anledning til kritik af ungdomssanktionen (Jf. Vestergaard 2001).

I SIP-sikret er det et mål *efter* anbringelsen, at den unges risikable adfærd aftager. Dvs. at det er ønskværdigt, at den unges kriminalitet mindskes og optimalt set ophører.

Britta Kyvsgaard har beskæftiget sig med, hvordan den kriminelle karriere er blevet udforsket og begrebet teoretisk, med det formål at opnå viden om, om det overhovedet er muligt at tale om noget sådant. Grundmaterialet for hendes registerundersøgelse er et udtræk omfattende 387.974 personer med bopæl i Danmark og med dansk cprnummer. fra og med 1.1.1979-31.12.1991. For disse 13 år indgår også registeroplysninger fra registret for arbejdsstyrken og kriminalstatistikregisteret (Kyvsgaard 1998:23-24). På baggrund af undersøgelsen siger Kyvsgaard overordnet om den kriminelle karriere:

”Såfremt der med karriere forstås et forløb, der har en vis varighed, en vis intensitet og er karakteriseret ved visse udviklingstendenser, så må den kriminelle karriere siges at være et sjældent fænomen. Varigheden af de fleste kriminelle karrierer er 0. Det vil sige at start- og sluttidspunkt er sammenfaldende. Deraf følger, at intensiteten er uhyre lav. 95 % af lovovertræderne er i gennemsnit registreret for mindre end 1 lovovertrædelse pr. år. I det omfang, der overhovedet kan tales om et forløb, er det i højere grad karakteriseret ved afvikling end ved udvikling. Der er flere der ophører end fortsætter en kriminel karriere. Og deeskalering er hyppigere end eskalering i kriminalitetens grovhed [...] Den kriminelle karriere er undtagelsen [...] 75 % af den registrerede kriminalitet er begået af personer, der allerede er registreret for kriminalitet. Det betyder imidlertid ikke, at de fleste kommer igen. Men det betyder, at en lille gruppe lovovertrædere meget ofte kommer igen [...] Sikkerheden i forudsigelser om fortsat kriminalitet vokser med antal tidligere lovovertrædelser, men selv blandt de mest aktive lovovertrædere er der konstant afgang” (Kyvsgaard 1998:168-169).

Hvis ovenstående er korrekt, så er der tale om, at den kriminelle karriere er et relativt sjældent fænomen og et begreb, der skal bruges med varsomhed. Ovenstående tyder imidlertid også på, at der er en lille gruppe lovbrydere, der i en periode i deres liv har en kriminel karriere. Det er væsentligt at være opmærksom på, hvad der kendetegner denne gruppe.

Kyvsgaard peger på, at deltagelse i kriminalitet varierer med alder, køn og sociale forhold. Ud af andelen af befolkningen, der i løbet af et år begår kriminalitet (prævalens), er der en overvægt af unge, af mænd og af personer med svag eller ingen tilknytning til arbejdsmarkedet (Kyvsgaard 1998:46-68). Når det kommer til den individuelle kriminalitetsfrekvens, så er den også højest blandt unge mænd og højest i 18-19 års alderen. Både prævalens og kriminalitetsfrekvens er lavest for dem i arbejdsstyrken (Ibid:45-88). Kyvsgaard vurderer, at hvis en person ikke begår lovovertrædelser i ungdommen er der forholdsvis ringe sandsynlighed for, at vedkommende vil begå lovovertrædelser senere. Det betyder ikke, at tidlig debut er ensbetydende med en lang omfattende og grov kriminel karriere. Ved debut i 15 års alderen tegner der sig dog hyppigere en omfattende kriminel karriere end ved dem, der debuterer senere og undersøgelsen tyder på, at de, der debuterer tidligt, har ringere sociale forhold end dem, der debuterer senere (Ibid:89-103). Tendensen er ifølge Kyvsgaard, at jo mere belastet en person er med hensyn til kriminalitetens omfang og art, desto ringere er sandsynligheden for ophør af kriminalitet, og at ophørsfrekvensen lavest for dem uden arbejde (Ibid:104-108). Dem, der begår meget kriminalitet under hele deres karriere, begår gennemgående grovere lovovertrædelser end dem, der begår få, men her er det vigtigt at bemærke, at generelt går ændringer i kriminalitetens grovhed i retning af en deeskalering fremfor eskalering (Ibid:151-167).

Ovenstående understøttes af Kyvsgaards undersøgelse af specifikt voldskriminelle og voldskriminalitet (1995), hvor hun bl.a. undersøger, hvem de voldskriminelle er, og hvad der karakteriserer deres kriminelle karriere. Hun henviser desuden til, at der blandt voldskriminelle ifølge Kramp, Gabrielsen, Linde-Jensen og Virgil (1988) er 43 pct., der har et behandlingskrævende alkoholmisbrugsproblem, hvilket er mere end for grupper, der begår andre straffelovsovertrædelser (29 pct.), at voldsforbrydere ligesom andre lovovertrædere i højere grad lever alene set i forhold til tilsvarende aldersgrupper i befolkningen, og at mandlige voldsforbryderes dødelighed er 5 gange større (for kvinder 2 gange større) end for tilsvarende aldersgrupper i befolkningen (Kyvsgaard 1995:35-36). Kyvsgaard tegner en profil af de voldskriminelle, som kendetegnet ved, at de er unge, mænd, uden arbejde og erhvervsuddannelse, har lave indkomster, ejer ikke egen bolig, er ugifte eller fraskilte, modtager overførselsindkomster, er ofte syge, har alkoholproblemer og med forholdsvis mange, der dør i en ung alder. Hun vurderer, at gruppen af voldskriminelle ligner andre lovovertrædere ved, at de adskiller sig markant fra befolkningen: "Det er mennesker med betydeligt mere belastende sociale og økonomiske vilkår og betydeligt færre ressourcer end befolkningen som helhed" (Ibid:37). Selvom Kyvsgaard nuancerer begrebet den kriminelle karriere, så siger hun, at "for en person, der mange gange har begået forholdsvis alvorligere ejendomsforbrydelser, er springet til et begå alvorligere voldsforbrydelser mindre end for en person, der alene har begået mindre alvorlige lovovertrædelser" (Ibid:65), og at "Sandsynligheden for, en person begår vold, vokser således med længden og omfanget af den kriminelle karriere [...] Det fortæller at vold forebygges bedst ved at hindre udvikling i den kriminelle karriere [...] at forebyggelse af vold i princippet ikke adskiller sig fra forebyggelse af anden kriminalitet" (Ibid: 75).

I artiklerne *Kriminalitet blandt etniske minoriteter* (2000), og *Kriminalitet, retshåndhævelse og etniske minoriteter* (2001), hvor der refereres til undersøgelsen "Kriminalitet og national oprindelse i 1998" (omfattende samtlige strafferetlige afgørelser 1993-1998), skriver Kyvsgaard, at den samlede gruppe af indvandrere og efterkommere i 1998 havde 46 pct. højere kriminalitetshyppighed end hele befolkningen og med en overvægt af mandlige lovovertrædere. Denne kriminalitetshyppighed syntes især høj for personer fra mindre udviklede lande (Kyvsgaard 2000: 70-71, 2001:363-364). Mht. kriminalitetens art for mænd handler en stor del af straffe overfor indvandrere og efterkommere om ejendomsforbrydelser, butikstyveri og færdselsovertrædelser, og der er også forholdsvis mange indvandrere dømt for voldsforbrydelser set i forhold til befolkningen (Ibid:71-72). Ovenstående tyder på, at indvandrere og efterkommere måske er en særskilt og markant gruppe blandt lovovertrædere, ligesom at det ser ud til, at kriminaliteten er knyttet til socio-økonomiske fremfor kulturelle forhold her i særlig grad arbejdsløshed og sociale problemer (Ibid:76).

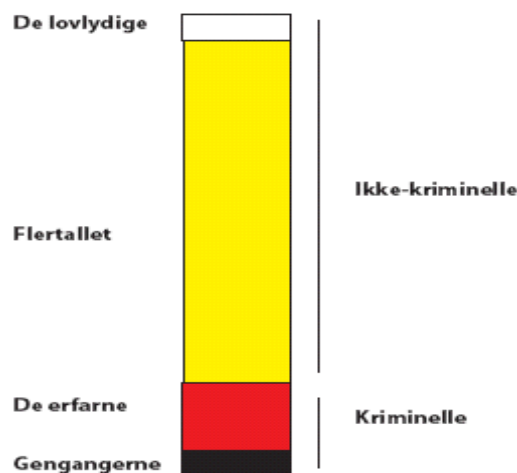
I artiklen *Arbejdsløsheds effekter på brottsligheden* peger Karin Edmark på 40 undersøgelser, der leverer støtte til hypotesen om, at arbejdsløshed er forbundet med øget ejendomsforbrydelser. Hun henviser til en undersøgelse af Witte og Tauchen (1994) om unge mænds kriminalitet, der viser, at de, der har arbejde begår færre forbrydelser og i særlig grad ejendomsforbrydelser (Edmark 2002: 403).

Samlet set tyder ovenstående på, at for en lille gruppe lovbydere, kan det give mening at tale om risiko for en kriminel karriere ud fra bestemte kriterier. Det tyder her på, at alder, køn og socio-økonomiske forhold har betydning for lovovertrædelser og at tidlig debut, kombineret med ringe socio-økonomiske forhold, kan føre til en øget kriminel belastning, der i sig selv kan mindske sandsynligheden for alternativer til kriminalitet og dermed øge sandsynligheden for fortsat kriminalitet. Dvs. at denne gruppe lovbydere – hvor yngre mænd ser ud til at udgøre en overvægt – befinder sig i *en negativ spiral, hvor socio-økonomiske forhold spiller sammen med kriminalitet som alternativ til lovlydighed*. Dvs. at en egentlig negativ spiral med hensyn til kriminalitet er tæt forbundet med andre sårbarhedsmekanismer knyttet til sociale og økonomiske belastninger og til personlige problemer såsom misbrug og dårligt helbred.

Ovenstående siger ikke noget om, hvad der karakteriserer de unge anbragte på sikrede institutioner. Det siger blot, at der er en lille gruppe lovbyggere, der er i en risiko for at komme ind i en negativ spiral i form af en kriminel karriere.

Balvig opdeler unge i fire grupper: *de lovlydige*, *flertallet*, *de erfarne* og *gengangerne*. De lovlydige er unge, der aldrig har begået tyveri, røveri og som højst en gang har stjålet penge, cigaretter eller spiritus fra deres forældre. Flertallet er unge, der har begået mindre alvorlige tyverier, har overtrådt en eller flere af straffelovens regler, men hvoraf ingen har begået indbrud, biltyveri eller røveri. Disse to grupper betegner Balvig som de ikke-kriminelle. De erfarne er unge, som 1-2 gange har begået relativt alvorlige tyverier, dvs. indbrud, biltyveri og/eller røveri. Gengangerne er unge, som 3 eller flere gange har begået relativt alvorlige tyverier (jf. ovenstående) og oftest indbrudstyveri. Disse betegnes som de kriminelle, hvor gengangerne, som figuren viser, udgør en lille gruppe blandt de unge (Balvig 2006: 8).

Figur 2.1. Principskitse for gruppering af unge i fire kriminalitetsgrupper

(Balvig 2006: 9)

I det følgende afsnit vil vi formidle viden om, hvordan det går anbragte samt unge anbragte på sikrede institutioner. Denne viden sammenholdt med, hvad der kendetegner de unges situation ved anbringelsen tyder på, at en del af de unge på sikrede institutioner måske indgår i denne lille gruppe. I den sammenhæng er det yderst væsentligt at være opmærksom på, at man på de sikrede institutioner vil have begrænset tid til og muligheder for at bryde en begyndende kriminel karriere set i forhold til de ret så alvorlige sociale problemstillinger, som denne gruppe formodes at have. Hvordan det går de unge, vil formodentlig i høj grad bero på forhold, der ligger *uden* for indsatsens rækkevidde. Omvendt tyder ovenstående også på, at det er fornuftigt at forsøge at forebygge udviklingen af en kriminel karriere. Om indsatsen på en sikret institution kan indgå som *element* i en samlet forebyggelse, er så spørgsmålet.

6.3 Køn

Generelt peger forskning på, at tidligere anbragte som voksne udgør en "uforholdsmæssig socialt dårligt stillet gruppe. Det gælder uanset hvilket udfaldsmål, der studeres. De har dårlige skolepræstationer, et ringe uddannelsesniveau, de er oftere arbejdsløse, har dårligere økonomi og helbred, flere sociale problemer (misbrug, kriminalitet m.m.), og de risikerer hyppigere at dø i en ung alder" (Egelund og Hestbæk 2003: 322).

Noget tyder på, at der er forskel på, på hvilke områder tidligere anbragte er udsatte, og at dette til dels er relateret til køn. Eksempelvis viser Bonnier og Kalvestens (1990) regi-

ster-efterundersøgelse af 445 børn anbragt i familiepleje i 1960 og opfulgt 20 år efter, at tidligere anbragte *mænd* klarer sig dårligere i forhold til *kriminalitet, indkomst, sygelighed, familiebrud og mortalitet*, og at tidligere anbragte *kvinder* klarer sig dårligere i forhold til *sygelighed og familiebrud* (Egelund og Hestbæk 2003: 95).

Hvis ovenstående gælder, tyder det på, at anbragte drenge er mere sårbare og udsatte med hensyn til at (fortsætte) en (selv)destruktiv risikabel karriere. Det tyder måske også på, at for nogle anbragte er der brug for en særlig indsats, der dækker mange aspekter af livet, hvis de skal have mulighed for at klare sig på linie med resten af befolkningen i voksenlivet. Dette gælder måske også de unge på sikrede institutioner. På de sikrede institutioner er ungegruppen kendetegnet ved en overvægt af drenge og ved unge, der (allerede) er hårdt belastet på en række områder (Jf. den unges situation ved anbringelsen).

6.4 Sociale forhold

Forskning tyder på, at institutionsanbragte flytter hjemmefra tidligere end de fleste ca. ved 16 års alderen, og at det i nogle tilfælde er halvdelen af de unge, der skal stå på egne ben, inden de bliver 18 år. En del undersøgelser peger på, at de unge oplever, at de i tiden efter udskrivningen er alene og ensomme på grund af manglende kontakt til familie, plejefamilie eller venner (jf. Sinclair og Gibbs 1996 i Andreassen 2003: 318, jf. Biehal, Clayden, Stein og Wade 1994 i Egelund og Hestbæk 2003: 230, 235). Hansson og Knutssons (1998) kvalitative undersøgelse af 29 tidligere anbragte, der er i 30'erne, peger på, at over halvdelen af de tidligere anbragte mangler en base eller "familie for livet" i form af biologiske forældre eller plejeforældre. Ca. 1/5 har etableret et netværk via partnerens familie, mens lidt under halvdelen har sporadisk eller ingen familienetværk (Egelund og Hestbæk 2003: 96). Dette tyder på, at en del anbragte unge er særligt udsatte med hensyn til at mangle sociale relationer, der kan udgøre en støtte. Hvis den kvalitative undersøgelse af voksne anbragtes sociale relationer er et udtryk for generelle mønstre, kan det tilsvarende indikere, at tidligere anbragte er særligt udsatte med hensyn til selv at etablere et familienetværk, og at et sådant nyt familienetværk afhænger af, om den unge får en kæreste/partner.

Christoffersens danske undersøgelse (1993, 1996f) af tidligere anbragte som ca. 25-årige viser, at voksne tidligere anbragte ikke adskiller sig væsentligt fra ikke-anbragte, når det kommer til at have venner og at leve i parforhold (Hestbæk og Egelund 2003: 82). Her skal det nævnes, at dette ikke siger noget om kvaliteten af venskaber eller parforhold. I en efterundersøgelse af 40 institutionsanbragte sammenlignet med 44 adopterede børn finder Triseliotis og Russel (1984), at institutionsanbragte har større sandsynlighed for at have vanskeligheder med parforhold (Egelund og Hestbæk 2003: 90). Christoffersens ovennævnte undersøgelse viser, at 1/3 af kvinderne har været udsat for vold i samliv (Hestbæk og Egelund 2003: 82). Dette indikerer, at en gruppe af de tidligere anbragte har problemer med at etablere et stabilt og/eller ressourcegivende parforhold. Christoffersens undersøgelse viser også, at tidligere anbragte kvinder har en øget sandsynlighed for at få børn som teenagere, hvilket understøttes af andre udenlandske undersøgelser (10 pct. mod 4 pct. og 1 pct. i to kontrolgrupper). En mulig forklaring på dette er måske, at anbragte har et ønske om at opnå tætte sociale relationer, og at det for kvinder kan resultere i, at de vælger at få børn tidligere.

Ovenstående tyder på at ikke alle men nogle anbragte unge har sparsomme sociale relationer til familie og venner efter anbringelsen og har vanskeligt ved at etablere stabile ressourcegivende parforhold/netværk. Her skal det bemærkes, at relationerne til familie og venner allerede kan være eller kan blive svagere i forbindelse med eller under anbringelsen. Det tyder på, at en del unge på sikrede institutioner er kendetegnet ved mangel på og/eller problematiske netværk (Jf. Den unges situation ved anbringelse).

6.5 Kulturelle forhold

Forskning viser, at kun få institutionsanbragte gennemfører en uddannelse. Et opfølgingsstudie ved Sinclair og Gibbs (1998) finder, at 2/3 af de tidligere institutionsanbragte ikke har fået stabiliseret et karriereforløb to år efter anbringelsen og klarer sig dårligt i skolen (jf. Bullock et al. 1998, Sinclair og Gibbs 1996, 1998 i Andreassen 2003:318). Christoffersens førnævnte danske undersøgelse af tidligere anbragte, der er omkring 25 år, viser, at skolegang og uddannelse har været problematisk. En relativt stor andel af de unge har gået på mere end fem skoler, har haft problemer med at koncentrere sig og med mobning, og en relativt stor andel har forladt skolen uden at afslutte 9. klasse. 43 pct. har ikke påbegyndt eller fuldført erhvervsuddannelse (Hestbæk og Egelund 2003:81).

En engelsk efterundersøgelse af Quinton og Rutter (1984, 1985, 1988) samt Quinton, Rutter og Hill (1990) baseret på dybdegående interviews viser, at tidligere anbragte mødre har sværere problemer i opdragelsen af deres børn end kvinder, der ikke har været anbragt, men som havde haft problemer i barndommen. Der var dog stor spredning blandt mødrene med hensyn til forældreevne, og forskerne forklarer det med faktorer forud for anbringelsen men også med faktorer fra institutionerne. De kvinder der klarede forældrerollen godt, var karakteriseret ved 1) gode oplevelser og succes i skolen, 2) en støttende ægtefælle, og 3) lidt bedre boligforhold end andre dårligt stillede mødre. Forskerne forklarer de forskellige 'karrierer' med, at de kvinder, der klarer sig godt, har fået succes i skolen, opnår mere tillid til sig selv, går i gang med uddannelse, og derved får mere kontakt til prosoziale miljøer herunder et andet partnervalg, der er støttende overfor gennemførelse af uddannelse og opdragelse. Antagelsen er, at der som led i uddannelsen sker der en øget planlægning, der fører til, at uønskede graviditeter undgås (Hestbæk og Egelund 2003:81, 87, 230).

Det tyder således på, at positive oplevelser af skolegang under og efter anbringelsen øger sandsynligheden for, at de unge klarer sig bedre med hensyn til sociale relationer og materielle forhold. Her er det dog vigtigt at bemærke, at positive oplevelser af skolegang og uddannelse i sig selv kan være afhængigt af, at den unge f.eks. har positive sociale relationer. I en dansk efterundersøgelse af 18 unge uden kontrolgruppe findes det, at dem, der blev anbragt tidligt, dvs. i førskolealderen, dobbelt så ofte ikke får gennemført 9. klasse som dem, der blev anbragt senere (Andersen og Wagner 1992 i Egelund og Hestbæk 2003:91-92). Sammenholdt med, at anbringelsen i sig selv synes at svække den unges sociale netværk, så tyder det måske på, at der er nogle unge, der har få og svage sociale relationer og måske en række andre problemer, der samlet set bevirker, at de ikke opnår positive erfaringer med skolegang. Hvis det er tilfældet, så tyder det på, at såfremt disse unge skal klare sig bedre, så er der brug for en indsats og en ændring i forhold til mange faktorer.

6.6 Materielle forhold

Ifølge Hansen og Zobbe er det ofte således, at når en ung bliver 18 år, sker der et skift fra at være en ung med behov for social indsats, til at den unge bliver arbejdsledig uden øvrige problemer. Den unge indsluses i aktiveringsforløb, men kan få frataget kontanthjælp som følge af manglende deltagelse. Deres antagelse er, at resultatet kan blive, at den unge hurtigt recidiverer til berigelseskriminalitet (Hansen og Zobbe 2006:175).

Flere undersøgelser viser, at institutionsanbragte har en øget sandsynlighed for at blive arbejdsløse. F.eks. viser en undersøgelse ved Bullock et al (1998), at en del finder arbejde inden for en 2-årsperiode, men at en del også mister arbejdet forholdsvis hurtigt, da de ikke mestrer de kvalifikationer, der kræves. En anden undersøgelse ved Sinclair og Gibbs (1996) viser, at halvdelen er uden arbejde, og at en del kun får kortvarige arbejdsforløb (i Andreassen 2003:318). Christoffersens danske undersøgelse (1993, 1996)

af tidligere anbragte som voksne ca. 25-årige viser, at 33 pct. ikke er i arbejde. En lang række udenlandske undersøgelser understøtter denne tendens og påpeger bl.a., at de, der har arbejde, oftest har manuelt, ufaglært arbejde og korte beskæftigelsesperioder (jf. Hestbæk og Egelund 2003: 81, 230).

Af samme grund er mange tidligere anbragte afhængige af offentlig forsørgelse. Malstrøm (1993) finder, at halvdelen af de tidligere anbragte (298 børn i efterundersøgelse 1970-1991) har kontakt til det sociale hjælpesystem som følge af arbejdsløshed og økonomiske problemer (jf. Egelund og Hestbæk 2003: 85). I en dansk efterundersøgelse af 18 unge uden kontrolgruppe findes det, at 2/3 er arbejdsløse, og at 2/3 af disse var på overførselsindkomster (Andersen og Wagner 1992 i Egelund og Hestbæk 2003: 91-92).

En konsekvens af dette er, at anbragte har en øget risiko for at leve på et materielt lavt niveau og i en usikker forsørgelsessituation, hvor det kan være vanskeligt at planlægge økonomisk og f.eks. at påbegynde en uddannelse, der kræver en vis økonomisk tilbageholdenhed. En del udenlandske undersøgelser dokumenterer økonomisk armod, og nogle finder, at tidligere anbragte har højere sandsynlighed for at blive hjemløse (jf. Egelund og Hestbæk 2003: 232). Hansson og Knutssons (1998) kvalitative undersøgelse af 29 tidligere anbragte i 30-årsalderen viser, at alle har en bolig, men af varierende standard (i Egelund og Hestbæk 2003: 96).

Den marginale position på arbejdsmarkedet kan gøre det svært for den gruppe af tidligere anbragte, som det går dårligst, at opbygge erfaringer med arbejdsmarkedet henholdsvis egne kvalifikationer (jf. Burgess i Egelund og Hestbæk 2003: 231). Man kan antage, at dette ikke blot har materielle men også personlige, følelsesmæssige eller familiære konsekvenser i et samfund, hvor deltagelse i arbejdsmarkedet tillægges en stor betydning. Her tænkes der på den status og identitet, som arbejde, selvforsørgelse og adgang til materielle forbrugsgoder kan give. Det er sandsynligt, at lav indkomst og arbejdsløshed har indflydelse på en persons selvtilid og kan for nogle betyde, at de har dårligere chancer for at finde en partner og at etablere et eget ressourcegivende socialt netværk. Ligesådan er det ikke usandsynligt, at lavindkomst og manglende status kan øge sandsynligheden for kriminalitet. Eftersom tidligere anbragte mænd synes at være mere udsatte i forhold til indkomst, kriminalitet samt familiebrud, kan et sådant mønster måske netop gøre sig gældende for tidligere anbragte mænd, der samtidig har dårlige erfaringer med skolegang. Her kan man antage, at det er afgørende, at de opnår tilknytning til arbejdsmarkedet. Ikke mindst fordi arbejdsløshed ser ud til at være en udslagsgivende faktor i forhold til, om man begår kriminalitet (Jf. den kriminelle karriere).

6.7 Personlige forhold

Som tidligere nævnt ser det ud til, at der, i de tilfælde, hvor man kan tale om risiko for en kriminel karriere, er et tæt samspil mellem graden af kriminel belastning, socio-økonomiske belastninger og en ophobning af sociale problemer f.eks. misbrug og dårligt helbred. Spørgsmålet er, om også kan gælde for (nogle) af de unge på de sikrede institutioner?

6.7.1 Kriminalitet

En række undersøgelser viser, at der blandt tidligere anbragte er en overforekomst med hensyn til kriminalitet, misbrug og prostitution. Nogle knytter specifikt kriminalitet til den øgede sandsynlighed for materielle problemer (Egelund og Hestbæk 2003: 235).

Gold og Osgoods undersøgelse af institutionsanbragte unge viser, at jo mere de unge havde ændret deres adfærd i en positiv retning under opholdet og var blevet interesseret i skolen, jo mere tilfredshed og jo mere 'prosocial' adfærd viste de efter udskrivningen. Ved 6 måneders opfølgning viste unge med disse kendetegn mindre kriminalitet, færre

nye anbringelser, mere interesse for skole og mindre angst og depression (Andreassen 2003:319). Andre undersøgelser viser, at dette gælder for en mindre del af de *institutionsanbragte*. Cass og Nelsons (1998) gennemgang af data for knap 7000 unge tidligere institutionsanbragte viste, at 44 pct. blev arresteret inden for 6 måneder efter udskrivningen (i Andreassen 2003:321). Christoffersens danske undersøgelse (1993,1996) af tidligere anbragte ved 25 års alderen viser, at 40 pct. af de unge mænd har fået en dom eller tiltalefrafald pga. kriminalitet, og at dette primært gælder institutionsanbragte fremfor dem, der har været i familiepleje (Hestbæk og Egelund 2003:82).

I en efterundersøgelse af 298 svenske børn anbragt ved tvang i alderen 0-20 år i 1970, finder man, at børnenes kriminalitet og misbrug aftager i løbet af de første 10 års opfølgning. Dem det går dårligst med hensyn til kriminalitet og misbrug er drenge anbragt i teenageårene på grund af egne adfærdskonflikter (jf. Malmström 1993 i Egelund og Hestbæk 2003:85). Andre undersøgelser tyder på, at tvangsanbringelse af mænd kan forudsige alvorlige problemer vedrørende kriminalitet efter anbringelsen (74 pct. for denne gruppe 10-20 år efter udskrivning) (jf. Bonnier og Kalvesten i Egelund og Hestbæk 2003:96). Hansson og Knutssons (1998) kvalitative undersøgelse af 29 tidligere anbragte i 30'erne viser, at en 1/3 har begået kriminelle handlinger (Egelund og Hestbæk 2003:96).

Ved opfølgningen i 2005 for en gruppe på 200 unge anbragt i 2002 på sikret institution, kunne man se, at 54 pct. af den kriminalitet, som gruppen stod for, blev begået *efter* anbringelsen (mod 46 pct. før anbringelsen og 1 pct. under anbringelsen). Dvs. at mange af de unge recidiverede efterfølgende. 61 pct. (3/5) af de unge anbragt i 2002 begik inden for de første to år efter anbringelsen en eller flere nye kriminelle handlinger, som havde mere end en bøde som konsekvens. Ca. 1/5 af disse unge recidiverede allerede inden for 3 måneder heraf 10 under opholdet. Unge med indvandrerbaggrund havde færrest recidiver, danske etniske unge lå omkring gennemsnittet, hvor unge med flygtningebaggrund lå over gennemsnittet (Hansen og Zobbe 2006:143). De unge, som ikke recidiverede, var ikke fuldkommen ude af kriminalitet, idet de havde fået bøder, havde verserende sag el. lign. De udgjorde ca. 1/5. Kun 25 unge var uden registreringer for kriminalitet, 2 blev frifundet og 16 undgik tiltale, hvilket ifølge Hansen og Zobbe betyder, at højst hver femte formåede at holde sig fri af kriminalitet (Ibid:144). For de unge i kernegruppen, der havde været anbragt i en ungdomssanktion, var recidivet højere (67 pct./ 57 unge). Kun 5 af disse unge var uden nye registreringer i 2005, og de fleste recidiverede inden for det første år efter anbringelsen, dvs. under sanktionens 1. eller 2 fase (Ibid:147). På den baggrund konkluderer Hansen og Zobbe, at indsatsen på en sikret institution ikke har en forebyggende effekt i forhold til kriminelt recidiv (Ibid:53).

Et andet perspektiv på recidivet kan være, at de unge ikke recidiverer *under* anbringelsen på den sikrede institution, men at det ikke efter anbringelsen har været muligt at holde de unge ude af kriminalitet. Dvs. at indsatsen på sikret institution trods alt formår at fastholde de unge ude af kriminalitet, mens indsatsen står på. Noget tyder desuden på (jf. senere), at de unge er belastede i en sådan grad, at det kan være svært at ændre dette i den ofte kortvarige tid, de er på den sikrede institution. Det kan ikke udelukkes, at anbringelsen på sikret institution i sig selv kan belaste de unge (jf. senere om psykiske problemer). Men årsagen til recidivet kan også være, at der ikke er givet en tilstrækkelig indsats efter anbringelsen mhp. at holde den unge ude af kriminalitet.

Hansen og Zobbes undersøgelse viser, at de unge har været kendt af systemet inden anbringelsen og at mange har fået sociale foranstaltninger. Dvs. at man ikke i den kommunale indsats har formået at forebygge kriminalitet og evt. en eskalering af denne. Noget tyder på, at for nogle unge er anbringelse på en sikret institution måske en kulmination på en periode i deres liv præget af problemer. SFI's undersøgelse (2005) tyder desuden på, at sagsbehandlere i kommunen spiller en mindre rolle overfor den unge under anbringelsen, hvilket gør det sandsynligt at muligheden for at 'gribe' den unge efter anbringelsen indsnævres. Hvis det samtidig er tilfældet, at de unge, når de bliver 18 år, går

fra at være unge, der har brug for en social indsats til at være unge, der er arbejdsløse uden problemer (Jf. Hansen og Zobbe 2006:176), og hvis den individuelle kriminalitetsfrekvens er højest i 18-19 års alderen (Jf. Kyvsgaard), så kan forklaringen på recidivet også være, at disse unge har brug for en længerevarende eller anderledes social indsats efter anbringelsen på en sikret institution, og at denne i nogle tilfælde ikke er tilstrækkelig. Dette skal ses i lyset af, at en del af de unge er socialt, materielt og kulturelt belastede og ikke mindst, at en del af dem har psykiske problemer eller misbrugsproblemer (Jf. Den unges situation ved anbringelsen).

6.7.2 Psykiske problemer

I en efterundersøgelse af 40 institutionsanbragte sammenlignet med 44 adopterede børn finder Triseliotis og Russel (1984), at institutionsanbragte har større sandsynlighed for at have emotionelle problemer, og at der er en tilbøjelighed til, at disse problemer fortsætter i voksenlivet. Saunders og Broad (1997) finder, at tidligere anbragte har en dobbelt så stor risiko for alvorlige depressive tilstande (i Egelund og Hestbæk 2003:90, 233).

Christoffersens danske undersøgelse (1993, 1996) af tidligere anbragte ved 25 års alderen viser, at *kvinderne* ofte lider af tomhed, afvisning og manglende selvfølelse. 22 pct. af de unge havde overvejet eller forsøgt selvmord. En epidemiologisk undersøgelse af samme forsker (1996) viser en markant sammenhæng mellem anbringelse og selvmord. Vinnerljung og Ribe finder en overdødelighed blandt drenge på grund af selvmord (i Egelund og Hestbæk 2003:82, 84). En longitudinel undersøgelse af 65 engelske børn ved Hodges og Tizard (1989) viser desuden, at børn, der havde været anbragt mindst de første 2 år af deres liv, havde flere emotionelle problemer end andre anbragte børn (Egelund og Hestbæk 2003:88). I en dansk efterundersøgelse af 18 unge uden kontrolgruppe findes det, at børn, der er blevet anbragt i forskolealderen, oplever deres barndom som mest negativ (Andersen og Wagner 1992 i Egelund og Hestbæk 2003:91-92).

En del unge på sikrede institutioner er kendetegnet ved, at de i udgangspunktet har psykiske problemer (jf. Den unges situation ved anbringelsen), og det kan ikke udelukkes, at anbringelsen på en sikret institution kan forstærke den psykiske sårbarhed, som en del af disse unge tilsyneladende har. Hansen og Zobbe fremhæver, at nogle unge får psykiske problemer efter anbringelsen. I interviews giver unge f.eks. udtryk for, at der gik et halvt år, før de var normale igen, eller at de har været nødt til at spise piller for at falde til ro og sove (Hansen og Zobbe 2006:127). Dette tyder på, at det er vigtigt, at man i indsatsen er opmærksom på forværringer i den unges psykiske tilstand men også, at man efter indsatsen er opmærksom på psykiske problemer. Eftersom flertallet af de unge er anbragt i kortvarige varetægtsurrogater er det formentligt urealistisk, at mere alvorlige psykiske problemer hos den gruppe unge kan lindres eller helbredes under anbringelsen, men man kan måske nå at blive opmærksom på dem.

6.7.3 Helbredsproblemer

Ifølge Egelund og Hestbæk er tidligere anbragte børns sundhedstilstand underbelyst. En række undersøgelser viser, at tidligere anbragte har øget sandsynlighed for helbredsproblemer. Aldgate (1994) påpeger f.eks., at deres ernæringsmæssige tilstand er dårligere end andre unges (Egelund og Hestbæk 2003:233). Hansson og Knutssons (1998) kvalitative undersøgelse af 29 tidligere anbragte, der er i 30'erne, peger på, at 17 ud af de 29 har svære eller visse helbredsproblemer; kun 12 oplever sig som helt raske (Egelund og Hestbæk 2003:96).

Den epidemiologiske undersøgelse af Christoffersen (1996) viser en markant sammenhæng mellem anbringelse og tidlig død. Lignende påpeges af Vinnerljung (1995) og Vinnerljung og Ribe (2001): Tidligere anbragte drenge har en signifikant overdødelighed svarende til en dobbelt så høj sandsynlighed for at dø unge. Den største overdødelighed

er relateret til misbrugsfaktorer, men for begge køn er der en overdødelighed på grund af fysiske skader. Også andre undersøgelser viser en overdødelighed blandt tidligere anbragte med op til 6 gange så høj sandsynlighed for tidlig død som normalbefolkningen (f.eks. Malmström 1993) og en overdødelighed blandt tidligere anbragte drenge i teenage-årene (f.eks. Nessle og Wählander 2000, der viser en overdødelighed på 10 pct. mod 0,6 pct. i normalbefolkningen i en gruppe på 180 børn ved opfølgning, når de unge er over 18 år) (i Hestbæk og Egelund 2003:82, 84, 85, 94).

6.7.4 Misbrug

Christoffersens danske undersøgelse (1993, 1996) af tidligere anbragte ved 25 års alderen viser, at relativt mange af de tidligere anbragte unge mænd har prøvet hårde stoffer, og at sandsynligheden for dette øges for institutionsanbragte (versus familiepleje). Den epidemiologiske undersøgelse af samme forsker (1996) viser, at der er en markant sammenhæng mellem anbringelse og narkomani (Hestbæk og Egelund 2003:82).

I en efterundersøgelse af 298 svenske børn anbragt ved tvang i alderen 0-20 år i 1970 finder man, at børnenes kriminalitet og misbrug aftager i løbet af de første 10 års opfølgning. Ved opfølgningens afslutning var det under 1/3 af de unge, der var misbrugere, der fortsat er det (Jf. Malmström 1993 i Egelund og Hestbæk 2003:85). Amerikanske undersøgelser viser imidlertid, at der (stadig) er en overhyppighed af misbrugsproblemer blandt tidligere anbragte i alderen 20-30 år (1-15 år efter anbringelsens ophør), og at tidligere anbragte børn i alderen 20-25 år har større misbrugsproblemer, hvor bl.a. 30 % af mændene anvender narkotiske stoffer dagligt (Fanshel og Finch 1990 og Festingers 1983 i Egelund og Hestbæk 2003: 98-99).

6.8 Betydningen af indsatsen efter anbringelsen

Det foregående afsnit giver på mange måder et dystert billede af, hvordan det går en del anbragte og sammenholdt med viden om, hvad der kendetegner de unge på en sikret institution, er der ikke umiddelbart noget, der peger i retningen af, at det skulle være anderledes for disse unge. Man skal dog huske på, at nogle anbragte klarer sig bedre end andre på sigt.

Veland (1993) har undersøgt, hvordan det går anbragte norske børn med det særlige sigte at finde prædiktorer for klientkarrierer. Via dokumentoplysninger fra socialforvaltninger i 5 kommuner samt kvalitative interviews med 'tilgængelige' sagsbehandlere for i alt 138 børn ud af 162 mulige, når Veland frem til, at de tidligere anbragte kan deles i to nogenlunde lige store grupper: En gruppe kendetegnet ved selvforsørgelse, ingen sociale problemer og stabil familiemæssig situation og en gruppe med begrænset uddannelse og arbejde, sociale problemer og vanskeligheder med at tage vare på egne børn. De væsentligste forudsætninger for en gunstig karriere er ifølge Veland gode skolepræstationer, godt kammeratskabsnetværk, samt maksimalt 4 skift i anbringelsessted (jf. Egelund og Hestbæk 2003:96-97).

Noget tyder også på, at indsatsen (hvis der er en!) *efter* anbringelsen kan have en betydning. Dette skal ikke mindst ses i lyset af, at de unge på sikrede institutioner ofte er belastede af alvorlige problemer (f.eks. misbrug og psykiske problemer), som man kan formode kræver en længerevarende indsats, har ringe eller mangelfuldt netværk, og måske allerede er i en risiko for en kriminel karriere og/eller for en klientkarriere. Derfor vil vi nu fokusere på den indsats, som den unge modtager *efter* anbringelsen på en sikret institution.

De unge kan i praksis ende i to typiske situationer, når det kommer til den indsats, de modtager efter anbringelsen. De kan overgå til anbringelse uden for hjemmet f.eks. i pleje eller i åben plads på en døgninstitution eller et opholdssted enten som led i ung-

domssanktionens fase 2 eller som en 'almindelig' anbringelse. Ud af en kernegruppe på 200 unge anbragt i 2002, blev næsten 60 % anbragt uden for hjemmet (Hansen og Zobbe 2006:168-172). De kan også flytte hjem eller i egen bolig, og modtage forebyggende foranstaltninger/efterværn.

Der er ingen danske undersøgelser, der decideret fokuserer på, hvordan forskellen mellem at have været anbragt på en sikret institution og så det efterfølgende at blive anbragt på en åben plads på en døgninstitution eller et opholdssted har betydning for, hvordan det går de unge. Dvs. vi ved ikke så meget om, hvordan et sådant forløb og samspillet mellem disse to indsatsformer er, og på hvilken måde, det har betydning for, hvordan det går den unge. SFI's undersøgelse (2005) tegner et billede af en mangelfuld og til dels ustruktureret socialpædagogisk indsats på tværs af ungdomssanktionens faser, hvilket indikerer, at der kan være problemer med at koordinere en sammenhængende indsats. Det kunne imidlertid være interessant at vide mere om, hvad overgangen fra en sikret til en åben institution betyder og håndteres pædagogisk. Hvis mange unge recidiverer efter anbringelsen på en sikret institution, kunne man måske lidt firkantet spørge, om det skyldes, at den sikrede institution er for sikret og den åben institution for åben? Under alle omstændigheder synes det relevant at skabe en kobling mellem SIP-åben og SIP-sikret – netop med det formål at undersøge nogle af disse spørgsmål.

Sagsakter fra en kernegruppe på ca. 200 unge anbragt i 2002 viser, at der efter opholdet på en sikret institution gives sociale foranstaltninger for 4 ud af 5 unge eller omvendt, at 1 ud af 5 ikke modtager nogen form for støtte fra forvaltningen. Til gruppen blev der givet i alt 476 registrerede foranstaltninger efter anbringelsen – gennemsnitligt 3 til hver. På baggrund af interviews med de unge og deres forældre vurderer Hansen og Zobbe, at disse overvejende har oplevet indsatsen efter den sikrede institution som utilstrækkelig og utilfredsstillende: at indsatsen ikke har matchet den unges ønsker og situation og har været dårligt organiseret, med mange sagsbehandlerskift og med manglende støtte (Hansen og Zobbe 2006:168-172).

Ser man på undersøgelser om efterværn, ser det ud til, at der kun er ganske få danske eller nordiske undersøgelser (Egelund og Hestbæk 2003: 237). Den forskning, der findes, tyder på, at der i almindelighed er stor kontrast mellem, hvad de unge anbragte tilbydes i institutionen og efter institutionsopholdet (jf. Andreassen 2003:320). Nordiske og engelske undersøgelser viser, at unge ved anbringelsens afslutning ikke altid modtager en efterværnsindsats, og/eller at der er uoverensstemmelser mellem hvad institutionerne anbefaler, og hvad kommunerne implementerer (Nielsen 2001, Bonke og Kofoed 2001, Stenström 1998, Callermo og Linds 1987, Biehal, Clayden, Stein og Wade 1994, Wade 1999, West 1995, Biehal 1995 i Egelund og Hestbæk 2003:237). Nogle engelske undersøgelser tyder på, at unge ønsker en vedholdende støtte fra en gennemgående person men oplever, at de i praksis selv skal bede om hjælp. De mangler information og kender ikke til deres retmæssige muligheder. Engelske undersøgelser tyder også på, at der mangler procedurer for efterværn i forvaltninger, at efterværn etableres på den individuelle socialarbejders initiativ, og at efterværn ikke altid ydes. Her peger nogle på, at særlige procedurer for efterværn udgør en god ramme for praksis, hvilket måske skal ses i lyset af, at andre peger på, at sagsbehandlere er usikre overfor at etablere partnerskab med den unge, familie og venner omkring udslusning (Egelund og Hestbæk 2003:239). Af SFI's undersøgelse ser det ud til, at etableringen af et sådant partnerskab allerede kan svært for sagsbehandlerne før og under anbringelsen på en sikret institution og Hansen og Zobbes undersøgelse tyder også på, at der kan være problemer med det efter anbringelsen.

Andreassen peger på, at der er forskningsmæssig enighed om, at familie, skole og venskaber er en vigtig faktor i indsatsen, hvis i øvrigt positive resultater af en anbringelse skal opretholdes efter anbringelsen (Andreassen 2003:309).

Sontheimer og Goodstein (1993) har foretaget en evaluering med kontrolgruppe af et intensivt efterværnsprogram for kriminelle. Forskerne fandt signifikant reduktion i kriminalitet (nye arrestationer) for den gruppe, der modtog efterværn, men effekten forsvandt i løbet af opfølgningsperioden. En lavere arrestationsfrekvens blev dog opretholdt for gruppen. Greenwood, Deschenes og Adams (1993) har lavet en 4-års evaluering af efterværnsprogrammer for afvigende unge, der fokuserede på tæt kontakt til de unge, forbedring af familiens måde at fungere på, og vejledning i forhold til skole og arbejde. De fandt imidlertid ingen signifikante forskelle med hensyn til kriminalitet eller misbrug (jf. Andreassen 2003:321). Efterværnsindsatser har en betydning, men har også stor betydning, hvilken måde de gennemføres på.

F.eks. viser undersøgelser, at programmer rettet mod flere forhold såsom lokalsamfund, familie, skole og individ er mest effektive. Dette gælder ikke nødvendigvis programmer, der er forbundet til en bestemt behandlingsmodel. Sådanne kan øge tendensen til, at der ydes samme indsats uafhængigt af den enkelte unges behov. Snarere synes det væsentligt, at den enkelte unges behov og problemadfærd er styrende for indsatsen. Disse behov er imidlertid ofte ikke identificeret tilstrækkeligt (Cass og Nelson (1998) i Andreassen 2003:322).

I forlængelse af dette kan man henvise til Stein (1997), der på baggrund af en gennemgang af undersøgelser af efterværnsindsatser opstiller nogle kriterier for, hvad efterværnsprogrammer må rumme. Programmerne må rette sig mod at finde bolig til de unge, udvikle deres praktiske kompetencer, styrke skolegang og uddannelse, og styrke selvfølelse og socialt netværk. Positive effekter afhænger dog af, om den unge har været anbragt stabilt i ét miljø, der understøtter skolegang og –vaner og af, om den unge har en positiv relation til biologiske eller plejeforældre, der gør det muligt at mobilisere en støtte (jf. Egelund og Hestbæk 2003:240).

Stein påpeger desuden nogle kriterier for den gode effektive efterværnsindsats. Programmerne skal rette sig mod mest påtrængende behov (bolig, økonomi, netværk, uddannelse m.v.) ud fra specifikke effektmål samtidig med, at de stiller mere generel rådgivning, vejledning og samvær til rådighed. Programmerne skal desuden være båret af engagement, involvere de unge i processen, og være tværsektorielt koordinerede (Egelund og Hestbæk 2003:241).

Forskning tyder på, at opretholdelse af familierelationer forudsiger positive forandringer både med hensyn til resultater af indsatsen på institutioner og med hensyn til efter udskrivningen. Dette gælder også når familierelationerne er problematiske. Flere undersøgelser finder positive effekter af familiearbejde og opretholdelse af kontakt til familien under et institutionsophold. Nogle undersøgelser (f.eks. Borduin et al 1995) konkluderer, at kriminalitet blandt institutionsanbragte, er signifikant mindre for dem, der modtager familieterapi (60 pct.) end for kontrolgruppen (90 pct.) ved opfølgning 15 måneder efter udskrivning (Andreassen 2003:312). I kontrast hertil viser undersøgelser, at de unge måske udvikles, men at det ikke sker i samme grad for familien eller i forhold til det miljø, de unge flytter tilbage til (Andreassen 2003:320).

En række forskere har undersøgt måden, hvorpå familiearbejde gennemføres, og flere undersøgelser tyder på, at det har betydning, hvad der fokuseres på (Dowden og Andrews 1999). F.eks. har Stein og Stern (1997) identificeret fire forskellige former for familieinterventioner: Forbedring af forældrefærdigheder, af omsorg i familien, af familiekommunikation, og af problemløsende færdigheder for mestring af konflikter. De vurderer, at interventioner, der kun fokuserer på mikro-processer i familien, har mindre succes end interventioner, der retter sig mod mange forskellige prediktorer for kriminalitet. De vurderer også, at interventioner, der fokuserer på forandring af negative samhandlingsmønstre i familien og forældrenes mestringsfærdigheder, kan reducere aggressiv adfærd *på kort sigt*. En metaanalyse ved Latimer (2001) baseret på 35 eksperimentelle studier med gentaget kriminalitet i form af domme og tiltale som resultatmål, tyder på,

at resultater af familieinterventioner er mere positive for korttidsprogrammer (30 dage eller mindre) eller for programmer under et års varighed, at frivillig deltagelse i disse interventioner viser signifikant lavere rapporteret kriminalitet end for unge som deltog i tvangsprogrammer, og at programmer for unge under 15 år, har signifikant lavere kriminalitetsrater end programmer for ældre unge (i Andreassen 2003: 313-315).

Samlet tyder ovenstående på, at det ikke er ligegyldigt, hvilken indsats, der gennemføres efter anbringelsen. Dette er en indsats, som den sikrede institution kan forsøge at påvirke, men som institutionen grundlæggende ikke har mulighed for at kontrollere. Det tyder på, at følgende forhold er afgørende efter anbringelsen:

- at der gennemføres en indsats
- at indsatsen er målrettet, hvilket forudsætter en plan tilpasset den enkelte unge,
- at indsatsen retter sig mod 1) den unges adfærdsproblemer, 2) bolig, økonomi og arbejde, familie, skole, venner, og 3) den unges følelser og selvopfattelse,
- at indsatsen tilbyder målrettet hjælp og mere generel rådgivning og samvær
- at indsatsen sker i samarbejde mellem de miljøer, som den unge indgår i.
- at indsatsen inddrager den unge selv og er baseret på engagement og frivillighed.
- at indsatsen fokuserer på samspil (omsorg og kommunikation) samt evner til at løse problemer (forældrefærdigheder og konflikthåndtering) set i forhold til familiens henholdsvis relationen mellem den unge og familien.
- at indsatsen finder sted så tidligt som muligt set i forhold til den unges alder

6.9 Antagelser om, hvilke forhold, der har betydning for, hvordan det går den unge

I det følgende vil forsøge at opstille nogle antagelser om, hvad der har betydning for, hvordan det går den unge. I udgangspunktet skelner vi mellem resultat af indsatsen, og viden om, hvordan det går den unge efter anbringelsen, og vi har præciseret hvad der menes med effekt. Det følgende skal ses som en uddybning af disse indledende afgrænsninger. Desuden skal det ses som en uddybning af mål efter anbringelsen.

Når anbringelsen på en sikret institution ophører, vil resultatet af indsatsen formodentligt variere. Set i forhold til den unges situation ved anbringelsen vil der være tale om, at nogle unges situation ved anbringelsens ophør er blevet *bedre* eller *i nogen grad bedre*. Ligeledes vil der være nogle unge, hvis situation er blevet værre i mere eller mindre grad set i forhold til den situation, de befandt sig i ved anbringelsen. I begge tilfælde bliver det interessant, om man kan identificere forhold i indsatsen, der kan forklare det ene eller det andet resultat. Men man kan ikke ud fra indsatsens resultater forudsige, hvordan det går den unge, ligesom at man ikke ud fra viden om, hvordan det går den unge, automatisk kan slutte, at indsatsen er den eneste eller direkte årsag til dette. Dette skyldes, at forskning tyder på, at selv positive resultater af en anbringelse kan være svære at opretholde på sigt.

- Forskning tyder på, at for nogle unge vil den normbrydende adfærd vende tilbage inden for en periode på 2 år. Dette kan skyldes, at disse unge i udgangspunktet er mere belastede socialt, materielt, kulturelt og/eller personligt. Det kan også skyldes, at disse unge (måske netop som en følge af belastninger og problemer) har sværere ved at mestre overgangen fra et relativt lukket og beskyttet institutionsmiljø til deltagelse i samfundet uden for institutionen. De udfordringer, som de unge møder efter anbringelsen, herunder de forventninger, de møder i det miljø, de udsættes til, kan bevirke, at de unge ikke ser andre muligheder end at forsætte en kriminell karriere. Man kan antage, at en forudsætning for aftagende risikabel adfærd er, at den unge ikke blot under og men også efter anbringelsen er kommet i og forsat fastholdes i en positiv cirkel. Dvs. at den unges situation på sigt i høj grad er afhængig af, om der efter anbringelsen etableres en indsats, der støtter den unge og bidrager til at opret-

holde de eventuelle positive resultater af indsatsen på en sikret institution. Denne indsats kan foregå i en anbringelse uden for hjemmet (pleje eller på åben plads) eller i hjemmet/egen bolig.

- Forskning tyder på, at det har en væsentlig betydning, at den indsats, der gennemføres efter anbringelsen, har en sådan kvalitet, at den giver den unge positive erfaringer med prosociale og ressourcegivende roller og relationer. Hvis ikke der gennemføres en indsats, eller hvis den indsats, der gennemføres ikke har en kvalitet, der støtter den unge i overgangen fra en sikret institution til et nyt miljø, er der sandsynlighed for, at det går den unge dårligere. Forskning tyder på, at anbragte og også anbragte, der kommer fra sikrede institutioner, også i deres senere liv har en række socio-økonomiske og personlige problemer at slås med.
- Man kan formode, at indsatser efter anbringelsen, der er målrettet den unges behov og retter sig mod den unges adfærdsproblemer, bolig, økonomi, arbejde, familie, skole og venner, og den unges egne følelser og selvopfattelse, øger sandsynligheden for opretholdelse af eventuelle positive resultater af indsatsen på en sikret institution. Man kan også formode, at indsatser, der rummer mere generel rådgivning og samvær, bygger på en god relation mellem den unge og de(n) centrale personer i indsatserne, og af den unge opleves som noget, der er frivilligt og kan udøves indflydelse på, har tilsvarende betydning.
- Forskning tyder på, at positive oplevelser af skolegang under og efter anbringelsen øger sandsynligheden for at det går den unge bedre på sigt. Positive oplevelser af skolegang kan bidrage til, at den unge får prosociale og ressourcegivende sociale relationer, får en oplevelse af sig selv som en person, der er værdifuld og er i stand til at mestre noget. Desuden kan positive oplevelser af skolegang have en betydning for chancer og forventninger til fremtidig karriere (arbejde og uddannelse). Her er det dog vigtigt at bemærke, at positive oplevelser af skolegang i sig selv kan være afhængige af, at den unge f.eks. har positive sociale relationer eller rent funktionelt er i stand til at mestre skolegang. Man kan formode, at unge, der ikke har haft positive oplevelser af skolegang før anbringelsen, som ikke har fået det under anbringelsen, og hvor der ellers er indikationer på, at indsatsen har søgt at understøtte den unges skolegang, har andre problemstillinger af social, kulturel, materiel eller personlig karakter, der mindsker sandsynligheden for positive skoleerfaringer.
- Hvis den unge ikke har positive erfaringer med skolegang, kan man formode, at det er betydningsfuldt, at den unge opnår positive erfaringer med arbejde under og efter anbringelsen. Positive erfaringer med arbejde kan bidrage til, at den unge på sigt motiveres til skolegang og videre uddannelse, styrker sin position på arbejdsmarkedet og får øget selvværd. Det kan bidrage til, at den unge opnår social status og identitet, der kan have betydning for sociale relationer og for psykisk velbefindende. Adgang til arbejde og positive erfaringer med arbejde kan desuden bidrage til at mindske sandsynligheden for fortsat normbrydende adfærd. Man kan f.eks. formode, at der er en sammenhæng mellem lav indkomst og kriminalitet på den måde, at dårlige økonomiske forhold og det tab af status og muligheder, det kan give, kan bevirke, at kriminalitet fortsat bliver et alternativ.
- Hvis den unge opnår positive erfaringer med skole og/eller arbejde, kan man formode, at det øger sandsynligheden for, at den unge begynder en uddannelse. Omvendt kan man formode, at negative erfaringer med skole og arbejde øger sandsynligheden for, at den unge ikke begynder uddannelse. Manglende oplevelse af at kunne mestre de krav, som skolegang og arbejde kræver eller materiel usikkerhed kan udgøre en barriere i forhold til at begynde og forblive i uddannelse. Ligesådan kan man formode, at kvalifikationer gennem uddannelse øger sandsynligheden for, at den unge på sigt oplever et selvværd (mestring) og får en mere stabil økonomisk situation (mindsket risiko for arbejdsløshed og materiel usikkerhed). Ustabil økonomi kan udgøre en

personlig belastning, der kan bidrage til personlige problemer og/eller at normbrydende adfærd bliver et alternativ.

- Hvis den unge hverken opnår positive erfaringer med skole, arbejde eller uddannelse under og efter anbringelsen, kan man formode, at der er en øget sandsynlighed for, at den unge fortsætter en normbrydende adfærd og/eller belastes af øvrige sociale problemer. Man kan antage, at manglende mulighed for at opnå erfaring med socialt anerkendte rolle mindsker den unges chancer for at opnå ressourcegivende sociale relationer, f.eks. en kæreste, og kan bidrage til negative processer, når det drejer sig om helbred og psykisk velbefindende. Desuden kan det øge sandsynligheden for, at nye former for risikoadfærd forekommer f.eks. misbrug. Hvis den unge hverken opnår positive erfaringer med skole, arbejde eller uddannelse, kan man formode, at det er særdeles afgørende, at den unge har et ressourcegivende sociale netværk (familie og venner), eftersom chancen for at etablere nye sociale netværk er mindre, hvis man er udelukket fra deltagelse i andre sociale sammenhænge.
- Hvis den unge har ressourcegivende sociale netværk kan det være en yderst beskyttende faktor selv under meget belastende forhold. Det formodes, at det har afgørende betydning, om den unge har venner og familie, der kan udgøre en støtte og ressource. Det formodes desuden, at ressourcegivende venskaber har en særskilt positiv betydning, og at jo ældre den unge er, des større betydning har det, at den unge har succes med at indgå i parforhold (kæreste, kone og mand) og eventuelt at etablere en egen familie.

Det antages endelig, at en række særlige forhold, kan have betydning for, hvordan det går de unge på sigt.

- *Køn*: Forskning tyder på, at drenge/unge mænd er særligt udsatte på en række områder, og at der er en overrepræsentation af drenge/unge mænd på sikrede institutioner.
- *Anbringelsesform*: Forskning tyder på, at institutionsanbragte er særligt udsatte på en række områder. Forskning tyder desuden på, at tvangsanbringelse har en væsentlig betydning for den unges oplevelse af anbringelsen, og nogle undersøgelser vurderer, at tvangsanbringelser har negativ betydning for, hvordan det går den unge. De unge på sikrede institutioner er tvangsanbragt.
- *Anbringelsestidspunkt*: De unge på sikrede institutioner er anbragt i teenageårene som følge af deres problematiske adfærd. Det tyder også på, at en del af de unge har en anbringelseshistorie, der indbefatter tidlig anbringelse. Forskning tyder på, at begge disse forhold kan have betydning for, hvordan det går den unge, primært fordi dette angiver en øget sandsynlighed for, at den unge er svært belastet på flere områder.
- *Anbringelseshistorie og -miljø*: Forskning tyder på, at skiftende anbringelsessteder øger sandsynligheden for, at det går de unge dårligere på sigt. Ustabile anbringelsessteder kan forklares med fejlplacering, negative relationer til personer på anbringelsesstedet og/eller uafklarende relationer til familien. Forskning tyder på, at en del af de unge på sikrede institutioner har en anbringelseshistorie, og har mangelfuldt eller problematisk netværk.

6.10 Indikatorer

Det optimale er, at en ung der udskrives fra en sikret institution til en åben institutionsplads på døgninstitution eller på et socialpædagogisk opholdssted, inkluderes til SIP-åben. I det tilfælde, vil nedenstående indikatorer ikke have en relevans for den unge.

Hvis den unge ikke inkluderes til SIP-åben, så anvendes nedenstående indikatorer og der suppleres evt. med ekstra indikatorer fra SIP-åben.

G: Indikator på generelle betingelser i indsatsen

I: Indikator på individuelle betingelser i indsatsen

O: Organisatorisk kvalitet

F: Faglig kvalitet

B: Brugeroplevelse kvalitet

Den unges situation efter anbringelsen	Indikatorer
Den unges sociale, kulturelle, materielle og personlige situation	<p>1: Alder (I)</p> <p>2: Køn (I)</p> <p>3: Bolig (hjemmet, familiepleje, på institution/opholdssted, egen bolig/hybel, efterskole, har ingen bolig, andet?) (I)</p> <p>4: Aktuelt bosted (by og miljø) (I)</p> <p>5: Oplevelse af at bo pågældende sted (I) (B)</p> <p>Hvis bor i familiepleje/institution/efterskole:</p> <p>3A: Opdragelsesstil i plejefamilie/på institution/efterskole (I) (B)</p> <p>3A: Kvalitet i relationer til plejefamiliemedlemmer eller voksne/unge på institution/efterskole (I) (B)</p> <p>20: Trang til at stikke af, årsag, antal faktiske rømninger, varighed af rømning (I) (B)</p> <p>6: Fritidsinteresser (I) (B)</p> <p>7: Medlemskab af forening (I)</p> <p>8. Skolegang (går/går ikke i skole nu/inden for de sidste 6 måneder, årsag til eventuel forandring, oplevelse af at gå i skole, problemer med skole, støtte til skolegang fra netværk, faktisk støtte (deltagelse i møder, arrangementer, lektiehjælp), undervisningsstøtte, lektiehjælp, skoleskift, fremtidsforventninger til uddannelse og/eller arbejde, oplevelse af færdigheder (I)(B)/ (F)</p> <p>9. Arbejdserfaring (nu/inden for de sidste 6 måneder), type arbejde, oplevelse af arbejdet, oplevelse af mestring af krav i arbejdet, oplevelse af støtte, årsag til eventuelt tab af arbejde, forventninger til uddannelse og arbejde, arbejdsløshed/tilknytnings til arbejdsmarkedet (I) (B)/ (F)</p> <p>10: Forsørgelsesgrundlag (I)</p> <p>11: Oplevelse af økonomisk situation (I) (B)</p> <p>12: Uddannelse (er i gang med/har været i gang med uddannelse de sidste 6 måneder), type uddannelse, oplevelse af uddannelse samt mestring af krav, oplevelse af støtte, forventninger til uddannelse og arbejde (I) (B)/ (F)</p> <p>13: Oplevelse af at klare dagligdagen (mestre opgaver i dagligdagen), støtte i dagligdagen, signifikante personer (hjælp og snak/samvær) (I) (B)/ (F)</p> <p>14: Venner/kammerater, antal, kvalitet i venskaber (hvordan man har det med venner: holde af, at kunne tale sammen om næsten alt, at være der, når behov), hvor længe kendt ven(ner), samvær (aktiviteter) herunder vold, kriminalitet, misbrug, antal venner (I) (B)/ (F)</p> <p>15: Venner/kammerater fra institutionen (I) (B)/ (F)</p> <p>16: Problemer med jævnaldrende (I) (B)/ (F)</p> <p>17: Øvrige sociale relationer samt kvalitet i disse (holde af, kunne tale sammen om næsten alt, at være der når behov) (I) (B)/ (F)</p> <p>18: Oplevelse af kvaliteten af familierelationer (hvordan man har det med forældre, stedforældre, søskende, stedsøskende, bedsteforældre, andre). (I) (B)/ (F)</p> <p>19: Oplevelse af forældreressourcer/problemer (positiv/negativ påvirkning på egen situation) (I) (B)/ (F)</p> <p>20: Oplevelse af kontakt (hyppighed) (I) (B)/ (F)</p> <p>21: Den unges oplevelse af støtte (I) (B)/ (F)</p>

	<p>22: Ægteskab/parforhold/kæreste: varighed, kvalitet i relationer (I) (B)/ (F)</p> <p>23: Forældreskab (antal børn, varighed i forældreskab, oplevelse af forældreskab) (I) (B)/ (F)</p> <p>24: Kriminalitet (kriminalitet, der involverer/ikke involverer truende udadreagerende og/eller voldsom adfærd) (I) (B)/ (F)</p> <p>25: Fysisk helbred (+/- diagnose) (I) (B)/ (F)</p> <p>26: Kost og hvile (hyppighed og grad af regelmæssighed) (I) (B)/ (F)</p> <p>27: Psykisk helbred (herunder traumer) (I) (B)/ (F)</p> <p>28: Selvdestruktiv adfærd (I) (B)/ (F)</p> <p>29: +/- psykiatrisk diagnose +/- behandling (I) (B)/ (F)</p> <p>30: Funktionalitet (+/- diagnose) (I) (B)/ (F)</p> <p>31: Ordblindhed (I) (B)/ (F)</p> <p>32: Fysisk Handicap (I) (B)/ (F)</p> <p>33: Overgreb de sidste x antal måneder (vold, seksuelle overgreb, prostitution) (I) (B)/ (F)</p> <p>34: Selvmordsforsøg (I) (B)/ (F)</p> <p>35: Misbrug (+/- behandling) (I) (B)/ (F)</p> <p>36: Særlige problemer og ressourcer relateret til social og psykisk kompetence (I) (B)/ (F)</p> <p>37: Oplevelse af særlige påvirkninger de sidste 6 måneder (positive/negative hændelser) (I) (B)/ (F)</p> <p>38: Særlige hændelser (svigt, dødsfald, ægteskab/kæreste, skilsmisse, psykisk tilstand, forældreskab, adskillelse fra børn, selvmord, venskaber, ensomhed, flytninger, vold og overgreb, arbejde og uddannelse) (I) (B)/ (F)</p>
	<p>1: Sagsbehandler (har/har ikke, hyppighed i kontakt, oplevelse af relation) (I) (B)/ (F) (O)</p> <p>Hvis bor i familiepleje, hjemme, egen bolig</p> <p>29: Personlig rådgiver (har/har ikke, hyppighed i kontakt, oplevelse af relation) (I) (B)/ (F) (O)</p> <p>2: Former for hjælp modtaget (indhold) uanset opholdssted: bolig, hverdag, økonomi, skole, arbejde, uddannelse, fritid (I) (B)/ (F) (O)</p> <p>3: Typer behandlingsindsatser (I) (B)/ (F) (O)</p> <p>4: Oplevelse af sammenhæng i hjælp (oplevelse af plan, varighed) (I) (B) / (F)</p> <p>5: Oplevelse af kvaliteten af efterværn (I) (B) / (F)</p> <p>6: Oplevelse af indflydelse på efterværn (indhold, omfang) (I) (B) / (F)</p> <p>7: Oplevelse af om efterværn er en god ide/er motiveret (frivillighed/tvang) (I) (B) / (F)</p> <p>8: Oplevelse af positiv/negativ betydning for, hvordan det går i hverdagen, skole, uddannelse eller arbejde, sociale relationer, fremtidsforventninger (I) (B) / (F)</p>
Oplevelse af effekt	<p>1: Oplevelse af de sidste 6 måneder (forbedring) (I) (B) / (F)</p> <p>2: Oplevelse af betydning af at have været på sikret institution (I) (B) / (F)</p>

Referencer

Andreassen, Tore (2003): *Behandling av ungdom i institusjoner. Hva sier forskningen?* Kommuneforlaget.

Balvig, Flemming (2006): *Den Ungdom. Om den stadig mere omsiggribende lovlydighed blandt unge i Danmark.* Det Kriminalpræventive Råd.

Balvig, Flemming og Britta, Kyvsgaard (1986) *Kriminalitet og ungdom. 80'ernes samfund.* Borgen

Becker, Howard (1973): *Outsiders; Studies in the sociology of deviance.* New York: The Free Press of Glencoe.

Börjeson, Bengt og Hans Håkansson (1998): *Truede børn. Socialt arbejde ved anbringelse af børn uden for hjemmet.* Socialpædagogisk Bibliotek.

Bäcke- Hansen, Elisabeth (2001): *Rettferdiggjøring av omsorgsovertakelse. Enbeslutningsteoretisk analyse av barnevernstjenestens agumentasjon i en serie typiske saker om små barn.* Norsk institut for forskning om oppvekst, velferd, aldring. 2/01

Christensen, Else og Tine Egelund (2002): *Børnesager. Evaluering af den forebyggende indsats.* Socialforskningsinstituttet 02:10

Christensen, Else og Ottesen, Mai Heide (2002): *Børn og familier. Resultater og perspektiver fra Socialforskningsinstituttets forskning om børn og familier.* Socialforskningsinstituttet 02:8

Christie, Nils (2004): *En passende mængde kriminalitet.* Hans Reitzels forlag.

Dahler-Larsen, Peter (2003a): Opskrift på virkningsevaluering, kapitel 4 i Dahler-Larsen & Krogstrup (2003): *Nye Veje i Evaluering:* 51-79. Systime Academic

Dahler-Larsen, Peter (2003b): Idegrundlaget bag virkningsevaluering, kapitel 7 i Dahler-Larsen & Krogstrup (2003): *Nye Veje i Evaluering:* 96-112. Systime Academic

Dahler-Larsen, Peter (2003c): Om at overvinde forhindringer i virkningsevaluering, kapitel 10 i Dahler-Larsen & Krogstrup (2003): *Nye Veje i Evaluering:* 137-144. Systime Academic

Dencik, Lars (1999): Fremtidens børn – om postmodernisering og sosialisering. I Dencik & Schultz (red.)(1999): *Børn og familie i det postmoderne samfund:* 19-44. Hans Reitzels Forlag.

Downes, David & Paul Rock (1998): *Understanding Deviance – a guide to the sociology of crime and rule breaking.* 3rd. ed Oxford University Press.

Ebsen, Frank. (2001): *Viden i børnesager. En kvantitativ undersøgelse af børnesagerne i fire kommuner og et amt.* Socialministeriet.

Edmark, Karin (2002): Arbetslöshetens effekter på brottsligheten, i *Ekonomisk Debatt*, 5, Årg. 30: 403-413

Egelund, Tine (1997): *Beskyttelse af Barndommen.* Socialforvaltningens risikovurdering og indgreb. Hans Reitzels Forlag.

- Egelund, Tine og Anne-Dorthe Hestbæk (2003): *Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet – en forskningsoversigt*. Socialforskningsinstituttet 03:04
- Egelund, Tine og Sundell, Knut (2001): *Til barnets bedste. Undersøgelser af børn og familier – en forskningsoversigt*. Hans Reitzels Forlag.
- Forsberg, Hannele (1999): Föräldraskap som problem och resurs för barnskyddet. *Nordisk Socialt Arbeid*, Nr. 4. 19. årg.: 194-203.
- Goffman, Erving (1974): *Asylums. Essays on the Social Situation of Medical Patients and other inmates*. Pelican Books. Penguin Books. Canada.
- Guldborg, Per m.fl. (1991): *Anbring mig ordentligt. Om unges tanker, følelser og fantasier*. Socialpædagogisk Bibliotek.
- Hagemann, Helle og Claus B Olsen (2001): *Alternativ afsoning efter straffelovens § 49, stk 2 – en effektundersøgelse*. Center for Alternativ SamfundsAnalyse.
- Halldén, Gunilla (1999): Forældreperspektiv og barneperspektiv på familieliv og den gode barndom. i Dencik & Schultz (red.) (1999): *Børn og familie i det postmoderne samfund*. Pp. 178-196. Hans Reitzels Forlag.
- Hensen, Høck, Nissen (2000): *Ny start: Integration af marginaliserede unge – erfaringer og resultater fra et 2 årigt pilotprojekt i 4 kommuner*. Askovgaarden.
- Hestbæk, Anne-Dorthe (1997): *Når børn og unge anbringes: en undersøgelse af kommunernes praksis i anbringelsessager*. Socialforskningsinstituttet. 97:6
- Holst, Jesper og Madsen, Bent 1998: Socialpædagogik og det senmoderne. I *Tidsskrift for Socialpædagogik* nr. 2 årg. 1998: 5-14.
- Hutchinson, Gunn S & Oltedal, Siv (2002): *Modeller i socialt arbejde*. Socialpædagogisk Bibliotek.
- Jappe, Erik (2004): *Børne og ungdomskriminalitet*. Frydenlund.
- Jørgensen, Per S. (1999): Barnet i risikofamilien i Dencik & Schultz (red.) (1999): *Børn og familie i det postmoderne samfund*: 403-421. Hans Reitzels Forlag
- Jørgensen, Per S. et al. (1993): *Risikobørn. Hvem er de – hvad gør vi?* Det Tværministerielle Børneudvalg. Socialministeriet.
- Krogstrup, Hanne K. (2003): *Evalueringsmodeller*. Systime Academic.
- Kyvsgaard, Britta (1995): *Voldskriminelle og voldskriminalitet*. Kriminalistisk Institut Kbh.
- Kyvsgaard, Britta (1995): Voldskriminelle og kriminalprævention. i *Årbog Kriminalistisk Institut*, KU:117-126.
- Kyvsgaard, Britta (1998): *Den kriminelle karriere*. Jurist og Økonomforbundets Forlag.
- Kyvsgaard, Britta (2000): Kriminalitet blandt etniske minoriteter. I *Socialforskning Tema* nummer December:69-77
- Kyvsgaard, Britta (2001): Kriminalitet, retshåndhævelse og etniske minoriteter. I *Juristen* november 2001: 363-373

- Kyvsgaard, Britta (2001): Bliver de mindre kriminelle af det? – effekten af tiltag overfor lovovertrædere. I *Socialpolitik*, Socialpolitisk forening nr. 3, juni: 11-14
- Kyvsgaard, Britta (red.) (2006): *Hvad virker – hvad virker ikke? Kundskabsbaseret kriminalpolitik og praksis*. Jurist og Økonomforbundets Forlag.
- Lihme, Benny (1999): *Det er så fucking træls. Solhaven og de unge*. Forlaget Børn og Unge.
- Krog, Britta (2005) *Socialt arbejde på de sikrede institutioner – et kvalitativt studie af det sociale arbejde og dets vilkår i danske sikrede institutioner for unge kriminelle*, Aalborg Universitet, Sociologispeciale
- Torkil Lausen (2001): Fængselsvæsnets skizofreni, I *Socialpolitik*, Socialpolitisk forening nr. 3, juni: 23-27
- Mathiesen, Roger (1998): Fokus på Socialpædagogikkens teoretiske grundlag, I *Tidsskrift for Socialpædagogik* nr. 2. årg. 1998: 25-39
- Madsen, Bente (1995): *Socialpædagogik og samfundsforvandling. En grundbog*. Socialpædagogisk Bibliotek.
- Merton Robert K. (1938): Social structure and Anomie. I *American Sociological Review*. Vol. 3. Issue 5. October: 672-682.
- Møller, Sanne, N. og Egelund, Tine (2004): *Forebyggende behandlingsprogrammer for unge – et alternativ til anbringelse uden for hjemmet?* Børn, Integration og Ligestilling. Arbejdspapir 8. 2004
- Naybjerg, Mette og Morten Holler (1994): *Koglen – en interviewbaseret effektundersøgelse af en sikret døgninstitution for unge 15-17 årige*, Ringkjøbing Amtskommune
- Nissen, Maria Appel og Gritt Bykilde (2001): *Et sted at være - sammen med andre: en evaluering af unges erfaringer med deltagelse, indflydelse og ansvar på 'Stedet' i Vejgaard*. Aalborg Kommune.
- Nissen, Maria Appel og Gritt Bykilde (2006): Et sted at være med. I *Tidsskrift for Socialpædagogik*. Nr. 18: 33-47.
- Nissen, Maria Appel (2005): *Arbejdspapirer til Det Sociale Indikator 2005 Projekt*. Aalborg Universitet.
- Nissen, Maria Appel og Simon Skovgaard Møller (2006): Når virkeligheden ikke altid er evident. I *Uden for Nummer*. 13. 7. årg: 4-21.
- Odgen, T og Halliday-Boykins, Colleen A. (2004): Multisystemic Treatment of Antisocial Adolescents in Norway: Replication of Clinical Outcomes Outside of the USA. *Child and Adolescent Mental Health* Vo. 8, no. 2. 2004: 77-83
- Pedersen, Knud E (1999): *Drop afmagten – skab kontakten til usædvanlige unge. Teori og metode i projektarbejdet med de mest marginaliserede unge*. Socialministeriet.
- Pawson, Ray og Tilley (1997): *Realistic Evaluation*. Sage
- Pawson, Ray (2002a): *Evidence-based Policy: The Promise of 'Realist Synthesis'*. I *Evaluation*. Vol 8(3): 340-358, Sage

- Pawson, Ray (2002b): *Evidence-based Policy: In Search of a Method*. I Evaluation. Vol 8(2):157-181.
- Pawson, Ray (2006): *Evidence Based Policy: A Realist perspective*. Sage Publications.
- Qvortrup, Jens (1999): *Barndom og Samfund*. i Dencik & Schultz (red.) (1999): Børn og familie i det postmoderne samfund: 45-78. Hans Reitzels Forlag
- Rasmussen, Espersen m.fl. (2005): *Ungdomssanktionen i kvalitativ belysning: ti unge og ni institutioner*. Socialforskningsinstituttet 05:06.
- Rubington, Earl og Weinberg. Martin S. (1995): *The Study of Social Problems. Seven Perspectives*. 5th ed. Oxford University Press.
- Rutter, Michael og Rutter, Marjorie (1997): *Den livslange udvikling: Forandring og kontinuitet*. Hans Reitzels Forlag.
- Stern, Daniel N (2001): *De første seks måneder*. Gyldendal.
- Schwartz, Ida (2001): *Socialpædagogik og anbragte børn*. Hans Reitzels Forlag.
- Sheff, Bengt og Starrin, Thomas J. (2002): Skamfølelse og sociale bånd – om social underordning og langvarige konflikter. I Meeuwisse, Anna & Hans Swärd (Red.): *Perspektiver på sociale problemer*. Socialpædagogisk Bibliotek.
- Sutherland, Edwin (1976): *On analyzing Crime*. Edited by Karl Schuessler. Chicago: The University of Chicago Press.
- Thormann, Inger & Charlotte Guldberg (1998): *Den nænsomme anbringelse*. Hans Reitzels forlag.
- Vestergaard, Jørgen (2001): En strafferetlig ungdomssanktion med socialpædagogisk sigte, I *Socialpolitik*, Socialpolitisk forening nr. 3 juni 2001:15-18
- Vinnerljung, Bo (1998): *Fosterbarns skolgång och utbildning*. Socialvetenskaplig Tidsskrift, 1:58-80.
- Virenfeldt, Søren (2001): Solhaven – det lange seje træk, I *Socialpolitik*, Socialpolitisk forening nr. 3, juni 2001:28-30
- Zachariae, Bobby (2005): Multisystemisk Terapi (MST) – Hidtidige forskningsresultater og anbefalinger for kommende undersøgelser. Januar 2005.
- Zeuner, Lilli og Højland, Jeppe (2003): *Unge i det kriminelle felt – et studium af forskningslitteratur*. Socialforskningsinstituttet 03:09

Appendiks

Metode- og designovervejelser vedr. SIP-sikret v/ Hanne Stevens

Spørgeskemaerne

Det er ved indhentningen af data nødvendigt at tage højde for, at der er en relativt høj andel meget korte forløb (omkring 25 % er under 3 uger), ligesom man i mange tilfælde ikke i forvejen kender tidspunktet for udskrivelsen, som i kan blive iværksat med meget kort varsel. Der vil for unge med meget korte ophold kun blive indsamlet helt basale oplysninger ved indskrivningstidspunktet. Der er udviklet fem forskellige skemaer.

Institutionsskema: Udfyldes årligt (samt evt. ved større organisatoriske ændringer)

Personale indskrivningsskema og Unge indskrivningsskema: Udfyldes efter ca. to ugers ophold. For unge der opholder sig på institutionen kortere end det, udfyldes basisoplysninger om ind- og udskrivning af personalet.⁵

Personale udskrivningsskema: Udfyldes for alle unge, der har været på institutionen længe nok til at udfylde et indskrivningsskema. Unge udskrivningsskema udfyldes af unge, der ved udskrivningen har været på institutionen i mindst seks uger.

Der anføres dato for udfyldelse på samtlige skemaer.

I opstillingen af dette design, er det vægtet, at der fås flest mulige oplysninger angående flest muligt anbragte, frem for at der stringent overensstemmelse mellem hvor mange oplysninger man indsamler for hver ung. Endvidere søger designet at balancere mellem ønsket om at indhente mest mulig viden samt ønsket om at skåne de unge for den belastning det vil udgøre, hvis de skal udfylde skemaer for ofte.

Datakvalitet

Kvaliteten af de indsamlede data kan siges at afhænge af tre overordnede faktorer, nemlig forhold vedrørende spørgsmålenes formulering og sammensætning, forhold i indsamlingssituationen og forhold vedrørende hvem der efterfølgende har adgang til data. Disse tre problematikker skal skitseres i det følgende.

Udformningen af spørgeskemaerne er sket i henhold til en stringent operationaliseringsguide udviklet på baggrund af programteorien. Herved er der altså taget højde for hvad der i praksis anses som værende relevante problemstillinger og temaer til afdækning, lige som designet tager eksplicit udgangspunkt i målsætninger omkring hvad den enkelte unge gerne skal opnå under anbringelsen. Skemaerne skal efterfølgende pilottestes med henblik på at sikre, at alle relevante aspekter – og svarkategorier – er blevet inkluderet i undersøgelsen. Endvidere skal det gennem pilottesten sikres, at spørgsmålene er formuleret på en sådan måde, at de er forståelige; dette er særligt relevant i forhold til ungeskemaerne. Videre må det anses som centralt, at pilottestningen forholder sig til muligheden for, at forskellige personer kan forstå samme spørgsmål på forskellig vis. Dette kan søges afdækket ved at lade flere pædagoger besvare skemaer for den samme unge (jf. fremgangsmåden for intercoder reliabilitet, Neuman 2000: 165). Dog er der stadig en indbygget risiko for, at besvarelseserne er farvet af en bestemt faglig optik. Det skal dog

⁵ Det skal overvejes hvorledes man håndterer unge, der skifter status undervejs i deres anbringelse. Fx hvor de overgår fra varetægtssurrogat til ungdomssanktion.

bemærkes, at denne faldgrube udelukkende relaterer sig til de forskningsmæssige fortolkninger af resultaterne. I det omfang oplysningerne bruges i institutionerne vil det typisk være indenfor den samme fortolkningsmæssige ramme, som ligger til grund for besvarelsene.

Hvad angår selve indsamlingssituationen, er der ikke grundlag for at forvente at denne skulle være problematisk i forhold til personaleudfyldningerne. I forhold til de unge er der nogle modsatrettede interesser. På den ene side må det anerkendes, at mange af de unge har betydelige læsevanskeligheder og for en dels vedkommende måske også problemer omkring koncentration. Af denne grund er det tvivlsomt om man vil få ret mange brugbare svar, hvis de skal udfylde skemaerne alene. En oplagt løsning på dette – som er blevet taget i brug i pilottestningen af SIP-åben – er at lade personalet hjælpe den unge, evt. så besvarelsen gennemføres som en slags interview. Dette løser problemerne omkring læsefærdigheder og koncentration, men betyder samtidigt at det er nødvendigt at være opmærksom på den mulige bias, der her introduceres.

Da der er tale om en gruppe unge, der i høj grad er vant til at italesætte forskellige problemer i deres liv og baggrundsforhold, må man forvente at problemerne med bias i mindre grad gør sig gældende omkring tabuiserede forhold, end det ville være tilfældet i forhold til mere "gennemsnitlige" unge. Og de største risici for bias må forventes at opstå i forbindelse med vurderingen af institutionen og de tilknyttede pædagoger. I særlig grad synes det problematisk, hvis den unge i evalueringen af forholdet til kontaktpædagogen skal besvare spørgsmål stillet af netop denne person.

Man må her nøje overveje hvor centrale disse spørgsmål er for undersøgelsen, og om man evt. er villig til at acceptere denne mulighed for bias. Ved implementeringen af SIP-projektet er det hensigten, at der på hver institution skal uddannes en evalueringsansvarlig, som kommer til at stå for interviewene af de unge. Dette må forventes at reducere risikoen for bias i forhold til det ovenfor beskrevne, dog er det vigtigt at man sikrer det nødvendige tillidsforhold mellem den evalueringsansvarlige og den unge. Både i forhold til sikringen af datakvaliteten og i forhold til at sikre, at situationen ikke opleves som et indgreb mod den unge.

I forhold til personaleskemaerne må man overveje hvilken betydning det har for undersøgelsen, at det ikke nødvendigvis er samme person, der udfylder den unges ind og ud skemaer. Hvor en grundig validering af skemaerne burde sikre at skemaerne forstås ens af alle, er der derimod ikke sikkerhed for, at alle har den samme opfattelse af den enkelte unge. Derved er der risiko for, at den fremgang den unge har oplevet i løbet af anbringelsen enten overvurderes eller undervurderes pga. forskellige udfyldere. Man kan henstille til, at det så vidt muligt er samme person, der udfylder begge skemaer, men det er ikke realistisk at forvente at dette er praktisk muligt i alle sammenhænge. Det må derfor anses som fordelagtigt, at det fremgår af skemaerne hvem der har udfyldt dem (evt. med et nummer i stedet for navn), så der kan tages højde for dette i analyserne. I første omgang kan man inddrage oplysninger om, hvorvidt samme person har udfyldt begge skemaer, og senere – når databasen har nået en vis størrelse – vil det være muligt at undersøge hvorvidt enkeltpersoner giver systematisk mere positive eller negative vurderinger end andre.

Videre må man særligt i forhold til personaleskemaerne grundigt overveje, hvilke implikationer det giver for validiteten, at lade institutionerne have adgang til oplysninger i uaggregeret form. Det er klart, at der her er et modsætningsforhold mellem det forskningsmæssige ideal om anonymitet – også som en sikring af oprigtige svar – og institutionernes naturlige ønsker om, at bruge de indsamlede oplysninger i det konkrete arbejde med den enkelte unge samt mere generelt til at lave interne forbedringer af praksis på institutionen. Man må overveje om – og i hvilket omfang – medarbejderne kan være motiveret til at "pynte" på besvarelsene (fx i angivelsen af hvilke aktiviteter de har foretaget sammen med den unge eller i vurderinger af hvor meget tid der er anvendt på for-

skellige aktiviteter) for at stille sig selv i et bedre lys overfor ledelsen. Videre må det og så anses som centralt, at medarbejderne kan føle sig trygge ved, at skemaerne ikke bliver brugt imod dem i forbindelse med ændringer af løn- og personaleforhold.⁶

Nogle af de ovenstående risici for bias kan imødegås ved at vælge elektroniske indberetninger frem for papirskemaer. Nogle programmer tillader højt-læsning af spørgsmål og svarkategorier, hvorved det altså bliver muligt for den unge at besvare skemaerne uden tilstedeværelsen af en voksen pædagog. Endvidere sikrer den elektroniske indsamlingsmetode et lavt antal item-missing, idet man skal besvare hvert spørgsmål for at komme videre til næste skærmbillede, og derved ikke kan komme til at overse spørgsmål.⁷ Endelig er det muligt at anvende spørgsmål som filter, således at respondenter ledes udenom irrelevante spørgsmål (som fx vedrørende stedforældre, hvor disse ikke findes).

En anden fordel ved de elektroniske spørgeskemaer er, at det burde være muligt at dele informationsniveauet op i forhold til de oplysninger institutionerne kan få adgang til. Således kan der udtrækkes informationer på personniveau til brug i de konkrete forløb, mens andre oplysninger kun kan hentes på aggregeret niveau (ligesom man fx kender det fra APV'er). Den altovervejende ulempe ved denne dataindsamlingsmetode er, at særligt etableringsomkostningerne er meget høje, og det må derfor fremhæves, at projektet skal køre i et vist stykke tid før det kan betale sig.⁸

Inddelinger af materialet

Ideelt set kommer materialet til at bestå af følgende grupper:

A) Helt korte ophold: Basale oplysninger fra personale om ind- og udskrivning (ophold under 1-2 ugers varighed).

B) Middelkorte ophold: Detaljerede indskrivningsoplysninger fra ung og personale, detaljerede udskrivningsoplysninger fra personale, og evt. basale oplysninger fra ung (ophold under 1½ måneds varighed – cirka).

C) Længere ophold: Detaljerede ind- og udskrivningsoplysninger fra både personale og ung.

I forhold til den overordnede programteori er gruppe A uinteressante, idet der er tale om anbringelser af så kort varighed, at man ikke med rimelighed kan forvente noget resultat i form af forbedrede personlige, materielle, kulturelle og sociale vilkår. Imidlertid er gruppen interessant i forbindelse med en deskriptiv afdækning af sammensætningen på de forskellige institutioner samt en klarlæggelse af hvilke anbringelsesårsager, der udmønter sig i korte hhv. lange anbringelser. Det er også sandsynligt at institutionerne kan have en interesse i at få denne gruppe beskrevet nøjere.

Gruppe B kan siges at udgøre projektets ømme punkt, og designet har til hensigt at minimere denne gruppes størrelse. Man må dog hævde, at de korte ophold i denne gruppe i teoretisk henseende nok nærmere må henregnes under gruppe A, mens de længere ophold kunne være relevante at inddrage i analyserne sammen med gruppe C.

⁶ Selvom vi naturligvis forudsætter at langt hovedparten af både medarbejdere og ledelser er hæderlige, må problemstillingen alligevel tages op i forhold til eventuelle brodne kar.

⁷ Problematikken omkring item-missing er særligt relevant for variable, der efterfølgende skal anvendes til konstruktion af indeks (jf. nedenfor).

⁸ Herunder må man tage i betragtning den løbende udgift til porto og aflønning af dataindtastere, der vil være hvis man anvender traditionelle papirskemaer.

Gruppe C er kernegruppen i henhold til programteorien, og udgør det egentlige fokus for dataindsamlingen.

Stikprøve eller population?

Projektet har til hensigt at indsamle data vedrørende samtlige anbringelser på samtlige af landets sikrede institutioner, og man kan derfor diskutere hvorvidt der er tale om en census, eller om materialet hellere skal opfattes som en stikprøve. Inddrager man tidsdimensionen, bliver det tydeligt at der er tale om en stikprøve, idet det interessante er at sige noget generelt omkring anbringelsers virkninger på unges situation, og statistisk inferens bliver derfor relevant for at kunne generalisere til anbringelser, der iværksættes før eller efter undersøgelsens gennemførelse.

Ved at se på opgørelser over antallet af anbringelser de seneste år, og disses længde, vil det være muligt at estimere hvor længe datamaterialet vil være om at modnes for forskellige typer analyser. Det står dog helt klart, at man vil være i stand til at foretage rent deskriptive opgørelser længe inden man kan foretage analyser af sammenhænge, ligesom det vil være muligt at analysere på anbringelsesforløbene længe inden man kan sige noget om langtidseffekterne af anbringelser (opfølgende målinger x antal måneder efter udskrivning samt evt. indhentelse af oplysninger fra kriminalregisteret og andre registre).

Anbringelser i tidligere år:

2001	353
2002	393
2003	423

(Kilde: Hansen & Zobbe 2006: 34).

Hansen og Zobbe (2006: 40) angiver fordelingen af anbringelsestiderne i år 2003 på følgende måde:

- ¼ mellem 1 og 20 dage
- ¼ mellem 21 og 48 dage
- ¼ mellem 49 og 86 dage
- ¼ mellem 87 og 430 dage

Ved at sammenligne med tallene fra år 2000 og frem (ibid.) fremgår det, at anbringelserne generelt er blevet længere, og spørgsmålet er, om dette er et generelt fænomen, som fortsætter, om man må regne med, at der er nået en stabilisering, eller om man må forvente, at tendensen vender, og anbringelserne i de kommende år bliver kortere. Videre afhænger estimerne af, hvor grænserne sættes for om en ung skal udfylde udskema eller ikke (dele af analyserne kan dog fortsat foretages alene med udgangspunkt i personale udskemaer). Ud fra tallene synes det realistisk at forvente omkring 200 fulde skemaer om året.

Under forudsætning af at estimatet holder, skulle man allerede efter et år være i stand til at lave simple analyser. Bivariate analyser er i hvert fald mulige, mens anvendelsen af multivariate analyser vil afhænge af antallet af kategorier i de anvendte variable samt fordelingerne her indenfor. Her kan man med fordel anvende statistiske redskaber, der er udviklet specielt til små stikprøver (jf. Agresti og Finlay 1997: 220 ff.).

Som tiden går, vil det være muligt at lave stadigt mere avancerede analyser, og allerede efter 3-4 år må man forvente at kunne uddrage endog særdeles detaljerede analyseresultater. I forskningsøjemed vil databasen næppe være interessant før der er gået de 3-4 år, mens den for både institutioner og myndigheder forventes at kunne bidrage med relevant og nyttig information allerede efter det første år.

Skal man foretage analyser som er stratificeret efter institutionsniveau, vil det tage væsentligt længere tid for databasen at modnes. Eftersom der kun er syv institutioner, er det ikke muligt at foretage Multilevel Analyser, og man må derfor i stedet lave en form for stratificeret analyse, hvorigennem man sammenligner de forskellige institutioner. Dette kan fx gøres ved sammenligninger af proportioner og/eller gennemsnit. Men eftersom nogle af institutionerne er meget små, vil man i lang tid få nogle meget usikre resultater (med mindre selvfølgelig at forskellen mellem institutioner er overvældende). Omvendt må det fremhæves, at det lille antal institutioner i meget højere grad giver mulighed for detaljerede analyser af de enkelte anbringelsessteder. Således er det heller ikke meningsfyldt at bedrive statistik på de organisatoriske ændringer der måtte forekomme på de enkelte institutioner, her må man i stedet anvende institutionsskemaerne til en mere overordnet beskrivelse af institutionernes udvikling (eller konstans) over tid.

Hvor det altså på kort sigt er muligt at lave opgørelser over fx hvor mange, der har bestemte problemtyper ved anbringelsen, hvor mange der gennemgår specifikke behandlingstyper og hvor mange der oplever en forbedring eller forværring af deres situation i løbet af opholdet (jf. nedenfor om indekskonstruktion), vil det først på længere sigt være muligt at foretage analyser, der kombinerer disse forskellige typer af informationer.

Clustering – mangel på stokastisk uafhængighed

En central forudsætning i statistiske analyser er, at der er tale om stokastisk uafhængighed mellem observationerne, hvilket ikke kan siges at være opfyldt i SIP-projektet.⁹ Det er derfor nødvendigt at tage nogle forholdsregler i analyserne, idet man ellers vil komme til at overvurdere den statistiske sikkerhed, hvorved der er en overhængende fare for at begå type II fejl.

Der er overordnet tre forskellige former for afhængighed mellem observationerne. For det første kan man ønske at inddrage oplysninger på institutionsniveau (fx hvor stor institutionen er eller om institutionen har egen skole), for det andet er der den sociale afsmittning internt på de enkelte institutioner, hvorved man må formode at der er en vis påvirkning de unge imellem, og for det tredje vil der være tilfælde, hvor den samme person har to eller flere anbringelsesforløb.

Hvor det i forhold til variable på institutionsniveau¹⁰ er åbenlyst, at man ved at inddrage disse i analyser på individniveau så at sige multiplicerer oplysningerne, synes det også mest rimeligt, at man i analyserne tager højde for, at der vil være en vis påvirkning og social afsmittning internt på de enkelte institutioner. I forhold til mange items ville dette kun være et "indirekte" fænomen, med der er dog enkelte tilfælde (som fx items vedrørende kollektive regelbrud samt konflikter de unge imellem), hvor der er tale om en direkte afhængighed mellem oplysninger fra flere forskellige individer.¹¹

En sidste form for afhængighed opstår, når samme person er anbragt flere gange. Her må man rent empirisk tage stilling til, om problemet er udbredt nok til at det er nødvendigt at tage højde for det i analyserne.

⁹ De følgende betragtninger relaterer sig udelukkende til analyser på individniveau.

¹⁰ Hvis en anbringelse strækker sig over ændringer i institutionen, må man foretage et valg omkring hvilke oplysninger man vil inddrage. Her kan man fx vælge altid at koble personen til den institutionsprofil, der er gældende ved indskrivningen.

¹¹ Sidstnævnte kan anskues som en multilevel problematik, med den yderligere komplikation at det ikke er muligt at afgrænse enhederne på gruppeniveau.

I forbindelse med analyserne må det således tilrådes, at man tager specifikke forholdsregler for at imødegå clusteringproblematikken.

Longitudinelle vs. tværsnitsanalyser af data

Da hensigten med SIP-projektet er at indfange oplysninger vedrørende et *forløb*, og videre at der foretages tidsmæssigt forskudte målinger, bliver det interessant at afgøre hvorvidt det er muligt at anvende longitudinelle analysemetoder.

I de mest udbredte longitudinelle analyser, vil man modellere overlevelsestiden, hvilket i dette tilfælde vil sige perioden fra anbringelse til udskrivning. Såfremt der inkluderes datoer i skemaerne (og/eller en angivelse af anbringelsens længde), vil data bestemt have en karakter, der muliggør denne type analyse, og man vil derfor eksplicit kunne inddrage den tidsmæssige dimension i databearbejdningerne. Det er dog nødvendigt at holde sig for øje, at disse modeller kun er teoretisk meningsfyldte, i det omfang man inddrager faktorer, man mener kan have en forklaringskraft i forhold til anbringelsestiden.

Inden man foretager overlevelsesanalyser er det altså nødvendigt at være meget opmærksom på, hvilke faktorer der spiller ind. Her kan man fx hævde, at det er plausibelt, at anbringelsesårsagen (jf. de 7 punkter) har meget at skulle have sagt i forhold til hvor længe den unge er anbragt på den sikrede institution. Dette kan være en interessant og relevant delanalyse. Omvendt må man være varsom med at inddrage variable omkring den unges problemadfærd – eller eventuelle forbedring i denne – i en analyse af overlevelsestiden, idet det er åbenlyst at der er mange andre faktorer der spiller ind (heriblandt ikke mindst juridiske), og det derfor er tvivlsomt, at det er faglige vurderinger af den unges situation der ligger til grund for beslutninger om at udskrive/hjemsende den unge.

Udstrækker man analysen fra simple ikke-parametriske modeller til en egentlig Cox's regressionsmodel, er der det yderligere "problem" at alle bliver udskrevet fra institutionerne. Hvor modellen altså skal sige noget om den relative risiko mellem forskellige grupper for at hændelsen indtræder, står man med en virkelighed, hvor alle har nøjagtig samme risiko. Skal man anvende modellen er det derfor nødvendigt at indsætte et kunstigt skæringspunkt efter hvilket man censurerer tilbageværende observationer. Man må helt klart forvente, at stedet dette punkt fastsættes til, vil have en betydelig effekt på analysens resultater, og spørgsmålet er, hvorvidt det er muligt at komme frem til et teoretisk meningsfyldt sted at indsætte et sådant punkt, idet det ikke anses som metodisk forsvarligt at indsætte det arbitrært.

Det er dog givet at tidsfaktoren er en central parameter at inddrage i analyserne – også selvom disse foretages på traditionel tværsnitlig vis. Dels kan man inddrage anbringelsestiden som forklarende variabel, og dels kan man udnytte at der er tale om paneldata.

Af anvendelige analysemetoder kan nævnes almindelige uni- og bivariate analyser, dvs. frekvenser og krydstabeller (der udmærker sig ved at give godt overblik over data), forskellige former for regressioner (som giver en mere nuanceret forståelse af de forskellige sammenhænge) samt evt. analyser ved hjælp af DIGRAM, hvis der ønskes en regressionslignende analyse af ordinalskalerede variable (her er det endvidere muligt at bruge ANOVA, såfremt den afhængige variabel er mindst intervalskaleret).

Konstruktion af indeks

Undersøgelsens design lægger meget op til at der bliver konstrueret forskellige indeks til brug for analyserne og som en sammenfattende måde at præsentere resultater på. Dette skyldes ikke blot, at der i flere tilfælde benyttes flere items til at belyse den samme teo-

retiske indikator, men at de anvendte indikatorer i mange tilfælde belyser forskellige dimensioner af et overordnet koncept (jf. Neuman 2000).

Eksempelvis er det relevant at kombinere de forskellige oplysninger vedrørende den unges sociale situation ved anbringelsen i et samlet mål, og det samme gør sig gældende for den kulturelle, personlige og materielle situation. Og det må klart udforskes hvorvidt man kan kombinere disse oplysninger til et samlet mål for den unges baggrundssituation. I den forbindelse er det naturligvis nødvendigt at opveje de modsatrettede mål om simple og overskuelige analyser versus et uacceptabelt tab af nuancer og detaljer.

Konstruktionen af indeks vil typisk forløbe i flere faser. Først må man udvælge de relevante items, der ud fra en teoretisk betragtning kan siges at være forskellige mål for samme overordnede koncept. Herefter må man empirisk fastslå i hvilken grad disse items egner sig til at blive kombineret i samme indeks. En sådan test for reliabilitet kan gøres ved en item-to-item korrelationsmatrice; items bør have mindst en moderat korrelation med hinanden. På tilsvarende vis kan man foretage en test for unidimensionalitet ved at lave en item-to-scale korrelation, hvor hvert item korreleres med resten af skalaen/indekset (De Vaus 1999: 254-256). I begge tilfælde er det dog væsentligt at man på et teoretisk plan skelner mellem korrelationer, der må antages at være udtryk for kausalitet mellem items og korrelationer, der kan henføres til, at der er tale om to forskellige mål for samme underliggende begreb.

En anden måde at vurdere hvilke items, der hører sammen i samme indeks på er at anvende faktoranalyse. Denne analyseform kan bruges dels til at udvælge relevante variable, og dels til at vægte svarene med variabelens faktorloading. Her kræves det dog at variablene er intervallskalerede og ikke-dikotome.

Videre er det ved indeksskonstruktion nødvendigt at forholde sig til de relevante variables målniveau og empiriske fordeling; en meget uens fordeling på to variable vil i praksis svare til at man vægter den ene variabel højere end den anden, og det kan derfor være nødvendigt at standardisere svarene, således at der tages højde for hvorledes de fordeles sig (ved intervallskalerede variable kan man centrere omkring et gennemsnit, hvorimod man ved ordinalskalerede variable vil centrere omkring medianen). Dette svarer så at sige til, at man tolker meningen af et svar i konteksten af de øvrige svar på samme item. Ligeledes må man tage stilling til hvorvidt enkelte variable skal omkodes, således at maksimumværdierne for alle inkluderede variable er ens.

Litteratur:

- Agresti, A. & B. Finlay (1997) *Statistical Methods for the Social Sciences 3rd Ed.* Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
 De Vaus, D. A. (1999) *Surveys in Social Research 4th Ed.* London: UCL Press.
 Hansen, L. & K. Zobbe (2006) *Fokus på anvendelsen af de sikrede afdelinger.* Hillerød: Teori og Metodecenteret.
 Neuman, W. L. (2000) *Social Research Methods.* Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.